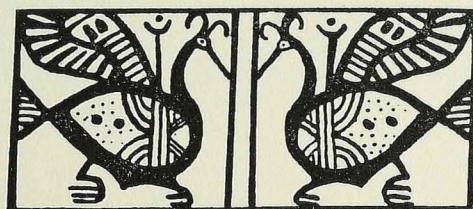

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ Β.

43

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, Τ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ,

Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Δ΄

ΑΠΡΙΛΗΣ 1964

ΑΡ. 43

...Είς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι ἀποφασισμένη νὰ συνεχίσῃ πράττουσα εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθήκον τῆς ἔναντι τῶν ἀδελφῶν τῆς ἐν Κύπρῳ...

Παῦλος Β.

(ἀπὸ τὸ διάγγελμα τῆς Α.Μ. τοῦ ἀειμνήστου βασιλιά μας Παύλου ποὺ ἀπηύθυνε στὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ γιὰ τὸ νέον ἔτος 1964).

ΤΟ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΙΓ΄.

Σκληρὰ καὶ ἀδυσώπητος ἡ μοῖρα μοὶ ἐπεφύλαξε νὰ σᾶς ἀναγγείλω τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ Βασιλέως πατρός μου. Τὸ πράττω μὲ σπαραγμὸν ψυχῆς.

Ἡ πρώτη μου σκέψις ὡς Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων στρέφεται πρὸς τὸν λαόν μου. Ἐκφράζω τὴν θαθεῖαν εὐγνωμοσύνην ἐμοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας μου διὰ τὴν ἀγάπην μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς περιέβαλε τὸν πατέρα μου. Τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ἠσθάνετο μέχρι τῶν τελευταίων του στιγμῶν νὰ τὸν περιβάλλῃ θερμὴ καὶ στοργικὴ.

Ἄς διατηρήσωμεν εἰς τὴν μνήμην μας θαθεῶς κεχαραγμένην τὴν μορφήν Του. Συνδυάζει τὴν ἡρεμίαν, τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀγάπην, μὲ τὴν φρόνησιν, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν θέλησιν.

Ἐπὶ ἤρξεν ἄξιος τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μιᾶς Ἑλλάδος αἰμασσοῦσης καὶ ἠρειπωμένης. Εὐθὺς ἀμέσως τὴν ὠδήγησεν ἐπιτυχῶς μὲ σωφροσύνην καὶ σοφίαν, μέσω νέων φρικτῶν ταλαιπωριῶν καὶ ἠτύχησεν

νά τὴν ἴδῃ εὐτυχῆ, προοδεύουσαν ἐν δημοκρατία καὶ μὲ ἀΐσιον τὸ μέλλον.

Διαδέχομαι εἰς τὸν Θρόνον τὸν πατέρα μου μὲ στερρὰν ἀπόφασιν νὰ ἀκολουθήσω πιστῶς τὸ ὑψηλὸν παράδειγμά Του καὶ νὰ ἐμπνέωμαι πάντοτε κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συνταγματικῶν καθηκόντων μου ἀπὸ τὰς ἀρετάς Του.

Ἐγὼ σέβομαι νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα ἀφωσιωμένος ὀλοψύχως καὶ μὲ ὄλας μου τὰς δυνάμεις φρουρὸς ἀγρυπνῶν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Μοναδική μου σκέψις καὶ φροντίς θὰ εἶναι εἰς πάσαν περίστασιν τὸ ἀληθές καὶ ὑπέρτατον συμφέρον τῆς πατρίδος μας.

Ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ τέλους μετέφερα εἰς τὸν πατέρα μου τὰς θερμὰς ἐκδηλώσεις τῆν ἀγάπης καὶ τὰς πρὸς τὸν Ὑψιστον δεήσεις τὰς ἀναπεμφθείσας ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων, τῶσον εἰς τὴν πατρίδα ὅσον καὶ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Μοὶ ἀπήντησε: «Τοὺς εὐχαριστῶ καὶ τοὺς ἀποχαιρετῶ».

Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος σὰς εὐχαριστεῖ καὶ σὰς ἀποχαιρετᾷ.

Ζήτω ἡ Ἑλλάς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΕΘΝΑΡΧΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ Γ΄.

«Ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Παῦλος, ὁ καλὸς κάγαθος ἀνὴρ, ἀπέθανε. Τὸ ἔθνος ὀλόκληρον πενθεῖ βαρῦτατα διὰ τὴν μεγάλην ἀπώλειαν. Πενθεῖ τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἄνθρωπον. Πενθεῖ τὸν ἄνδρα, ὁ ὅποιος εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐξέφραξε τὴν Ἑλλάδα ὁ ὅποιος ἐξεπροσώπει τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς. Πενθεῖ τὸ ἔθνος τὸν βασιλέα, ὁ ὅποιος ἦτο πρωτίτως «ἄνθρωπος». Πρᾶος καὶ προσηνής, διεκρίνετο διὰ τὸν ἄδολον χαρακτήρα καὶ τὴν ἐκχειλίζουσαν καλωσύνην του. Καὶ βασιλεὺς νὰ μὴ ἦτο, εἶχεν ἰδιότητα βασιλικῆς. Ἦτο βασιλεὺς, ἀλλ' ἦτο πρὸ παντὸς «ἄνθρωπος».

Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἑλλήνος εἶναι μία συνένωσις τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀπλότητος, τῆς ὑπερφηφείας καὶ τῆς πραότητος τῆς προσευτικότητος καὶ τοῦ σντηρητισμοῦ. Ὁ Βασιλεὺς Παῦλος ὑπῆρξε βαθύτατα Ἑλληνας. Ἑλληνας Χριστιανός. Καλὸς οἰκογενειάρχης, ἐδημιούργησεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του ἀτμόσφαιραν χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ πραγματικῆς συναισθήσεως ἐθνικοῦ χρέους. Ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἦτο πρότυπον Ἑλληνικῆς οἰκογενείας. Διήγεν ἐντὸς ἀτμόσφαιρας προσηλώσεως πρὸς τὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις. Ἀλλ' ὁ Βασιλεὺς προσέβλεπε καὶ πρὸς ὀλόκληρον τὸν λαόν του ὡς τὴν μεγάλην του οἰκογένειαν. Καὶ ἠσθάνετο καὶ ὑπῆρξε πατὴρ τοῦ λαοῦ του. Εἰς ἀνταπόδοσιν εἶχε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ του. Αὐτὴ τὸν ἐστήριξε. Αὐτὴ ἡ λαϊκὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία κατὰ τὰς κρίσεις ἐπιθανατίους ὥρας τοῦ Ἄνακτος ἀπεκορυφώθη εἰς ἐναγώνιον ὀδύνην καὶ πόνον, συνώδευσε τὸν Ἄνακτα εἰς τὴν τελευταίαν πορείαν του.

Διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γενναιοφροσύνης του ὁ Βασιλεὺς εἶχε κατακτήσει τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ του. Συνεμερίσθη τὰς ταλαιπωρίας δοκιμασιῶν, μετέσχεν εἰς τοὺς κινδύνους ἐπιβληθειῶν πολεμικῶν περιπετειῶν, ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰργάσθη μετ' ἀφοσιώσεως νὰ μετουσιώσῃ εἰς πραγματικότητα τοὺς ὑψηλοὺς ὀρατισμούς του διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους.

Πρὸς τὴν Κύπρον ἔτρεφε βαθυτάτην ἀγάπην. Τὸν συνήνταν, ὁσάκις μετέβαινον εἰς Ἀθήνας. Θερμὸν τὸ ἐνδιαφέρον του, πολῦτιμος πάντοτε ἡ συμπαραστάσις του. Ἡ Κύπρος ἔζη εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἡ καρδία τῆς Κύπρου, ἥτις πάντοτε ἐπαλλε μὲ ἀγάπην διὰ τὸν Βασιλέα, εἶναι σήμερον πλήρης ὀδύνης διὰ τὴν ἀπώλειαν του.

Εἰς τὸν βασιλικὸν του Θρόνον ἀνήλθεν ἤδη ὁ Ὀλυμπιονίκης υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Β. Μεγάλαι αἰ προσδοκίαι, τὰς ὁποίας τὸ ἔθνος ἐναποθέτει εἰς τὸν νέον βασιλέα. Ἐχει λαμπρὸν ὑπόδειγμα ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Γ' τὸν ἀείμνηστον πατέρα του. Ἐχει τὴν δύναμιν, ἔχει τὴν θέλησιν, τρέφει ἀγάπην διὰ τὸν λαόν του, ὁ δὲ λαὸς ἔχει ἐκφράσει ἤδη τὰ πρὸς Αὐτὸν αἰσθηματά του, ὅταν τὸν προέπεμπεν ὡς ἀμιλλώμενον ἀθλητὴν καὶ τὸν ὑπεδέχετο ὡς ὀλυμπιονίκην. Ἀνάλογος κότινος δόξης εὐχόμεθα νὰ ἐπιστέφῃ πάντοτε τὴν βασιλείαν τοῦ Κωνσταντίνου Γ'».

Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ

Δρος Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ

ΕΝ ΤΗ ΕΚΤΑΚΤΩ ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΥΛΟΥ
ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΗ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1964, ΩΡ. 1 Μ.Μ.

Βαρύτατον πένθος καλύπτει από τριών ημερών την ελληνική γην. Ὁ θάνατος τοῦ λαοφιλοῦς Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Παύλου συνεκλόνησε σύμπαν τὸ ἔθνος, τὸ ὅποιον συν-ησθάνθη τὴν ἀπώλειαν, ἣν ὑπέστη δι' αὐτοῦ ὡς μεγίστην συμφορὰν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κύπρος, τμήμα ἀναπόσπαστον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, μετέχει τοῦ βαρυτάτου τούτου πένθους τοῦ Πανελληνίου. Τὴν ἀπώλειαν τοῦ Βασιλέως θεωρεῖ ἰδίαν αὐτῆς ἀπώλειαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινοτικὴ Συνέλευσις τῆς νήσου ἀποτίνει σήμερον φόρον τιμῆς εἰς τὸν μέγαν ἡγέτην τοῦ ἔθνους. Μετὰ βαθύτατης συγκινήσεως παρηκολουθήσαμεν τὴν πάλιν τοῦ Ἄνακτος πρὸς τὸν θάνατον καὶ ἡσθάνθημεν τὸν πόνον τῆς Βασιλείσης, τοῦ Διαδόχου — Ἀντιβασιλέως καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας κατὰ τὰς τραγικὰς ἡμέρας τῆς ἐπιθανατίου ἀγωνίας.

Σήμερον ἰστάμεθα νοερώς πάντες οἱ Ἕλληνες πρὸ τῆς νεκρᾶς σοροῦ, ἥτις θὰ ἐναπο-τεθῆ εἰς τὸν τάφον ἀποδιδομένη εἰς τὴν μητέρα γῆν μετὰ τριήμερον. Κατῶδονοι τὴν ψυ-χὴν παρακολουθοῦμεν τὰ πλήγματα, καθ' ὧν ἀντιπαλαίει τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ πέραν τῆς ὀδύνης καὶ τῶν κοπετῶν, πέραν τῶν μνηυμάτων στοργῆς καὶ ἐκτιμήσεως, ἅτινα ἀποστέλ-λονται ἐκ πάσης ἑλληνικῆς γωνίας καὶ ἐκ πάσης γωνίας τῆς ἀνθρωπότητος, στρέφομεν τὴν σκέψιν καὶ τὸ βλέμμα εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἰστάμεθα μετὰ θαυμασμοῦ πρὸ τοῦ βασι-λικοῦ μεγαλείου τοῦ ὑπερέχου ἡγέτου τοῦ ἔθνους.

Ὁ θάνατος ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τῆς ζωῆς πληρέστερον καὶ νὰ ἴδῃ οὐχὶ μόνον τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην προσφορὰν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὴν πορείαν τῶν ἔθνων. Διὰ τοῦτο ἡ ἔκφρασις τοῦ πόνου ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τοῦ Ἄνακτος τῶν Ἑλλήνων προσέλαβε παγκόσμιον, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, χαρακτήρα. Ὁ ἀποθανὼν Βασιλεὺς δὲν ἦτο κοινὸς θνητὸς ἢ εἰς τυπικὸς Βα-σιλεὺς, ὅσους αἱ σημερινὰ πολιτικὰ ἀντιλήψεις θεωροῦσι καὶ δι' οὗς ἡ βασιλεία κρίνεται ὡς ἀπρηχαιωμένος θεσμός. Ἦτο οὗτος ἡ ἐνσάρκωσις τῶν ἰδανικῶν τοῦ ἔθνους καὶ διὰ τούτων ὁ κήρυξ τῶν ἔθνικων ἰδανικῶν. Ἡ ἀκτινοβολία αὐτοῦ ἐθέρμαινε τὸ ἔθνος εἰς τὰς στιγμὰς τῆς ἀγωνίας του καὶ περιέβαλλε τούτο διὰ τῆς βασιλικῆς θαλαπωρῆς εἰς τὰς στιγμὰς τῆς εὐτυχίας του.

Ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Παῦλος ἐπέτυχεν, ὥστε ὁ βασιλικὸς θεσμός ἐν Ἑλλάδι νὰ ἀποβῆ ὁ θεσμός, εἰς ὃν οἱ δημοκρατικοὶ ἄνθρωποι νὰ ἐμπιστεύονται ἑαυτοὺς πολὺ μᾶλλον ἢ εἰς τὰ τύποις δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Αἱ πολιτικὰ αὐτοῦ ἰδέαι διαφαίνονται τόσον εἰς τὴν θεωρίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν πράξιν. Μνημειώδεις θὰ παραμείνωσιν αἱ ὑποθήκαι, ἅς παρέσχεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν σημερινὸν Ἄνακτα, ἐπὶ τῇ ἐνγλικίῳ αὐτοῦ. Αἱ ὑπο-θήκαι αὗται ἀποτελοῦσι τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ διαθήκην, ἥτις, ἂν διέπῃ ἔπαντας τοὺς ἄρ-χοντας, βασιλεῖς καὶ δημοκράτας, τὰ ἔθνη, οἱ λαοὶ καὶ τὰ κράτη δύνανται νὰ βαδίσωσι πράγματι τὴν ὁδὸν τῆς ἀνάσους, τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς κατακτῆσεως καὶ τῆς δημι-ουργίας τοῦ πολιτισμοῦ. Δύνανται αὗται νὰ κριθῶσιν ἀνάλογοι πρὸς τὰς πολιτικὰς ὑπο-θήκας, τὰς ὁποίας ἔδιδεν ὁ μέγας πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος Περικλῆς πρὸς τοὺς Ἄθη-ναίους καὶ δι' αὐτῶν πρὸς σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τῶν θεωρητικῶν ὑποθηκῶν ἢ ἐν τῇ πράξει ἀσκήσις τῆς βασι-λικῆς ἐξουσίας κατέστησε τὸν ἀείμνηστον βασιλέα τῶν Ἑλλήνων Παῦλον πρότυπον ἄρχον-τος βασιλέως. Νηφαλιότης, σύνεσις, καρτερία, ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθῆκον, αὐτοθυσία, ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, τὸν λαὸν καὶ τὸ ἔθνος, πάντα ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀκόμη ἀρμονικῶς ἐν ἐνὶ προσώπῳ συνδυαζόμενα ἀπετέλουν τὴν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν ὅτι ὁ βασι-λεὺς ἐγνώριζε νὰ κυβερνᾷ παραδειγματίζων τοὺς πέριξ αὐτοῦ πολίτας τοῦ κράτους, τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ὡς ὑπὸ παλαιὸν πνεῦμα οὗτοι θὰ ἐχαρακτηρίζοντο. Σπανίως βασιλεὺς ἐπέτυχε τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἰσορροπίας ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς χώρας του καὶ τὸ πρὸς στιγμὴν εὐφύδιον μέγεθος κλυδωνιζόμενον σκόφος τῆς πολιτείας νὰ ἐπαναφέρῃ γαλή-νιον, πλῆον εἰς εὐδίων λιμένα. Ποτὲ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς ἑαυτὸν, ὅπως τυχόν πικρία κυριαρ-χῆσται τῆς ψυχῆς του ὡς ἀνθρώπου καὶ ἤρθῃ ὑπεράνω ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν καὶ ἔδειξεν ὅτι μεγίστη βασιλικὴ ἀρετὴ εἶναι ἡ μεγαλοψυχία.

Ἡ ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔθνος θὰ παραμείνῃ παροιμιώδης. Δὲν ὑπῆρξε βασιλεὺς ἀσκῶν μόνον βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐκ τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν γραφείων. Ὑπῆρξε βασιλεὺς γνωρίζων ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ του, πρὸς τὸν ὅποιον ἤρχετο εἰς ἄμεινον ἐπαφὴν καὶ μετὰ τὸ ὅποιοι συνανερίζετο τὰς ἡμέρας τῆς εὐτυχίας, τῆς δόξης καὶ τῶν τιμῶν, ὡς καὶ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγωνίας. Τὰ βασιλικά καθήκοντα δι' αὐτὸν ἦσαν κατ'

έξοχην καθήκοντα πρὸς τὸν ἄνθρωπον, πρὸς τὸν πολίτην. Οὕτω ὁ πόνος μετεβάλλετο πράγματι εἰς ἀρετὴν καὶ καθίστατο τὸ ὑπέρτατον δι' αὐτὸν ἀγαθόν.

Τὴν τοιαύτην ὑπέροχον βασιλικὴν ἀρετὴν ἤτλει ἐκ τῆς βασιλικῆς κληρονομίας πρῶτον, τῆς φύσεως αὐτοῦ δεύτερον, ἐκ τῆς μαθησεως, τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἐν γένει ψυχικῆς αὐτοῦ καταρτίσεως τρίτον. Διότι ἂν ὁ Πλάτων ὠμίλησε περὶ τοῦ φιλοσόφου βασιλέως καὶ τούτου ἀνεζήτησε νὰ εὕρῃ ἢ νὰ δημιουργήσῃ, ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Παῦλος ὑπῆρξεν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἡ πραγματοποιήσις τοῦ πλατωνικοῦ τούτου δράματις. Ἀπέδειξεν ὅτι ἡ περὶ τῆς τοιαύτης τοῦ Πλάτωνος ἀρχῆς ἐπίκρισις, γινομένη ὑπὸ συγχρόνων πολιτειολόγων, δὲν εὐσταθεῖ, διότι ὑπῆρξεν οὗτος ἡ ζῶσα πραγματοποιήσις τοῦ ιδεώδους τούτου. Δείγματα τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ τῆς συλλήψεως τῆς ἐννοίας τοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην καὶ βαθυτάτην αὐτοῦ ἔννοιαν, τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς οὐρανίους σφαίρας, διακατεχομένου καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πλατωνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἀποτελοῦσιν οἱ λόγοι του ἐπὶ τῇ ἀνακηρύξει αὐτοῦ εἰς ἐπίτιμον διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Θὰ παραμείνωσιν οὗτοι μνημειώδη δείγματα ὀρθοφροσύνης καὶ καλλιπειρίας, ἰσορροπτοῦ κρίσεως, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνατάσεως.

Ἡ πίστις τοῦ ἐκλιπόντος βασιλέως εἰς τὸ ἔθνος ἦτο ἀπεριόριστος. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ὑπηρεσία προθυμοτάτη καὶ πρόξενος δι' αὐτὸν ψυχικῆς ἱκανοποιήσεως ἀφάτου. Τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔθνους δὲν συνελάμβανεν ὡς ταυτῶσμον πρὸς τὸ κράτος, ἀλλ' ἀντιθέτως τὸ κράτος ὑπέτασεν εἰς τὸ ἔθνος. Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα προσέβλεπε πρὸς τὰς ἀλυτρώτους ἑλληνικὰς περιοχάς, τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ ἔθνος, ἀλλὰ μὴ ἀνηκούσας εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος. Περίφημος ἡ παραμείνη ἡ διακήρυξις αὐτοῦ ὅτι ἡθόρει, πῶς μετὰ δύο παγκοσμίους πολέμους ἡ Κύπρος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀποικιοκρατικὴ περιοχὴ μὴ ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος. Οὗτος δὲν ἀντελαμβάνετο τὸν βασιλέα ὡς ἀσκούντα μόνον τύποις τὰ βασιλικά καθήκοντα, παρέχοντα εἰς τὰ διατάγματα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπογραφήν. Ἦισθάνετο ὅτι θὰ ἦτο ἀνάξιος ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ἂν ἔκλειε τὸ στόμα πρὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ δὲν ὠμίλει τὴν γλώσσαν τῆς ἀληθείας καὶ δὲν ἐγένετο φορεὺς τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἔθνους. Μνημειώδης ὁμοίως θὰ παραμείνη ἡ πρόσφατος ἀπάντησις αὐτοῦ εἰς μῆνυμα ἐνὸς ἀρχηγοῦ γείτονος κράτους ἐπιβουλεουμένου τὴν Ἑλληνικὴν Κύπρον. Δι' αὐτῆς ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Παῦλος εἶχε τοποθετήσῃ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα ἐπὶ τῆς μόνης ὀρθῆς βάσεως καὶ ἡ τοιαύτη τοποθέτησις δὲν πρόκειται νὰ διασαλευθῇ οὔτε τώρα οὔτε καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ὡς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅτι ἡ χαρὰ χθεῖσα γραμμῇ ἀπετέλεσε τὸν καθοδηγητικὸν φάρον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ. Ἡ σταθερὰ πορεία ἡ ἐξαγγελθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἀπετέλεσε σήμερον τὸν γινόμενον τῆς ἐθνικῆς ἐν τῷ Κυπριακῷ ζητήματι πολιτικῆς.

Ἄλλ' ἡ ἀξία τοῦ ἐκλιπόντος Ἄνακτος ἐκτείνεται καὶ εἰς ὅ,τι θεωρεῖται ὡς τὸ στενῶς ἀνθρώπινον στοιχεῖον. Ὡς υἱὸς πρῶτον, ὡς ἀδελφὸς ἔπειτα καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς σύζυγος καὶ ὡς πατὴρ ἀνεδείχθη ὑπόδειγμα οἰκογενειάρχου καὶ ἀνθρώπου, οἷον θὰ ἐζήλευε πᾶς ἀληθῆς χριστιανὸς καὶ ἀληθῆς Ἕλληνας. Ἡ ἰσορροπία τῆς σκέψεως, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ ἀνθρώπου, εἶρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως τὴν ἰσχυροτάτην αὐτῆς ἔκφρασιν.

Ὁ θάνατος ἐνὸς μεγάλου ἀνθρώπου, καὶ ἐνὸς μεγάλου βασιλέως δίδει τὴν εὐκαιρίαν εἰς ἕκαστον, ἄρχοντα καὶ ἀρχόμενον, ὅπως ἀναλύσῃ αὐτὸν καὶ ἴδῃ τὴν κορυφήν, πρὸς ἣν δέον νὰ στρέψῃ ἑαυτόν. Τοιοῦτο ὑπόδειγμα καταλείπεται πρὸ παντὸς ὡς πατρικὴ κληρονομία εἰς τὸν ἀνελθόντα εἰς τὸν θρόνον διάδοχον αὐτοῦ Βασιλέα Κωνσταντῖνον ΙΓ'. Ἡ πρὸς αὐτὸν προσφώνησις τοῦ Βασιλέως ἐπὶ τῇ ἐνηλικίωσει του καὶ αἰ' πρὸς αὐτὸν ὑποθήκαι, εἰς ἃς ἀνεφέρθη προηγουμένως, χαράσσοσι τὴν ὀρθὴν πορείαν εἰς τὸν νεαρὸν βασιλέα. Τὸ ἐν τῇ πράξει παράδειγμα τοῦ ἐκλιπόντος βασιλέως εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἐγγύησις τοῦ μέλλοντος. Εὐχόμεθα εἰς Αὐτὸν νὰ ἀποβῇ ὁ ἀντάξιος τοῦ μεγάλου πατρὸς βασιλεὺς καὶ ἄξιος ἡγέτης τοῦ ἔθνους.

Ἡ μαρτυρικὴ Κύπρος, ἥτις κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας δοκιμάζεται ἀκόμη μίαν φορὰν εἰς τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς πορείαν, στρέφει τὰ βλέμματα πρὸς τὸν νεκρὸν βασιλέα, ὅστις δὲν ἠτύχησε νὰ περιλάβῃ ταύτην ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ἐνώτων ὅλων τὸ ἔθνος εἰς ἐν κράτος. Ἐν τούτοις θὰ ἀναμένη αὕτη τὴν πραγματοποιήσῃν τοῦ δράματις τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Παύλου, διατηροῦσα τὴν ἱερὰν μνήμην αὐτοῦ, ὡς βασιλέως ἀγαθοῦ, ὡς πραγματικὸν βασιλέως πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ θὰ διαμῆνῃ εἰς τὸν κύπερουραῖνον τόπον, θὰ ζῆ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὰς καρδίας πάντων τῶν Ἑλλήνων, τῶν σημερινῶν καὶ τῶν μεταγενεστέρων, αἰωνίως.

ΣΤΗΝ ΤΠΕΡΤΑΤΗ ΘΤΣΙΑ ΣΑΣ

(Στις 9 τ' Αύγουστου 1956 οί πολιτισμένοι Έγγλέζοι έξετέλεσαν με ήρεμη συνείδηση τοὺς νέους Κυπρίους πατριώτες: Άνδρέα Ζάκον, 29 χρονῶν, Χαρίλαο Μιχαήλ, 22 χρονῶν, καί Ίάκωβο Πατάτσον, 22 χρονῶν).

Στόν ὄρκο σας πιστοί,
 μέ βήμα σταθερό,
 κορμί στητό,
 σάν κυπαρίσσι,
 πού ή καταγιίδα
 δέ μπορεῖ νά τὸ λυγίση
 βλέμμα περήφανο, μ' άγνό,
 — σάν τόν ιδανικό σας κόσμο —
 πού γιά στερνή φορὰ
 θάβλεπαν ήλιου άνατολή·
 ύστερ' άπ' τήν έξομολόγηση,
 τῆς πιὸ μεγάλης άμαρτίας:
 τοῦ φλογεροῦ σας πόθου
 γιά τοῦ νησιοῦ τὸ λυτρωμὸ

καί τῆ μετάληψη τῆς άγιας κοινωρίας,
 ὅπου εἶχαν στάξει τοῦ παπᾶ τὰ δάκρυα,
 βγαλμένοι άπ' τὸ μοιραῖο σας κελλί,
 βρεθήκατε μπρὸς στήν άγχόνη,
 στοὺς δήμιους σας άντικρουστοί,
 Σεῖς, οἱ άγέρωχοι σταυραετοί,
 ὡσάν κοινοὶ κακοῦργοι, δολοφόνοι,
 τὸ θάνατο κατάματα κοιτάζοντας,
 τὸν ὕμνο τῆς Έλευθερίας ψάλλοντας,
 πού τῆς προσφέρατε τῆ νιότη σας
 θυσία:
 τῶν ιερῶν άγώνων
 πεμπτουσία.

(«Φιλολογική Πρωτοχρονιά», 1958, Ἀθήναι).

ΣΤΟ ΘΡΥΛΙΚΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ ΓΡΗΓΟΡΗ ΑΤΞΕΝΤΙΟΥ

Έρη τοῦ γένους μας πηγῆ,
 τῆς Ὀλυμπίας ή Ἄλις,
 σοῦ χάρισε τῆ θεία φλόγα,
 πυρσούς ν' άνάψης στό νησί σου,
 Μά παραμόνευεν ὁ εφιάλτης·
 κ' οἱ νάνοι τρέμοντας, έχθροί σου

τῆν άφθαστην άντρεία σου,
 πελώρια τρύπησαν βουινά
 γιά ναῦρουν τῆν καρδιά σου.
 Τί κι άν σ' έσοκότωσαν στό σπῆλιο!
 Έμπασαν μέσα τους τὸν ήλιο.

(«Φιλολογική Πρωτοχρονιά», 1959, Ἀθήναι).

ΣΤΟΝ ΑΝΗΛΙΚΟΝ ΗΡΩΑ ΕΤΑΓΟΡΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗ

Τιμή γιά τῆν πατρίδα ὁ θάνατός σου.
 Τὸ αἷμα τῶν δεκαεφτά σου χρόνων
 τεράστιος θά γίνη άκεανός

νά πνίξη τῆ γενιά τῶν δολοφόνων.
 Καί στό ιερό ποτήρι σταλαγμένο
 θά μένη τῆς φυλῆς δῶρο άγιασμένο.

(«Φιλολογική Πρωτοχρονιά», 1959, Ἀθήναι).

ΣΤΟ ΛΕΒΕΝΤΗ ΗΡΩΑ ΚΥΡΙΑΚΟ ΜΑΤΣΗ

(Σκοτώθηκε στις 19 τοῦ Νοέμβρη 1958 στό χωριὸ Δίκωμο τῆς βορεινῆς Κύπρου.
 Ἦταν άπόφοιτος τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης).

Θυμίζει ὁ θάνατός σου Δραγατσάνι,
 τῆς Κύπρου μας τρισάξιο παλληκάρι,
 μέ τῆς παιδείας άρετὲς γαλουχημένο,
 πού φούντωσαν στήν ιερή Θεσσαλονίκη.
 Ὁ Έρὸς μας Λόχος σ' άγκαλιάζει
 στά Ἠλύσια, άπὸ θεοὺς συντροφεμένος,

μέ τῶν ζεφύρων τὶς πνοές,
 πού σμίγουν μέ τῆς Λευτεριᾶς τὶς αὔρες.
 Τὰ νιάτα τῶν Έλλήνων τὸν πυκνώνουν
 γιά τῆν Πατρίδα πλέκοντας στεφάνι
 μέ δάφνες πού γι' αὐτῆ μόνο φυτρώνουν.

(«Φιλολογική Πρωτοχρονιά», 1960, Ἀθήναι).

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ ΚΙ' ΟΧΤΩ ΜΗΝΕΣ

(Διήγημα)

“Όπως πάντα, ή “Ελλη, γύρισε χαρούμενη απ’ τή δουλειά της, κεινο τό δειλινό. Κανένας λόγος άλλωστε δέν ύπηρεχεν ώστε τό δημοφο κεφαλάκι τής εικοσάχρονης κοπέλλας νά ασχολείτε με θλιμμένες σκέψεις. “Η οικογένειά της βρισκόταν σέ καλήν οικονομική κατάσταση. “Η ίδια εργαζόταν σ’ ένα γραφείο, με χαμηλό βέβαια μισθό, μά άρκετόν ώστε νά τής έξασφαλίξη κάθε μήνα διάφορα μικροέξοδα. Φορέματα, κοσμήματα, τσάντες, καλλυντικά, κι άλλα πολλά, χρήσιμα γιά τή γυναικείαν δημοφιλία και κομπόζη, πού πρέπει νά παραδεχτούμε δέ στοιχίζουνε και λίγα. “Εκτός τούτου νοιώθεισ πού άνετα, νά ξεοδεύεις λεφτά δικά σου, παρό νά παρακαλείς τόν μπαμπά, πού ό καιμένος θα σταυροκοπιέται και θ’ άπορη κάθε φορά πού θ’ άκούση γιά καινούργιο φόρεμα. “Ετσι λοιπόν ή “Ελλη, με τό μισθό της έλυσε τό πρόβλημα τής οικονομικής άνεξαρτησίας. “Εκτός τούτων ή “Ελλη έκανε πραγματικότητα τό όνειρο όλων τών κοριτσιών τού κόσμου άνεξαρτήτως φυλής, θρησκείματος, κοινωνικής τάξεως ή μορφώσεως. “Αρραβωνιάστηκε! Μ’ ένα παιδί τρία χρόνια μεγαλύτερό της, με καλό παρουσιαστικό, καλή θέση και πού πάντων καλή καρδιά. “Υπερβολική σέ όνειρα δέν ήταν, γι’ αυτό ήταν ικανοποιημένη με όσα είχε. Πολλά πράγματα δέ ζητούσεν από τή ζωή. “Ηρεμη τή ζωή της τήν ήθελε. Τό μόνο της όνειρο νά παντρευτή, νά κάνει παιδιά.

“Ετσι σάν πάντα γύρισε στό σπίτι της κεφαλή. “Απ’ τή προηγούμενη μέρα, τής είχαν υποσχεθί ό άρραβωνιαστικός της, πώς θα πήγαιναν σινεμά. Τής ώρισε ραντεβού στις έξη. Θα έτρωγαν μαζί στό σπίτι της, και θα ξεκινούσαν στις έφτά και τέταρτο γιά τό σινεμά. Αυτό ήτανε τό πρόγραμμά τους, κι ή “Ελλη τώβαλε σ’ εφαρμογή.

—Μαμμά, θα έτοιμάσης τό τραπέζι ως ότου ντυθώ;

—Καλά παιδί μου. Μέχρι νάρθη κι ό Ντίνο, θα είναι έτοιμο.

Με τήν ήσυχία της άρχισε νά ντύνεται. Διάλεξεν ένα φόρεμα, δώρον απ’ τό Ντίνο. Μά όπωσδήποτε είχε θανάσιο γούστο ό άρραβωνιαστικός της. «Βρέ τό Ντινούλη μου, ψιθύρισε, «τί καλός άνθρωπος. Κομένος και ραμένος στά μέτρα μου. Καλύτερον άντρα στή ζωή μου δέν όνειρευτήκα. Μπά, τί έπαθε πάλι ή Πόπη και τά χάλασε με τό μνηστήρα της; “Υψιστε Θεέ! “Ασμφωνία λέει χαρακτηρισών. Πώς τά καταφέρουν σ’ άλήθεια, μερικοί άνθρωποι, και γίνονται δυστυχισμένοι! “Τποχωρείστε, βρε άνθρωποι νά περάσετε τή ζωή σας. “Ο ένας πείσμα, ό άλλος πείσμα γιά άνόητες κι άσημαντες υποθέσεις. Βρέ τό Ντινούλη. Συνεννοούμαστεν οι δύο μας θανάσια. Μερικοί μās λέν πως είναι άρχή τώρα και γι’ αυτό είμαστε τόσοσ έ-

ρωτευμένοι. Πάντοτε θα είμαστε. Τί λες Ντίνο;»

Στύλωσε τό βλέμμα της σέ μιá μεγάλη φωτογραφία τού Ντίνου, πού τήν είχε κρεμασμένη στόν τοίχον, απέναντι στό κρεβάτι της. “Ετσι κάθε πρωί πού ξυπνούσε, πρώτα, πρώτα, αντίκρυζε τό «χαμόγελο», όπως άποκαλούσε τή φωτογραφία. Τό πού γλυκό χαμόγελο, τού πού γλυκού προσόπου.

«Θά περάσουμε καλή ζωή έμεις οι δύο. “Ε, Ντίνο; Γελās. Κατεργαράκο». Τού χαμογέλασε και τού κοίτησε τό χέρι της. «Σέ δύο μήνες παντρεύμαστε. Κυρία “Ελλη Ντίνο Θεοφανίδη. Θαύμα είναι. Μά... έξη και τέταρτο. Καλέ, θα ήρθεν ό Ντίνος».

Μπήνε στό χάλ. Κανένας εκεί.

—Μαμμά, ήρθεν ό Ντίνος;

—“Οχι, βιάστηκε κι όλας νά βάλω τό τραπέζι και θα κωώσουν όλα.

—Είμαι ώρα του.

Βγήκε στήν είσοδο. Κανένας. Ξαναμπήκε μέσα, κάθισε σέ μιá καρέκλα και περίμενε. Κουβέντιασε λίγο με τή μητέρα της. Τής έβτε τά νέα του γραφείου.

—Ξέρεις μαμμά, εκείνος ό συνάδελφός μου ό “Αντης, τήν έπαθε.

—“Εκείνος πού ήθελε τή κόρη τού Στεφανίδη;

—Πού νά σου τά λέω νά σκάσης στα γέλια. Ψες πήγε με άλλους συνάδελφους νά τούς δείξη τό σπίτι της. Τό ξέρεεις εκείνο τό πλουσιόσπιτο. Λοιπόν τό σπίτι ήταν όλόφωτο. Φαίνονταν νά έχη πολύ κόσμο μέσα. Τί συμβαίνει, τόν ρώτησαν οι άλλοι. Τό κορίτσι σου γιορτάζει και σ’ έλείπει; “Ε, τούς λέει, κανένα μικροπάρτυ θα έχουνε. “Ακόμα δέ με σύστησε στους δικούς της και δέν είναι σωστό νά δείξω ότι τήν παρακαλώ. Αυτές οι δουλειές θέλουνε τέχνη. Τέχνη και ύπομονή. “Οπωσδήποτε όμως ή μικρή είναι γιά καλά ταιμημένη μαζί μου. Κι’ αυτό τό σπίτι, αυτό τό σπίτι θάνα δικό μου μωρέ. Κι αυτό μόνο; Τά χιλιάδικα πού έχει στή τράπεζα; Είπαμε όμως, ύπομονή. Τήν άλλη μέρα τού φωνάζει ό Τάκης. «“Υπομονή, ύπομονή. Νά σου διαβάσω κάτι από τήν εφημερίδα βρε “Αντη; «Κοινωνική ζωή. “Υποσχέσεις γάμου. “Ο κύριος “Ανδρέας “Ανδρεόπουλος και ή δεσποινίς Ρία Στεφανίδου, έδωσαν άμοιβαίαν ύπόσχεση γάμου». Χά, χό. Κατάλαβες μαμμά; Τό προηγούμενο βράδυ πού είχε πάρτυ ήτανε γιά τούς άρραβώνες της με τόν “Ανδρεόπουλον, εκείνο τόν πλούσιο.

—Χι, ό Ρήγας τής άνατολής κι ό βασιλιάς τής δύσης πού λέμε, συμπεθερέψανε. Οι Στεφανίδες κι οι “Ανδρεόπουλοι είναι πάμπλουτοι παιδιά μου.

—Κι ό χαζοσυνάδελφός μου όνειρευόταν πως ή Ρία ήταν έρωτευμένη μαζί του. Βρέ τό φου-

καρῶ, τί γέλια κάναμε μαζί του. "Ἐπειτα τοῦ φωνάζομεν ὄλοι μαζί, «ὑπομονή, ὑπομονή». «Μά.. ἡ ὥρα εἶναι ἐφτά. Πά, πά, πά, κι ὁ Ντίνος δὲν ἦρθε. Ἄ, δὲν ὑποφέρεται. Ἔτσι νὰ μὲ κοροϊδέψη;

—Θά τοῦτυχε καμὰ δουλειά. Ἐν τῷ μεταξὺ φάε κάτι ἐσύ. Ὁ Ντίνος μπορεῖ ν' ἀργήσῃ καὶ νὰ μὴ προφτάσεται.

Ἡ Ἑλλη ξαναβῆκε στὴ πόρτα. Κοίταξε ξανά τὸ δρόμο. Τίποτα. Δυό, τρεῖς διαβάτες, καὶ μιὰ περιπόλος Ἄγγλοι στρατιῶτες, περνοῦσαν τὴν ὥραν ἐκείνη. Μπῆκε μέσα κι ἄρχισε νὰ τριγυρνᾷ στὸ σπῆτι νευριασμένη. Κοίταξε τὸ ρολοῖ της ἀνυπόμονα. Ἐφτά καὶ δέκα κι ὁ Ντίνος δὲ φάνηκε. Κι ὁ Ντίνος ἦταν πάντα ἀκριβὴς στὴν ὥρα του. Τί συνέβη λοιπόν; Δὲν ἤξερε πᾶ τί νὰ κάνῃ. Καθόταν, σηκωνόταν, στέναζε, νευρίαζε. Τὰ εἶχε μαζί του.

—Ἐ, μὰ ὄχι κοροϊδὸ του δὲν εἶμαι, φώναξε μὲ ἔξαση.

—Καλά, παιδί μου, τὴν παρηγόρησεν ἡ μητέρα της. Μὴ κάνεις ἔτσι. Ἀσφαλῶς δὲν τῶκανε ξεπίτῃδες. Κάτι θὰ τοῦ συνέβη. Μπορεῖ νὰ βάλανε τὴ γειτονιά του «κέρφιου». Μπορεῖ νὰ τὸν κάλεσαν πάλι γιὰ ἀνάκριση, ὅπως καὶ προχθές, πὺ ἀνακρίσαν ὄλους τοὺς ὑπαλλήλους γιὰ τίς μπόμπες. Εἶδες τί μπόμπες βάλανε στὸ γραφεῖο τους;

—Θὰ σκάσω μαμιά, θὰ σκάσω. Δὲν ὑπάρχει χειρότερο πράγμα ἀπὸ τὸ νὰ περιμένῃς. Αἰῶνες σοῦ φαίνεται ἡ κάθε στιγμὴ. Αἰῶνες. Ὅριστε, ἐφτάμισι ἡ ὥρα. Τὸ ἔργον ὀπωσδήποτε ἄρχισε.

—Μὰ τὸ ἔργο σκέφτεσαι, παιδί μου, ἐσύ. Δὲ κοιτάζεις τοῦ κόσμου τὴ δυστυχία. Ἄπ' ἐδῶ τὸ γιὸ τῆς κυρίας Ἀναστασίας τὸν πήρανε στὰ κρατητήρια. Τὸν ἄντρα τῆς Μάρως τὸν μαρτίσανε στὸ ξύλο καὶ θὰ τὸν δικάσουν γιὰ τὴν κροτοῦσε περιστροφῶ. Νὰ δοῦμε τί ποινὴ θὰ τοῦ κόψουν. Προχθὲς σκοτώθηκε ὁ ἀδερφός της Ἄννας.

—Πάψε μαμιά, πάψε. Σὲ παρακαλῶ.

Ὁ μικροῦτσικος δείχτης τοῦ ρολοιοῦ της γύριζε, γύριζε συνεχῶς. Ὅχτῶ παρὰ εἴκοσι, ὄχτῶ παρὰ τέταρτο, ὄχτῶ παρὰ δέκα. Τί συμβαίνει, τί συμβαίνει; Ὅχτῶ παρὰ πέντε. Μὰ ἀσφαλῶς κάτι ἔπαθε. Ἡ ἀγωνία της κορυφώθηκε. Καλὰ ν' ἀργήσῃ πέντε, δεκα λεπτά, μισὴ ὥρα τὸ πολύ. Μὰ ἀπὸ τίς ἔξῃ ὡς τίς ὄχτῶ, εἶναι δυὸ ὥρες διαφορά. Τί ὄχτῶ. Ὅχτῶ καὶ τέταρτο, κι ὁ δείχτης γύριζε, ὁ χρόνος περνοῦσε.

Κουρασμένη πῆγε στὸ δωμάτιό της.

—Μὴν ἀνησυχῆς, Ἑλλη. Θὰ τοῦ ἔτυχε καμμιὰ δουλειά, τῆς φώναξεν ἡ μαμιά της.

Τί τοῦ συνέβη, τί τοῦ συνέβη, διερωτᾶτο, συνεχῶς ἡ Ἑλλη. Μήπως ἦταν ἀρρωστος; Μπορεῖ. Μήπως ἔφαγε; Ἀπολείεται. Κι ὅμως... μπορεῖ. Μπορεῖ νὰ ἔφαγε. Μήπως τοῦ ἔτυχε καμμιὰ δουλειά; Μὰ σὰν τί δουλειά. Μήπως... μήπως τὸν συλλάβανε; Εἶναι δυνατόν; Κι ὅμως καθόλου παρᾶξενο. Οἱ Ἄγγλοι καθ' ἡμέρα συλλαμβάνανε νέους καὶ γέες ἄπ'

ὄλη τὴν Κύπρο. Τοὺς βασάνιζαν, τοὺς ἔστελλαν φυλακὴ, τοὺς σκότωναν. Ἡ Ἑλλη σταυροκοπήθηκε φοβισμένη. Ὅχι, ὄχι, δὲν ἦταν δυνατό. Ὅχι, ὁ Ντίνος ἦταν καλὰ. Μὰ γιὰ τί ἀργήσῃ; Γιὰ τί δὲν ἦρθε; Ἐννέα παρὰ τέταρτο. Κάρφωσε τὸ βλέμμα της στὴ φωτογραφία του. Πάντα γελαστὸ τὸ πρόσωπό του. Καμμιὰ διαφορά στὰ χαρακτηριστικά του. Τὸ ἴδιο πάντα ὄφος. Τὸ ἴδιο φωτεινὸ πρόσωπο. Τὸ ἴδιο ἐκλυστικὸ χαμόγελο. Τὰ ἴδια ἡμίγουρα μαλιά, ἡ λίγο καμπυλωτὴ μύτη, τὰ λεπτά χεῖλη. Πάντα ἡ ἴδια φωτογραφία στὸ μεγάλο ἐπίχρυσο κάδρο. Ἡ καρδιά τῆς Ἑλλῆς ὅμως δὲν ἦταν ἡ ἴδια σὰν καὶ πρίν. Μιὰ ἀνήσυχη τρικυμῶ ἀρχισε νὰ ταράξῃ τὴ γαλήνη της.

—Πῶς δὲ τὸ σκέφτηκα νὰ τηλεφωνήσω, συλλογίστηκε ξαφνικά. Ἐκεῖ δίπλα στὸ μπακάλη τους. Νὰ ζητήσω τὴ Κουνιάδα μου. Νὰ μὴ ζητήσω τὸν ἴδιο. Σέρεις ἐσύ, τί γίνεται;

—Ἑλληρη.

—Μαμιά μου, ἦρθεν ὁ Ντίνος; φώναξε μὲ ἀνακούφιση ἡ Ἑλλη.

—Ὅχι, παιδί μου, ἀπάντησε ἡ μαμιά μπαίνοντας στὸ δωμάτιό της. Ἐνας ἄλλος νέος ἦρθε καὶ μοῦδωσε τοῦτο τὸ γράμμα γιὰ σένα. Τὸν ρώτησα τί εἶναι, μὰ ἔφυγε ἀμέσως χωρὶς νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ. Μυστήρια πράγματα ρε παιδί μου. Διάβασε νὰ δοῦμε.

Μὲ τρεμάμενα χέρια ἀνοίξε ἡ Ἑλλη τὸ φάκελλο. Ἐτρεμε γιὰ τί εἶχε ἀναγνωρίσει τὸ γραφικὸ χαρακτῆρα τοῦ Ντίνου. Καὶ δὲν ἤξερε. Δὲν ἤξερε. Δὲ μποροῦσε νὰ μαντεύσῃ γιὰ τί τῆς ἔγραφε. Γιὰ τί;

Ἐριξε μιὰ γογγύση ματιὰ στὸ γράμμα κι ὄλα ἀρχισαν νὰ χοροπηδοῦν γύρω της. Ὅλα μπερδεύτηκαν στὸ μυαλό της. Χρειάστηκε νὰ ξαναδιαβάσῃ τὸ γράμμα δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς γιὰ νὰ βγάλῃ νόημα καὶ νὰ μπορέσῃ νὰ τὸ πῆ στὴ μαμιά της.

—Τίποτα μαμιά. Ὁ Ντίνος μοῦ γράφει πῶς εἶχε δουλειὰ καὶ δὲ μπόρεσε νάρθῃ.

—Καὶ καλὰ δὲ σοῦ τὸ ἔλεε αἶριο; Ἦταν ἀνάγκη νὰ σοῦ στείλῃ γράμμα μὲ ξένον ἀνθρώπο;

—Θὰ εἶναι γνωστός του. Πήγαινε μαμιά. Ἡ ὥρα εἶναι περασμένη. Θέλω νὰ πλαγιάσω.

—Εἶσαι νηστική, παιδί μου. Φάε κάτι.

—Δὲ θέλω. Δὲν ἔχω ὄρεξη.

—Ἑλλη μου νὰ πᾶς μὲ τὸ μπαμπά σου σινεμά μὰ καὶ σοῦ τὸ ἔλεε αἶριο. Νὰ πάτε βραδυὴν παράσταση.

—Σινεμά... κι ἡ λέξη ἀπόμεινε στὰ χεῖλη τῆς Ἑλλῆς καθὼς ἔσκυβε νὰ ξαναδιαβάσῃ τὸ γράμμα τοῦ Ντίνου.

«Ἑλλη μου,

ἔμαθα πῶς οἱ Ἄγγλοι ἐπρόκειτο νὰ μὲ συλλάβουν. Μὲ πρόδωσαν γιὰ τίς μπόμπες πὺ ἔβαλα στὸ γραφεῖο μου. Δὲ θέλω νὰ μὲ συλλάβουν. Καὶ μάρτυρες νὰ μὴ ἔχουν θὰ μὲ καταδικάσουν. Φεύγω γιὰ τὰ βουνά, ἀντάρτης. Κάνε τὴν προσευχή σου γιὰ μένα. Ἴσως γυρῶ μιὰ μέρα καὶ σοῦ ἐκπληρώσω τὰ ὄνειρα

καὶ τὶς ἐπιθυμίες σου. Ἄν δὲ γυρίσω μὴ κλάψης γιὰ μένα. Δὲ κλαίνε ὄσους πεθαίνουν γιὰ τὴ πατρίδα τους.

Σὲ φιλῶ,
Ντίνος.

Τ.Γ. Κάψε ἀμέσως τὸ γράμμα μου.

—Δὲ κλαίνε ὄσους πεθαίνουν γιὰ τὴ πατρίδα τους. Δὲ κλαίνε ὄσους πεθαίνουν γιὰ τὴ πατρίδα τους. Δὲ κλαίνε ὄσους πεθαίνουν...

Ἔλεγε καὶ ξανάλεγε τοῦτη τὴ φράση ἡ Ἑλλη. Τὴν ἔλεγε καὶ δάγκωνε τὰ χεῖλη της, ἔκλειε τὰ μάτια της, ἔσφιγγε τὰ δάχτυλά της στὶς παλάμες, καὶ ἀνατρίχιαζε μὲ τὸ νόημά της.

—Ὅσους πεθαίνουν γιὰ τὴ πατρίδα. Ὅσους πεθαίνουν, πεθαίνουν. Μὰ ὑπάρχει λοιπὸν θάνατος; Εἶναι τόσο κονά μας, τόσο δίπλα μας; Κι ὅμως εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς ἦταν κάτι τὸ ἀνύπαρκτο, τοῦλάχιστο γιὰ μᾶς. Δὲ σκέφτηκα πὼς μπορεῖ νὰ πεθάνουμε μιά μέρα. Ἦξερα πὼς ὑπάρχει τὸ ρῆμα πεθαίνω. Πεθαίνω, πεθαίνεις, πεθαίνει. Μὰ Θεέ μου, χάνω τὰ μυαλά μου. Θάνατος. Τί εἶναι ὁ θάνατος; Ἔνα τίποτα. Μὰ ὄχι, ὄχι, δὲν τὸ θέλω. Φοβάμαι. Δὲ θέλω. Πῶς ὁ θάνατος. Δὲ θέλω νὰ πεθάνω. Ἄνενας δικός μου. Πρὸ πάντων ὁ Ντίνος. Δὲ θέλω ν' ἀλλάξῃ ἡ ζωὴ μου. Ἦταν ὁμορφὴ καὶ ἡρεμὴ ἡ ζωὴ μου. Γιατὶ ἀναποδογυρίστηκε ἔτσι ξαφνικά; Τί θὰ γίνω τώρα; Πὼς θὰ ζήσω; Πὼς, πὼς, πὼς;

Τὰ δάκρυα κύλισαν καντὰ τὸ νεανικὸ πρόσωπο. Ἡ κοπέλλα παραμιλοῦσε μὲ τὶς σκέψεις της. Ἄπε πίστηκε. Ἐνοιωθε τὸ χορμὶ της νὰ τρέμῃ. Κράωνε. Τὸ κεφάλι της ἦταν βαρὺ. Τόσες σκέψεις πού νὰ τὶς χωρῶσῃ. Τῆς ἤρθε νὰ τρέξῃ. Γιὰ πᾶ πάη πού; Στὸ Ντίνο. Ἐπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ δῆ τὸ Ντίνο. Ἐπρεπε νὰ τοῦ μιλῶσῃ. Νὰ τοῦ πῆ, τί; τί νὰ τοῦ πῆ; Ἐπιασε τὸ κεφάλι της μὲ τὰ δύο της χέρια. Πὼς στρογγύριζαν ὅλα ἐκεῖ μέσα! Τί νὰ πῆ στο Ντίνο; Νὰ τοῦ πῆ νὰ μὴ φύγῃ; Νὰ μὴ βγῇ στὰ βουνά γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ σκοτωθῇ; Δάγκωνε τὰ χεῖλη της καὶ ψιθύρισε...

—Ντροπὴ, καὶμένη Ἑλλη, Ντροπὴ. Εἶναι πόλεμος τώρα. Εἶναι ἡ πατρίδα σου σκλαβωμένη καὶ ζητάει νὰ ἐλευθερωθῇ. Ντροπὴ σου, Ἑλλη. Δὲ βλέπεις τί γίνεται γύρω σου; Ἄν ὄλοι οἱ νέοι καθόντουσαν καὶ γλυκοκοίταζαν τὰ κορίτσια τους, τότε ποῖος θὰ πολεμήσῃ γιὰ τὸ ξεσκάδωμα; Ποῖος θὰ νοιαστῇ γιὰ τοῦτο τὸν τόπο πού στενάχει κάτω ἀπ' τὴ δουλειά; Ποῖος;

Ἐνας λυγμὸς τὴν ἐπνίξε. Ἐπειτα δευτέρως καὶ τρίτος, ὡς ὅτου δὲ μποροῦσε πιά. Ἐπεσε στὸ κρεβάτι της καὶ ἄφησε τὸ κλάμα της λεύτερο νὰ ξεσπάσῃ, καὶ ἄφησε τὰ δάκρυα νὰ χυθοῦν ποτάμι ἀπ' τὰ μάτια της, ἐνῶ ἡ σκέψη της ἔμεινεν ἀνυβέρνητη σάν θαλασσοδαρμένο καράβι, πού μονάχο του στη πλατειὰ θάλασσα δὲ ἔξει πού νὰ πάει, σὲ ποῖο λιμάνι ν' ἀράξῃ, σὲ ποῖο βόαχο νὰ χτυπήσῃ ἢ νὰ μείνῃ νὰ τὸ καταποῦν τὰ πελώρια κύματα. Τὰ λογικά της

παιδεύονταν σὲ μιὰν ἄβυσσο. Κι ὅμως μέσα της κάτι ἐπαναστατοῦσε, κάτι φώναζε.

—Δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ πού κάνης, Δὲν εἶναι. Κάνεις σάν ἓνα μαρὸ πού δὲν τοῦ ἀγόρασε ἡ μαμμὰ του καραμέλλες καὶ κλαίει. Ντροπὴ. Σῆχω ἀπάνω γρήγορα. Πρέπει νὰ εἶσαι περήφανη. Τιμὴ σὲ ὅποιον λαμβάνει μέρος στὸν ἀγώνα. Δόξα σὲ ὅποιον ὑποφέρει γιὰ τὴν πατρίδα του.

Ἡ Ἑλλη ἀνασηκώθηκε. Ναί, δὲν ἔπρεπε νὰ κλαίῃ. Τῆς φαινόταν ὅμως παράξενο. Ὁ Ντίνος λοιπὸν ἔβαλε τὶς μπόμπες στὸ γραφεῖο; Μὰ ἦταν δυνατὸ; Ὁ Ντίνος ἀντάρτης; Καὶ δὲν τοῦ φαινόταν καθόλου. Τόσο ἡσυχό, τόσο καλόβολο πλάσμα. Μὰ τί σημασία ἔχει. Ποτέ του δὲ τῆς μίλησε γιὰ τὸν ἀγώνα. Δὲν τῆς εἶπε πὼς ἦταν μέλος. Οὔτε κἂν ὑποστήριξε στὶς συζητήσεις τὸ δίκαιο τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Οὔτε εἶδεινε μεγάλου ἐνθουσιασμὸ στὰ κατορθώματα τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Τόσο πού ἡ Ἑλλη τὸν κατσάδιασε μιά μέρα.

—Μὰ δὲν ἔχεις καρδιὰν ἐσύ;

Ἐκεῖνος χαμογέλασε. Πὼς εἶχε καρδιὰ τὴν ὥρα τὸ καταλάβανε ἡ Ἑλλη. Τώρα θυμόταν ὅτι τὶς τελευταῖες ἡμέρες ὁ Ντίνος ἦταν λίγο νευρικὸς καὶ ἀφηρημένος. Προχθὲς τὸν ἔφαγε στὶς ἐρωτήσεις νὰ τῆς πῆ γιὰ τὶς μπόμπες. Τίποτα δὲν τῆς εἶπε. Τῆς εἶπε ἀπλῶς πὼς ἀνακρίνανε ὄλους τοὺς ὑπαλλήλους. Μὰ ἦταν, τώρα θυμόταν καὶ καταλάβαινε, πολὺ, πολὺ ἀφηρημένος. Καθίσανε νὰ φάνε. Ἐστῆνε πάνω ἀπὸ τὸ πιάτο καὶ ἔφαγε τόσο γρήγορα πού ἀπόρησαν ὄλοι. Ἀθελά της ἡ Ἑλλη χαμογέλασε. Μετὰ τὸ φαῖ τὸν πρόσφερε καφέ. Τὸν ἤπιε καντὸ μονοποῦνι. Τοῦ ἔδωσε νὰ δοκιμάσῃ ἓνα γλύκισμα, πού τὸ εἶχε φτιάξει ἡ ἴδια — καὶ τοῦ τὸ ἐτόνισε πὼς τὸ ἔκανε σάν σκόλασε ἀπὸ τὴ δουλειά της — κι ὅμως οὔτε εὐχαριστῶ δὲ τῆς εἶπε, οὔτε κανένα κομπλιμέντο τῆς ἔκανε. Τῆς ἤρθε παράπονο τῆς Ἑλλῆς μὰ δὲν εἶπε τίποτα. Τὴν ἄλλη μέρα τοῦ τὸ εἶπε. Τῆς ζήτησε συγγνώμη καὶ δικαιολογήθηκε πὼς ἦταν λίγο ἄρρωστος καὶ πὼς τὸ γλύκισμα τὸ πρόσεξε πὼς ἦταν θαυμάσιο, καὶ πὼς πάντα ἡ μαμμὰ φτιάχνει ἐπιτυχημένα γλυκά.

—Ποιά μαμμὰ, τὸν ρώτησε περίεργα ἡ Ἑλλη.

—Ἡ μαμμὰ σου ἀγάπη μου. Μὰ ἦταν ὑπέροχο τὸ γλύκισμα πού ἔκανε χθές.

—Μὰ σοῦ εἶπα πὼς ἐγὼ τὸ ἔκανα Ντίνο. Μὰ πού τᾶχης τὰ μυαλά σου;

—Ἄ, μὲ συγχωρεῖς. Μὰ σοῦ εἶπα ἤμουν ἄρρωστος.

Γελάσανε καὶ οἱ δύο καὶ ἀλλάξανε κουβέντα.

Δὲν ἔκλειε πιά ἡ Ἑλλη. Μονάχα ἓνα σου βλερὸ πόνου ἐνοιωθε στὴ καρδιά της.

—Πότε θὰ γυρίσης Ντίνο; Πότε; Κι ἂν δὲ γυρίσῃ;

Τινάχτηκε ἀπάνω. Ἔνα τρεμουλιασμά πέρασε ἀπ' τὸ χορμὶ της. Πιάστηκε ἀπὸ μιὰ καρέκλα νὰ μὴ πέσῃ. Κοίταξε ξανά τὴ φωτογραφία του, τὸ χαμόγελο.

—Θὰ γυρίσης Ντίνο, ψιθύρισε. Θὰ γυρίσης.

Είμαι σίγουρη. Θα σέ περιμένω πάντα. Θα ζω με τή προσμονή σου. Σ' αγαπώ.

* * *

Μιά καινούργια ζωή άρχισε για τήν Έλλη. Μιά ζωή δλότελα δική της. Τακτική στή δουλειά της, στό γραφείο. Ήσυχη, σιωπηλή, σοβαρή. Από τό σπίτι της στό γραφείο κι από τό γραφείο στό σπίτι. Σκυμένη πάντοτε στή δουλειά της, χτυπούσεν άδιάκοπα τά πληκτρα της γραφομηχανής, πότε μαλακά, σιγανά, και πότε δυνατά και γρήγορα πού νόμιζε κανείς πώς τσακονόταν μαζί τους. Πολλές κουβέντες με τούς άλλους συναδέλφους της, άνδρες και γυναίκες, δέν είχε. Στό σπίτι πάλι καμιά σχεδόν κουβέντα δέν άνοιγε μόνη της. Άπαντούσε μονάχα σέ δ,τι τή ρωτούσαν. Έξω ποτέ δέν έβγαине, εκτός από κανένα άπόγευμα νά πάη σέ καμιά στενή φίλη της ή στους δικούς του Ντίνου. Οί φίλες της πού ήξεραν τό γιατί αυτής της άλλαγής πήγαιναν τακτικά και τήν έβλεπαν. Τους τό είχε ζητήσει, κρυφά ή μαμιά της. Νά της κάνουν λίγη παρέα. Νά μη μένη διαρκώς μόνη της και νά σκαφτείται. Τήν έβλεπε τόσο σκεπτική, τόσο σιωπηλή, πού φοβόταν ή καυμένη ή μαμιά. Τήν έβλεπε ν' άνοίγει τις έφημερίδες και με μιά γοήγορη ματιά νά διαβάξη τους τίτλους. Τήν έβλεπε ν' άφουγκράζεται τις ειδήσεις από τό ραδιόφωνο με τεντωμένο αυτί μη και της ξεφύγη καμιά λέξη. Και ή μαμιά καταλάβαινε. Φοβόταν μη πάθη τίποτα ό Ντίνος. Έξω στό βουνά και στους κάμπους της Κύπρου, νύχτα και μέρα, τά παληκάκια πολεμούσαν. Έστηναν ένέδρες, έδιναν μάχες. Πότε νικούσαν, πότε τους συλλαμβάναν, πότε έπεφταν στό πεδίο της μάχης. Μέσα σ' αυτούς ήταν κι ό Ντίνος. Ποιός ξέρει τί θα γινόταν;

Η πού μεγάλη εύτυχία της Έλλης ήταν νά κλειστή στό δωμάτιό της και νά κάνει παρέα με τή φωτογραφία τού αγαπημένου άρραβωνιαστικού. Με τή φαντασία της είχε πλάσει δικούς της κόσμους. Ήταν δεμένη νοσηρά με τόν αντίρρητη της. Μέρα και μέρα πού πολύ τόν σκεφτόταν. Φούντωσε μέσα στό νεανικό στήθος ή λατρεία για τόν ήρωά της. Ζούσε με τήν έλπίδα τού γυρισμού. Καρτέρας τήν ώρα, τήν εύλογημένη ώρα, πού θα μπορούσεν ό καλός της νά γυρίσει. Τόν καρτέρας με τρεμάμενη χαρά κι έπνιγε τή φωτογραφία του στό φίλα. Έτσι θα φιλούσε και κείνο σάν γυρίζε. Θα χωνόταν στήν άγκαλιά του γεμάτη εύτυχία. Θα έκλαιε από χαρά. Και μόνο με τή σκέψη τούτη ή κοπέλλα δάκρυζε. Έκλαιε ώρες δλόκληρες μονάχη της και προσπαθούσε νά πνίξη τ' άναφυλλητά της, μη τήν άκούσει ή μαμιά και πάει πάλι νά τή παρηγορήσει. Για τήν Έλλη οι ύπεροβολικές φροντίδες της μαμιάς κατήνησαν ένόχληση. Τί τους έννοιαζε τους άλλους άν αυτή έκλαιε! Ήταν εύτυχισμένη με τις σκέψεις της. Ήταν δοσμένη στις άναμνήσεις και στό όνειρά της. Γιατί ήθελαν διαρκώς νά της δίνουν θάρρος; Αυτή είχε θάρρος. Πίστευε στό γυρι-

σμό τού Ντίνου. Ό Ντίνος ζούσε. Ό Ντίνος πολεμούσε. Ό Ντίνος ήταν ένα παληκάκι, ένας λεβέντης, ένας ήρωας. Ό Ντίνος ήταν ό άρραβωνιαστικός της, πού θα γύριζε μιά μέρα νά παντρευτούν. Και ή ήμέρα εκείνη δέν ήταν μακριά. Άλήθεια τί θα τούλεγε μόλις τόν έβλεπε ύστερα από τόσον καιρό; Τί θα της έλεγε; Τίποτα. Δέ θα λέγανε τίποτα. Άπλως θα κοιταζόντουσαν στά μάτια ώρες δλόκληρες. Κι ύστερα σιγά, σιγά θα της έλεε για τή ζωή του, για τό κατορθώματά του, τις περιπέτειές του, τις στερήσεις του, τις σκέψεις του. Αυτή δέ θα είχε τίποτα νά τού πη, παρά πώς τόν περίμενε. Τόν περίμενε.

Τό μυαλό της Έλλης ταξίδευε. Πετούσε στό βουνά, στό δάση, στις χαράδες, στό κρησφύγετα, στις ένέδρες. Τώρα τόν έβλεπε στή μάχη. Ήτανε βράδυ. Από νορίς ή ομάδα είχε στήσει καρτέρι. Περίμεναν. Και νά, ένα αυτοκίνητο, δύο, τρία, γεμάτα στρατιώτες. Τώρα περνούν τό γεφύρι, τώρα γίνεται ή ανατίναξη. Οί αντίρρητες τους εχύνουν. Τους σκοτώνουν όλους. Παίρνουν τόν όπλισμό τους και φεύγουν. Μά... ίσως και νά μη γίνη έτσι. Οί στρατιώτες δέ πέθαναν. Άρραβωνιαστικός νά αυτοκινήσει. Μπάμ, μπουμ, μπάμ, μπουμ, χαλασμός κόσμου. Οί αντίρρητες νκούν, μα κάποιος απ' αυτούς πληγώνεται, πέφτει, πεθαίνει. «Δέν κλαίνε όσους πεθαίνουν για τήν πατρίδα τους». Η Έλλη τρεμάζει.

—Θεέ μου, ποιός πέθανε. Ό Ντίνος; Ό, όχι, όχι.

Δέν πέθανε ό Ντίνος. Μά... αυτός πού ξεψυχάει. Νά τον είναι αιματωμένος και προσπαθει νά μιλήσει. Κάτι λέει. Τ' όνομά της μήπως; Όχι. Τόν εθνικό ύμνο. Μόλις τά καταφέρει νά φελλήσει τό «Χαίρε Λευτεριά». Μά όχι. Η Έλλη σκουπίζει γοήγορα τά μάτια της. Δέν είναι έτσι. Μονάχη της σκέφτηκε κάτι τέτοιο. Ό Ντίνος ζει. Έστερα από μιά εύτυχη ένέδρα γύρισε με τούς συντρόφους του στό κρησφύγετό τους νά ξεκουραστούν.

Ήτανε περασμένα τά μεσάνυχτα. Κουρασμένοι καθώς ήταν έγειαροι νά κοιμηθούν. Σκληρό τό χώμα, μα γλυκός, πολύ γλυκός ό ύπνος, ύστερα από μιά εύτυχη ένέδρα. Μά ξαφνικά κάποιοι προβάλλουν στήν είσοδο τού κρησφυγέτου. Ποιοι τάχατε; Ποιοί; Άγγλοι στρατιώτες. Και πού βρήκαν τό κρησφύγετο; Ήτανε τόσο καλά κρυμμένο. Κάποιος δικός μας πρόδωσε. Τόν άτιμο, τόν κακούργο. Δέν ύπάρχει κανείς νά τού σταθή τού λαρώγγι; Πόσο τους μισούσε τους προδότες ή Έλλη! Περισσότερο κι από τους Άγγλους. Τους συχαινόταν. «Θεέ μου, κάψε τους, τους δολοφόνους της πατρίδας μας», ψιθύριζε στή προσευχή της. Σάν τούτο πού πρόδωσε τό κρησφύγετο τού Ντίνου κι όδήγησε τους έχθρους νά συλλάβουν τά παληκάκια της ΕΟΚΑ. Οί Άγγλοι φωνάζουν στους αντίρρητες. «Παραδοθείτε. Οί άγωνιστές ξυπνούν. Νά παραδοθούν; Ποτέ. Άρπάξουν τά ντουφεκία κι άπαντούν: «Μολών λαβέ». Σε λίγο τό κρησφύγετο τό ανατι-

νάζουν, μαζί με τους άντάρτες. Μαζί κι ο Ντίνος. Πάλιν ή ίδια φωνή. «Δέν κλαίνε όσους πεθαίνουν για την πατρίδα». Πάλι τὰ δάκρυα ανεβαίνουν στα μάτια τής κοπέλλας και κυλούν στα μάγουλά της.

Μά ή Έλλη δέν ήθελε νά πεθάνη ό καλός της. Τόν ήθελε νά ζήση. Νά γυρίση. Λάθος λοιπόν. Κανένas δέ βρήκε τὸ κρησφύγετο. Τὰ παληκάρια κοιμήθηκαν καλά. Πρωί, πρωί, ξυπνήσανε κεφατά. Τραγουδήσαν σιγά κι ένα πατριωτικό τραγούδι. Κουβέντισαν λίγο, γέλασαν, θυμήθηκαν ό καθ' ένας τούς δικούς του, έφαγαν — αν είχαν — φωμί, τυρί και καμμά κονσέρβα. Πήσαν και τὸ παγούρι νά ποιν νερό. Δέν είχαν ούτε σταλιά. Κάποιος λοιπόν έπρεπε νά πάη νά φέρη. Ό Ντίνος. Ήταν εκεί κοντά μιά πηγή. Χαρούμενος κίνησε για νερό. Χαιρέτησε τὸν ήλιο, τὰ πεύκα, τούς θάμνους, τ' άέρι. Έφτασε στη πηγή. Γέμισε πρώτα τὸ παγούρι κι έσκυψε κι αυτός νά πη. Μά, κάτι άκουσε πίσω του. Γύρισε τὸ κεφάλι του και τί νά δή. Καμιά εικοσαριά στρατιώτες, τὸν είχαν περικυκλωμένο. Τὸν συλλαμβάνουν, τὸν βασανίζουν. Τὸν παίρνουν στὸ δικαστήριο. Τὸν δικάζουν. Είχεν εἰς τήν κατοχήν του όπλο. Τὸν καταδικάζουν σὲ θάνατο. Κι αὐτὴ πηγαίνει στις Κεντρικὲς Φυλακὲς νά τὸν δῆ για τελευταία φορά. Τὸν βλέπει άχρό κι άδύνατο πίσω από τὰ σίδερα. Μὲ τὸ χαμόγελό του όμως. Δέν κλαίνε όσους πεθαίνουν για τήν πατρίδα.

Μά ή Έλλη έκλαιε. Δέν ήθελε νά πεθάνη. Δέν ήθελε. Μά τί άνόπη. Πίστεψε στη φαντασία της. Ψέματα, καλέ. Δὲ τὸ συλλάβανε οἱ Άγγλοι. Τὸς πήρε μρωδιά. Άρπαξε τὸ ντουφεκι του. Κράφτηκε πίσω από κάτι θράμα και τούς καθάρισε όλους. Οἱ σύντροφοί του πανηγύρισαν. Ό άρχηγὸς τοῦστειλε συγχαρητήρια. Ένθουσιάστηκεν ή Έλλη κι έστειλε δυὸ φιλιὰ με τὸ χέρι στη φωτογραφία τοῦ Ντίνου. Ζούσεν ό Ντίνος. Θά γύριζε. Ήτανε σίγουρη γι' αὐτό. Μά για νά γυρίση έπρεπε πρώτα νά σταματήσει ό άγώνας. Κι ό άγώνας δέ θά σταματοῦσε αν δὲ δινόταν έλευθερία στη Κύπρο. Άν δὲ δινόταν μιά κάποια λύση στὸ ζήτημα τής Κύπρου. Και χρειάζόταν ακόμα καιρός, μόχθοι και θυσιές.

Έτσι περνοῦσαν οἱ μέρες τής Έλλης. Μὲ σκέψεις για τὸ Ντίνο. Η εὐτυχισμένη της σκέψη ήταν τὸ δνειρο τοῦ γυρισμοῦ. Τότερα από τις πρώτες συγκινήσεις, θά καθόντουσαν οἱ δυὸ τους, νά κάνουν τὰ σχέδιά τους για τὸ μέλλον. Ένα ήσυχο, ειρηνικό μέλλον. Θά έτοιμαζόντουσαν για τὸ γάμο τους. Η Έλλη ένοιωθε περηφάνεια για τὸν άντρα ποῦ θά έπαυε. Θά παντρευόταν ένα τιμημένον άντρα. Θά είχε πολὺ κόσμο στους γάμους τους. Θά τούς πάντρευε ό Δεσπότης. Θά γινόταν ένας γάμος μεγαλοπρεπής. Οἱ έφημερίδες θά γράφανε για τὸ γεγονός. Θά είχανε μάλιστα και φωτογραφίες τους. Έπρεπε λοιπόν νά ράψη ένα θαυμάσιο νυφικό. Θά στεκόταν πλάι σ' ένα λεβέντη γαμπρό, όμορφο, δεροσερή, έλκυστική. Κοιτάχτηκε στὸ καθρέφτη. Ήτανε ό-

μορφη και με τὸ νυφικό θά γινόταν ακόμα πιὸ όραία. Χαμογέλασε εὐτυχισμένη. Ό κόσμος θά τούς καίρωσε. Θά ψιθύριζαν όλοι, «Τί ταριαστὸ ζευγάρι. Ό Θεὸς νά τούς εὐλογῆ». Όταν θά έβγαυαν από τήν εκκλησία θά περνοῦσαν κάτω από μιάν άριδα ντουφεκιῶν ποῦ θά έστηναν συναγωνιστές τοῦ Ντίνου, με άντάρτικη στολή, ενώ κοπέλλες θά τούς έφταναν με ροδοπέταλα. Κι οἱ δυὸ τους θά ήσαν πολὺ συγκλημένοι....

Έπειτα ό κόσμος θά έφευγε. Θά έμεναν μόνοι. Θάρχιζε τότε μιά γαληνεμένη, κι άνέφελη οικογενειακή ζωή. Θάρχόντουσαν τὰ παιδάκια, δυὸ, τρία, χαριτωμένα πλασματάκια, ποῦ γεμίζουν τὸ σπίτι χαρὰ και ζωντάνια. Ό Ντίνος θά προαγόταν στη δουλειά του. Ίσως νά γινόταν και διευθυντής στὸ τμήμα του. Θά ήταν μιά οικογένεια άρμονική, ποῦ θά ένέπνεε στους άλλους θαυμασμό κι έχτίμηση.

Όνειρα. Τί άλλο μπορούσε νά κάνει ή Έλλη. Πότε, πότε, τής έστειλε κανένα σημείωμα ό Ντίνος με τήν παρακλήση πάντα νά τὸ σκίση. Τῶσκιζεν άφοῦ τὸ μάθαινε άτ' έξω. Και θυμόταν.

«Είμαι καλά. Ντίνος».

«Τους τραντάξαμε προχθὲς στὸ ντουφεκίδι. Ντίνος».

«Γρήγορα θ' άνταμωθοῦμε. Μην έχεις έννοια για μένα».

«Παρακάλα τὸ Θεὸ για τὴ λευτεριά. Ντίνος».

«Δὲ σὲ ξεχνῶ, μὰ υπέρνω όλων ή πατρίδα. Ντίνος».

Τὰ ψιθύριζε σαν σὲ προσευχή ή Έλλη και πάντα θυμόταν τὴ τελευταία φράση τής πρώτης έπιστολῆς του. «Δέν κλαίνε όσους πεθαίνουν για τὴ πατρίδα». Ένοιωθε κάποιο δέος σὲ τούτη τὴ φράση. Γιατί; Μήπως θά γινόταν πραγματικότητα; Μήπως θά πέθαινε για τὴ πατρίδα ό Ντίνος; Θά γινόταν ένας άθάνατος ήρωας; Σιγά, σιγά άρχιζε νά μὴ τὴ πολυτρομάξει ό ήρωϊκὸς θάνατος. Κι όμως πίστευε στὸ γυρισμό του. Κι ή πίστη τούτη τὴ γεμίζε χαρὰ και γαλήνη. Τελευταία δὲ πήρε καμμιάν ειδησή του. Δέν έμαθε καμμιὰ κίνησή του. Έδῶ και τρεῖς μῆνες δέν ήξερε ποῦ ήταν, τί έκανε. Άν ήταν νεκρός; Μά θά τὸ μάθαινε. Άλλωστε θά τὸν θάβαινε με τιμές. Θά... όχι, όχι. Δὲ μπορούσε νά σκέφτεται κηδεῖες. Τὴν έπανε ήλιγγος. Καλύτερος ό γυρισμός. Ναι έτσι ήταν. Ό Ντίνος ζούσε και θά γύριζε. Κι αὐτὴ τὸν περιέμενε.

* * *

Δυὸ χρόνια κι όχτώ μῆνες πέρασαν, όταν ή Έλλη έμαθε. Ήταν ένα βράδυ βροχερό και κρύο. Η νέα βρισκόταν στὸ δωμάτιό της κι ένοιωθε ζεστασιά με τὴν άνάμνηση και τὴ νοσταλγία τοῦ Ντίνου. Καθόταν και κοιτάζε τὴ φωτογραφία του και σκεφτόταν πῶς ή μεγαλότερη εφεύρεση τὸν άνθρώπων είναι οἱ φωτογραφίες. Άν δέν υπήρχαν πῶς θάβλεπε τόσο καιρό, τῶμορφο πρόσωπό του, τὸ χαμόγελό του, τὸ βλέμμα του. Τῆς φαινόταν πῶς θά τῆς μι-

λήση. Τὸ βράδι ἐκεῖνο εἶχε πολλὲς εὐτυχημένες σκέψεις ἢ Ἑλλη. Εἶχε μὰ προαίσθηση πὼς θάβλεπε τὸ Ντίνο ἢ θὰ μάθανε μὰ καλὴν εἰδηση γιὰ κεῖνο. Τῆς φάνηκε πρὸς στιγμή πὼς τὴ φώναξε. «Ἑλλη». Τὸ πρόφασε τόσο ἄμορφα ὁ Ντίνος τῆνομά της. «Ἑλλη». Πολλὲς φορές νόμιζε ἢ Ἑλλη πὼς ἄκουσε τὴ φωνή του.

—Ἑλληρηη.

Ἄ, ὄχι, αὐτὴ ἢ φωνὴ ἦταν τῆς μαμμᾶς.

—Κάποιος σὲ θέλει, παιδί μου.

Ἡ καρδιά της σκίστηκε. Γράμμα ἀπὸ τὸ Ντίνο. Χοροπήδησε ἀπ' τὴ χαρὰ της. Ἐτρεξε στὴ πόρτα μὲ καρδιοχτύπι. Πόσο ἤθελε νὰ μάθῃ τί γινόταν ὁ ἀντίρτης, ὁ ἡρώας της, ὁ Ντίνος.

Καὶ πραγματικά ἔμαθε. Ποιὸς ἦταν ὁ κάποιος πού τῆς τὸ εἶπε δὲν ἔχει σημασία. Σημασία ἔχει πὼς ἔμαθε ὅτι αὐτὸς πού περιμένε ποτὲ δὲ θὰ γύριζε. Ἦταν νεκρός. Ἄπλωσε τὸ χέρι κι ἔπιασε τὸ πόμολο τῆς πόρτας νὰ μὴ πέσῃ. Σκοτεινάσανε πρὸς στιγμήν ὅλα γύρω της. Μὰ μόνον μὰ στιγμή. Σαφηνὰ ἐνοιωσε θάρος μέσα της. Σεχείλισεν ἢ καρδιά της ἀπὸ ἐθνικὴ περηφάνεια. Δὲ λιποθύμησε, δὲν ἔβαλε τὰ κλάματα, δὲν τῆς ἤρθε ν' αυτοκτονήσῃ. «Δὲν κλαῖνε ὅσους πεθαίνουν γιὰ τὴ πατρίδα». Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φανῇ γενναία. Μπροστὰ στὸν ἄγνωστο πού τῆς τὸ ἀνήγγειλε ἔπρεπε νὰ φανῇ ἀντάξια ἐκεῖνου, τοῦ μεγάλου νεκροῦ. Μπόρεσε καὶ ρώτησε σταθερά.

—Πέθανε στὴ μάχη σὺν ἡρώας;

—Ὁχι, τῆς ἀποκοίθησε ἢ φωνὴ τοῦ ξένου —σκληρὴ κι ἀνήλεη ἔφτασε στ' αὐτὰ της.— Πέθανε σὺν προδότης.

«Ὅλα ἀναποδογυρίστηκαν μπροστὰ της. Ἐφερε τὰ χέρια της μὲ τρόμο καὶ σκέπασε τὰ μάτια της, λὲς κι εἶδανε κάτι φορτικὸ καὶ κάτι ἀποτρόπαιο.

—Ἦταν ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἀγωνιστῆς, συνέχισε ἀμείλικτη ἢ φωνὴ τοῦ ἀγνώστου. Μία μέρα τὸ συλλάβανε. Φοβήθηκε καὶ προδωσε. Τρία παιδιά σκοτώθηκαν ἐξ αἰτίας του καὶ ἄλλα τέσσερα κρησφύγετα ἀνατιναχθήκαν, ἐνῶ ἄνθρωποι πού τοῦ προσφέραν στέγη, τροφή,

περίθαψη μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους, συρτήθηκαν στὰ κρατητήρια, ἀφοῦ ὑπέστησαν φορικτὰ βάσανα ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους. Πλήρωσε μὲ τὴ ζωὴ του τὸ ἀμάρτημά του. Οἱ Ἀγγλοι ἤθελαν νὰ τὸν φυγαδεύσουν ἀμέσως, μὰ αὐτὸς ἤθελε πρῶτα νὰ ἐξηγηθῇ μαζί σου, ἂν θὰ τὸν ἀκολουθοῦσες. Ἐτσι πορέσαμε καὶ πήραμε ἐκδίκηση.

—Σῶπα, φώναξε ἢ Ἑλλη. Σῶπα γιατί θὰ τρελλαθῶ. Ἡ φωνὴ της ἀντήχησε ἄγρια, πονεμένη, λὲς καὶ δὲν ἔβγαυε ἀπὸ τὸ στῆθος της.

Ἐπιστοχώρησε σὺν κυνηγημένη, ἐνῶ ἢ φωνὴ ἢ σκληρότερη φωνὴ πού ἄκουσε στὴ ζωὴ της, τῆς φώναξε γιὰ τελευταία φορά.

—Ἀπέφευγε νὰ λὲς πὼς ἦταν ἀρραβωνιαστικὸς σου.

Τρικλίζοντας ἢ Ἑλλη ἔφτασε στὸ δωμάτιό της, στὸ καταφύγιό της πού ἔζησε τόσο καιρὸ μὲ τὰ ὄνειρά της. Ἐζήσε τὰ πρὸ λουλουδένια χρόνια τῆς ζωῆς της, καρτερώντας τὸ ἰνδαλιμὰ της. Ἀτένισε ξανά τὴ φωτογραφία αὐτοῦ πού περιμένε δυὸ χρόνια κι ὄχτώ μῆνες. Αὐτοῦ πού ἦταν ἢ ἴδια ἢ ζωὴ της, τὸ εἶναί της. Πού ἢ κάθε της σκέψη ἦταν ἀφιερωμένη στὴ θύμησή του, στὸν ἐρχομό του. Αὐτοῦ πού τώρα δὲν ἔπρεπε νὰ λήῃ πὼς ἦταν ὁ ἀρραβωνιαστικὸς της. Πρὶν λίγα λεπτὰ ἀκόμα ἦταν τὸ καμάρι καὶ τὸ καύχημά της. Ἄνάμεσα στ' ἀναφυλλιά της τοῦ ψυθύρισε:

—Γιατί; Γιατί μοῦ τῶκανες αὐτό; Φάνηκες σκληρὸς γιὰ τὴ πατρίδα σου, κι ὁμως ἦσουν τόσο καλὸς μαζί μου. Γιατί; Γιατί μοῦ κατὰ στρεφες τὴ ζωὴ. Γιατί;

Μὰ ἢ φωτογραφία δὲν ἀπαντοῦσε. Ὁχυρώθηκε πίσω ἀπὸ μὴν ἀφυχη σιωπὴ, καὶ πάντα γελαστή, κοίταζε τὴν κοπέλλα πού θρηνοῦσε, ἀνάμεσα στὰ συντόγματα τῶν ὄνειρων καὶ τῶν ἰδανικῶν της.

ΛΟΥΛΛΑ Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ *

* Τὸ διήγημα αὐτὸ πήρε τὸ πρῶτο βραβεῖο τοῦ Δεύτερου Περιφέρειου Διαγωνισμοῦ Διηγήματος τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος».

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ 1963

Στίχους δὲ γράφουμε
κάθε μολύβι, κάθε κύτταρο
γίνεται βόλι.

Δὲν ἔχει πιὰ ἔρωτα, δὲν ἔχει
τὸ αἷμα προσφέρνεται γιὰ μεταγίσεις.

Δεῖπνο λιτό, γεῦμα λιτό!
τὸ φαγητὸ θὰ πάῃ στὸ μέτωπο.

Κι' ἤρθε ἓνας ὕπνος στὰ παιδιά,
ὕπνος βαθύς,
ἀπ' τὴν ἀγρύπνια τῶν φρουρῶν
τῶν μαχητῶν στὸ μέτωπο.

Κ. ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ

Victor Price:

THE DEATH OF ACHILLES

(p.p. 318, Heinemann, 1963, 21/-)

Μυθιστόρηση χαρκτηρίζει τὸ ἔργο του ὁ συγγραφέας στὸ σημείωμα πὺν προτάσει, μὲ τὸν σκοπὸ, προφανῶς, νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ ἐνδεχόμενον ἀγῶγῃς λιβέλλου. Καὶ προσθέτει: «Δίγα ἐπεισόδια εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ πραγματικά γεγονότα, αὐτὴ ὅμως εἶναι ἡ μόνη σχέση τους μὲ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ὅπως καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς χαρακτήρες πὺν διαγράφονται στὸ βιβλίον, προσθέτει, ἔχει οἰανδήποτε σχέση μὲ ὁποιοδήποτε πρόσωπο πὺν διαδραμάτισε κάποιο ρόλο, ἔστω καὶ μικρὸ, κατὰ τὴν Ἐκτακτὴ Ἀνάγκη στὴν Κύπρο». Παρ' ὅλην ὅμως αὐτὴ τὴν προειδοποίηση τοῦ συγγραφέα, δικαιολογημένη ὑποθέτουμε, τὸ βιβλίον του εἶναι ἐστὶν πραγματικότητα ἕνα ντακουμέντο γιὰ τὸν Κυπριακὸν Ἀγῶνα μὲ τὴν περιγραφή χαρακτῆριστικῶν ἐπεισοδίων ἀπὸ τὴν δράση τῶν ἀγγλικῶν «δυνάμεων ἀσφαλείας» καὶ τῶν Κυπρίων Ἀγωνιστῶν, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναφέρονται μὲ τὰ πραγματικά τους ὀνόματα, ὅπως ὁ Ἀξεντίου, ὁ Δράκος καὶ, φυσικά, ὁ Διγενῆς, ὅπως καὶ τοποθεσίες, πόλεις καὶ χωριά τῆς Κύπρου, ἔστω κ' ἂν ἡ σχέση τους μὲ ὀρισμένα ἐπεισόδια δὲν εἶναι πάντα μέσα στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα, γεγονὸς ἄλλοτε πὺν δὲν ἔχει καὶ σημασία, ἀφοῦ τὸ ἔργο ἀποτελεῖ μὴ λογοτεχνικὴ σύνθεση καὶ ὄχι χρονικὴ ἀναγραφὴ τῶν γεγονότων. Ὁ συγγραφέας ὅμως ἔχει ἀπόλυτη γνώση προσώπων, πραγμάτων καὶ καταστάσεων μὲ τις ὁποῖες εἶναι φανερόν ὅτι ἔχει συνδεθῆ στενά καὶ ἔζησεν ἔντονα, ὅσο πολὺ λίγοι. Εἶναι γι' αὐτὸ ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι πίσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Barbour, τοῦ ἥρωα τοῦ βιβλίου, κρύβεται ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας, ὅπως καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ βιβλίου κρύβονται πρόσωπα, πὺν διαδραμάτισαν ἀνάλογους ρόλους κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνος καὶ πὺν ἴσως νὰ μποροῦσαν νὰ τ' ἀναγνωρίσουν ὅσοι εἶχαν τὴν κακὴ τύχη νάρθουν σ' ἀμεσώτερη ἐπαφὴ μαζί τους, πῶς ἀπὸ τις γραμμὲς τοῦ βιβλίου. Βέβαια ἡ διαγραφὴ τους καὶ ἡ ψυχολογικὴ τους ἀνατομία καὶ τοποθέτηση γίνεται ἀπὸ τὸ συγγραφέα σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο τῆς συνθέσεως του, ὅπως καὶ ἡ τοποθέτηση τοιαυτὰ καὶ χρονικὰ διαφόρων τυπικῶν ἐπεισοδίων πὺν ἐξελίσσονται στὸν τόπο κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀγῶνος.

Ἄν καὶ πρόθεση τοῦ συγγραφέα εἶναι νὰ καταδείξῃ καὶ ν' ἀναλύσῃ περιέργως καὶ πολὺ πλοκεῖς ψυχικὲς καταστάσεις πὺν δημιουργήθηκαν στὴ ψυχὴ διαφόρων προσώπων καὶ ἀπὸ τις δυὸ παρατάξεις, πὺν βρέθηκαν μπλεγμένα μὲ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, πράγμα πὺν ἐπιχειρεῖ ὁ συγγραφέας μὲ ἐξαορτικὴ ἐπιδειξιώτητα καὶ δύναμη, ἐν τούτοις τὸ κλίμα καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς

ἱστορικῆς πραγματικότητος κυριαρχοῦν μέσα στὸ βιβλίον, σὲ σημείο πὺν κοντεύει νὰ λησμογηθῇ ὁ «μῦθος» τοῦ ἔργου, πὺν ἡ ἀνάπτυξή του ὑποτίθεται ὅτι ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸ τοῦ συγγραφέα. Ὁ μῦθος αὐτός, πὺν στὶς λεπτομέρειές του προσεγγίζει κάποιες ἀκρότητες ἀπίθανες καὶ ἰδιαίτερα στὴ ψυχολογικὴ ἀνατομία τῶν ἡρώων του, ἔχει συνοπτικὰ ὡς ἐξῆς: Ἐνας μεσόκοπος Ἀγγλος, ἀκριβέστερα Ἰρλανδός, (νομίζουμε ὅτι σκόπιμα παρουσιάζεται σὰν Ἰρλανδός γιὰ νὰ γίνῃ πῶς ἀποδεκτὴ) ἡ συμπεριφορὰ του) ἀρχαιολόγος, πὺν σπούδασε πολλὰ χρόνια στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ πὺν ὑπέφερε ἀπὸ πλήξη καὶ ἀνία, γιὰ τὸν δὲν ἔβρισκε κανένα σκοπὸ στὴ ζωὴ καὶ ἱκανοποίηση, στὸ τέλος δέχτηκε σὰν μὴ διέξοδο ἕνα συμβόλαιο νὰ ὑπερήρησῃ σὰν Ἀνακριτὴς τῶν δυνάμεων ἀσφαλείας στὴν Κύπρο πὺν τὸν χρειάζονταν γιὰ τὴν ἔξερσῃ τέλεια τὰ νεοελληνικά. Γρήγορα ἀπογοητεύτηκε κ' ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ πολιτικὴ τῆς ἀγγλικῆς Κυβέρνησης στὴν Κύπρο, ἡ καταπίεση τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ὑποκριτικὴ συμπεριφορὰ ἀπέναντί τους, ἡ ἀρνησι τῶν ἀποικιοκρατῶν ν' ἀναγνωρίσουν τὸ δίκαιο ἐνὸς ἀγῶνος καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς πόθους τῆς πλειονότητος, ἀντὶ νὰ χρησιμοποιοῦν ἀπαράδεχτες μεθόδους γιὰ τὴν καταπίεσή της, τὸν εἶχαν ἀπογοητεύσει βαθύτατα, ἂν καὶ δὲν ἦταν τοῦ χαρακτῆρος του νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀντίθεσή του στὴν πολιτικὴ αὐτὴ κατὰ τρόπο θεικώτερο. Τυχαιὰ κάνει τὴν γνωριμία μὴς νεαρῆς Ἑλληνίδας, τῆς Ροδῆς, πὺν ἐργάζεται σὰν βιβλιοθηκῆριος σὲ κάποια Ἀγγλικὴ ὑπηρεσία βοθηθῶνας ἔτσι τὸν ἐαυτὸ της, ἡ δὲν ἔχει γονεῖς — καὶ τὸν μικρότερον ἀδελφὸ της, τὸν Νίκο, νὰ τελειώσῃ τις σπουδὲς του στὸ Γυμνάσιο. Ἐνας μεγαλύτερος ἀδελφός της, ὁ Κωνσταντῖνος, βρισκεται ἀπὸ καιρὸ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ κοπέλλα ἐξ αἰτίας τῆς θέσεώς της θεωρεῖται ὑποπῆ καὶ σὲ μὴ σκηνῇ ἐξυβρίζεται ἀπὸ μερικοὺς νεαροὺς Ἑλλήνες μαθητῆς γιὰ τις δῆθεν σχέσεις της μὲ τοὺς Ἀγγλους. Ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴ σκηνὴ παρουσιάζεται σὰν ἀπὸ μηχανῆς προστάτης ὁ Barbour καὶ αὐτὸ γίνεται ἡ ἀφορμὴ τοῦ στενοῦ ἐρωτικοῦ δεσμοῦ του. Αὐτὸν τὸν δεσμὸν ἐκμεταλλεύεται ὁ συγγραφέας γιὰ νὰ προβαῖνῃ στὴν ἀνατομία πολὺπλοκων ψυχικῶν καταστάσεων δημιουργομένων ἀπὸ τις ἰδιάζουσες συνθήκες τῶν προσώπων, μὴ περιτεχνῆ ὄντας ἀνατομία, πὺν τὸν ἐξοθεῖ συχνὰ σὲ ἀκρότητες πὺν πᾶνε νὰ ὑποβάλουν τὴν ἀμφιβολία, τὸ ἀπίθανον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Barbour καλεῖται νὰ λάβῃ μέρος ὡς ἀνακριτὴς σὲ μὴν ἐπιχείρηση τῶν δυνάμεων ἀσφαλείας στὴν περιοχὴ Λεμε-

σου πρὸς σύλληψη τοῦ Γρίβα καὶ κάποιου μυστηριώδους προσώπου μὲ τὸ ψευδώνυμον Ἀχιλλεύς, πού σύμφωνα μὲ τίς πληροφορίες, πού εἶχαν, κατέχει μεγάλη θέση στὴν ἱεραρχία τῆς ΕΟΚΑ καὶ ἐπρόκειτο νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κρυφὰ γιὰ νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν ἀρχηγό. Ἡ ἐπιχείρηση φυσικὰ κατέληξε σὲ ἀποτυχία, δίνει ὅμως τὴν εὐκαιρία στὸ συγγραφέα νὰ μᾶς δώσῃ μιὰ παραστατικώτατη περιγραφή τοῦ τρόπου πού διεξάγονταν παρόμοιες ἐπιχειρήσεις στὴν Κύπρο μὲ τὴν ἀπαράδεκτη μεταχείρηση τῶν κατοίκων καὶ μὲ μιὰ εἰρωνική διάθεση, πού φτάνει τὰ ὅρια τῆς γελοιοποίησης, ἀπέναντι τῶν ὑπευθύνων, τοὺς ὁποίους σαρκάζει γιὰ τίς προσωπικὲς τους μαροφιλοδοξίες καὶ τίς προκαταλήψεις τους. Εἶναι φανερό πὼς ὁ συγγραφέας ἔχει ἄμεση ἐμπειρία, ἀπὸ προσωπικὴ προφανῶς συμμετοχή, τέτοιων ἐπιχειρήσεων, πού τίς παρουσιάζει μὲ ἱστορικὴν ἀκρίβεια, θὰ λέγαμε, καὶ πολὺ ζωνερά, ὅπως τὸ ἐπιστόδιο τῶν ἀνακρίσεων στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ, τῶν ἀνατινάξεων σπιτιῶν δῆθεν ὑπόπτων, τῆς δραματικῆς λυραγιάς τοῦ δάσου καὶ ἄλλων ἀναλόγων σκηνῶν πολὺ γνωρίμων σὲ ὄσους ἔζησαν στὴν Κύπρο κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ἀγῶνος. Γυρίζοντας ἀηδιασμένος στὴ Δευκωσία συναντᾶται μὲ μερικοὺς ἄλλους ἄγγλους σὲ μιὰ ταβέρνα, ὅπου παρουσιάζεται ξαφνικὰ στὴν πόρτα ἓνας νεαρὸς «τρομοκράτης», ἓνα παιδί μὲ τὸ αὐτόματο καὶ ἕστερα ἀπὸ κάποιο δισταγμὸ σκοτώνει τέσσερις ἀπὸ τοὺς θαμῶνες, ἀλλὰ συλλαμβάνεται ἀπὸ ἓνα Τούρκον ἐπικουρικό πού παρουσιάστηκε ξαφνικὰ. Ὁ Barbour, ὁ ἀνακριτὴς, γλυτώνει ὡς ἐκ θαύματος. Ὁ νεαρὸς δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ὁ Νίκος, ὁ μικρὸς ἀδελφὸς τῆς Ροδῆς, πού παραδίδεται στὸν Barbour, γιὰ νὰ τὸν ἀνακρίνῃ μὲ σκοπὸ νὰ τοῦ ἀποσπᾶσθαι μυστικὰ τῆς ὀργανώσεως. Τὸ παιδί ὅμως δὲ λυγίζει, μ' ὄλο πού ἔχει πὼς θὰ καταδικασθῇ σὲ θάνατο. Ἀκριβῶς στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι πού ὁ συγγραφέας μᾶς δίνει μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῶν συνθηκῶν κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες γινόταν ἡ ἀνάκριση τῶν ὑπόπτων ἀπὸ τοὺς ἀνακριτὲς στὰ κρατητήρια τῆς Ὁμορφίας καὶ τῶν ψυχολογικῶν καὶ ἄλλων μεθόδων πού χρησιμοποιούνταν γι' αὐτές. Οἱ σχέσεις τοῦ ἀνακριτοῦ μὲ τὴν ἀδελφὴ τοῦ Νίκου δημιουργοῦν περίπλοκες ψυχικὲς καταστάσεις καὶ γιὰ τοὺς πρῶτους, τίς ὁποῖες ὁ συγγραφέας ἀναλύει καὶ παρουσιάζει μὲ μοναδικὴ ἐπιμονὴ καὶ ἐνταση, παρατραβώντας τις σὲ βαθμὸ πού νὰ στεκόμαστε κάπως δισταχτικοὶ νὰ τίς παραδεχτοῦμε σὲ μερικὰ σημεία. Ἰδιαιτέρως οἱ συναισθηματικὲς μεταπτώσεις καὶ ἀντιφάσεις στὴν συμπεριφορὰ τῆς Ροδῆς ἀπέναντι στὸν ἐρωμένο της ἀνακριτὴ θολώνουν κάπως τὴν ἐξαιρετικὴ διαύγεια μὲ τὴν ὅποιαν παρουσιάζει ὁ συγγραφέας τοὺς ἥρωες τοῦ δράματός του, μίᾳ τραγωδίας πού ἀποζητᾶ τὴν κάθαρσίν της μέσα ἀπὸ ἀλλεπάλληλα ἐπεισόδια, πού παρ' ὅλη τὴν ἠβελήμένη προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νὰ τὰ περιγράψῃ μὲ μιὰ δόση ἰλαρότητας ἢ καὶ κομικότητας, δὲν χάνουν τὴ δραματικότητά

τους.

Θαροεῖ κανεὶς πὼς ἡ εἰρωνικὴ αὐτὴ διάθεση εἶναι μᾶλλον ἀπόρροια μιᾶς κάποιας αὐτοκαταδίκης καὶ πείσματος τοῦ συγγραφέα ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν φαίνεται νὰ εἶναι εὐχαριστημένος, μ' ὅλη του τὴν προσπάθεια νὰ φανῇ κυνικός καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωση μιᾶς αὐτάρεσκης ἀδιαφορίας γιὰ ὅ,τι συμβαίνει γύρω του καὶ πού παντὸς μέσα του.

Τὸ μόνο πού δυσκολευόμαστε νὰ ἐξηγήσουμε εἶναι γιὰτὶ ἐπέτρεψε ν' ἀλλοιώσῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου του σὲ μιὰ-δύο σελίδες μὲ σεξουαλικὲς περιγραφές, μὲ τόσον ὠμό ρεαλισμὸ σὰν κι' αὐτὸν πού συναντοῦμε στὶς σελίδες φτηνῶν πορνογραφημάτων. Τὸ χειρότερο εἶναι πὼς τὴν σκηνὴ αὐτὴ δὲν τὴν δικαιώνουν οἱ ψυχολογικὲς συνθήκες καὶ ἔτσι πάει κανεὶς νὰ πιστέψῃ ὅτι ὁ συγγραφέας τὸ κάνει ἢ γιὰ λόγους ἐμπορικοὺς ἢ σὲ στιγμὲς καταπτώσεως τοῦ κυριαρχοῦντος τόνου τοῦ ἔργου.

Ὁ Barbour αἰσθάνεται μιὰ παράξενη στοργὴ γιὰ τὸ παιδί καὶ θέλει νὰ τὸ σώσῃ ἀπὸ τὸ θάνατο κάνοντάς το νὰ μιλήσῃ χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ ταπεινώσῃ πληγώνοντας τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ συντριβόντάς το ψυχικὰ, πράγμα πού εὐκολα μπορεῖ νὰ κάνει μὲ τὴν πείρα πού ἔχει σὲ τέτοια ζητήματα. Μὲ τὴ στάση του ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ καὶ τίς σχέσεις του μὲ τὴν ἀδελφὴ του καθίσταται ὑποπτος στὶς ἀρχές, πού τὸν πιέζουν νὰ προχωρήσῃ. Ἀπὸ τὴν ἄλλην ἡ Ροδὴ εἶναι βέβαιη πὼς μπορεῖ ὁ φίλος της νὰ σώσῃ τὸν ἀδελφὸ της ἀπὸ τὸν θάνατο, ἔστω καὶ κάνοντάς τον νὰ ὁμολογήσῃ, καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ τοῦ φανερώναι πὼς ὁ τρομερὸς Ἀχιλλεύς, πού τόσον ἐπίμονα ἀναζητοῦσαν, δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς της, ὁ Κωνσταντῖνος, πού ἐπρόκειτο νὰρθῇ κρυφὰ ἐκεῖνες τίς μέρες στὴν Κύπρο μ' ἓνα φορτίο ὄπλων. Τὶς λεπτομέρειες ἀφίνεται νὰ βοηθῇ πὼς τίς ἔμαθε ἀπὸ τὸ παιδί, πού λύγισε κάτω ἀπὸ τὴν περίτεχνη ψυχολογικὴ πίεση τοῦ ἀνακριτῆ, χωρὶς νὰ φαντάζεται ὅτι πρόδινε, ἕστερα ἀπὸ τὸ περίεργο ψυχολογικὸ σύμπλεγμα πού δημιουργήθηκε ἀνάμεσά τους. Πάντως ἡ πληροφορία δὲν χρησίμευσε, γιὰτὶ προηγουμένως εἶχαν ἀνχνευθῇ τὰ καίρια μὲ τὰ ὄπλα ἀπὸ ἓνα ἀεροπλάνο καὶ πιάστηκαν στὸ μυστικὸ ὄρο κοντὰ στὴν Ἁγία Νάπα, ὅπου θὰ ξεφόρτωναν τὸ φορτίο τους. Ὅχι ὅμως καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, πού κατώρθωσε νὰ ξεφύγῃ. Ὅχι ὅμως γιὰ πολὺ, γιὰτὶ οἱ Ἀγγλοὶ περιέλασαν τὴν περιοχὴ καὶ σ' ἓνα ἀχυρῶνα κάποιου χωριοῦ ἀνακάλυψαν πὼς κρυβόντανε «τρομοκράτες». Ἀρχισεν ἡ πολιορκία καὶ οἱ ἀγωνιστές, βλέποντας ὅτι εἶχαν ἀνακαλυφθῇ, δίνουν μάχη κτυπώντας μέσα ἀπὸ τίς τρύπες τῶν τοίχων. Ὁ Barbour πού βρισκόταν ἐκεῖ μαζί μὲ τὸν Νίκο, δεμένον μὲ τίς χειροπέδες μ' ἓνα ἄγγλο στρατιώτη, παρακολουθοῦν μὲ ἀγωνία τίς φάσεις τοῦ ἀγῶνος. Τὴν τελευταία στιγμὴ ἀποδεσμεύει τὸν Νίκο καὶ τὸν παίρνει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ἀχυρῶνα καὶ τὸν βάζει νὰ φωνάξῃ στὸν ἀδελ-

φό του — πού μόλις τόν θυμόταν — να παραδοθή, γιατί δεν υπήρχε καμμιά ελπίδα. Ή απάντηση ήταν ριπές από τὰ ατόματα τῶν πολιορκημένων. Σέ λίγο ὅμως ἀνοίγει ἡ πόρτα καί ἐξορμούν οἱ τέσσερις ἡρωϊκοὶ μαχηταί, ἀκρωτηριασμένοι ἀπό ὄλμους πού τοὺς εἶχαν ρίξει ἀπὸ πάνω, ἀπίθανα φάσματα ἀνθρώπων, μὲ κουρελιασμένα μέλη, ἀλλὰ πολεμώντας ἀκόμη. Σέ λίγες στιγμὲς πέφτουν ὄλοι κάτω ἀπὸ τὴ βροχὴ τῶν σφαιρῶν τῶν στρατιωτῶν πού ἔβαζαν συγκεντρωμένα τώρα ἐναντίον τους. Τελευταῖος ὁ Κωνσταντῖνος. Ὅχι ὅμως πρὶν προφτάσῃ νὰ τιμωρήσῃ τὸν προδότη, τὸν ἀδελφὸ του, ὅπως νόμιζε καὶ πού ἐκεῖνη τὴν ὥρα εἶχε πέσει δίπλα στὸν Barbour χτυπημένος θανάσιμα. Ἄγριος, δαιμονικός, τρώπιος ἀπὸ τὶς σφαῖρες «σέρνεται πρὸς τὸ μέρος τους μ' ὅλη τὴν ἄγρια δύναμη ἐνὸς χτυπημένου λιονταριοῦ πού δοκιμάζει νὰ χαράξῃ μὲ τὰ νύχια του τὸ δρόμο μέχρι τὴν κἀνήν τοῦ τουφεκιοῦ τοῦ κυνηγοῦ. Προχωρεῖ ἐνῶ οἱ σφαῖρες τὸν ἀκολουθοῦν πισυλάοντας γύρω ἀπὸ τὸν Barbour σὰν φουσαλλίδες. Σάφνου γίνεται καὶ πάλι σιωπὴ. Ἐκεῖ κάτω κάποιος ἔδινε μιὰ διαταγὴ. Ὁ Barbour εἶχε τελειῶς παραλύσει. Καταλαβαίνει χωρὶς συγκίνηση πὼς ὁ Νίκος εἶναι νεκρὸς δίπλα του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς προχωρεῖ ἀκόμη ἀνασπένοντας δυνατὰ μέσα στὴ ξαφνικὴ σιγῇ. Ὁ Barbour βροῖσκειται σὲ δύσκολη θέση καὶ παραδόξως δὲν ἐνδιαφέρεται γι' αὐτό. Δὲν ἔχει νὰ κἀνῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ κοιτάξῃ τὴν τερατώδη ἐπίδειξη δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης θέλησης. Ὁ Ἀχιλλεὺς προχωρεῖ ὀλοένα καὶ πλησιάζει τόσο ὥστε ὁ Barbour νὰ μυρίζεται τὴν ἀνάσα του, νὰ βλέπῃ τὴν κάθε τρίχα πάνω στὸ ἀξύριστο πρόσωπό του. Τώρα γέρνει ἀπὸ πάνω τους δίνοντας λιγώτερη προσοχὴ στὸν Barbour ἀπὸ ὅσῃν σ' ἕνα ἔντομο. Γιὰ μιὰ στιγμὴ σταματᾷ, ἡ ἀνάσα του βγαίνει ἤξερη μὲσα ἀπὸ τοὺς τρύπους πνεύμονες, ἡ ζωὴ του εἶναι φανερὸ πὼς τὸν ἀφίνει. Μὲ μιὰ τελευταία προσπάθεια κλίνει πρὸς τὰ ἔμπροσς καὶ φτίνει ἕνα μείγμα ἀπὸ σάλιο καὶ αἶμα στὸ πρόσωπο τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ Barbour μὲ χέρια πού ἔτρεμαν τὸν σπρώχνει ἀπὸ κεῖ πού ἦταν πεσμένος πάνω στὸ κορμὶ τοῦ Νίκου καὶ τὸν ρίχνει σχεδὸν ἀνάσκελα. Τώρα ὅλη ἡ τυραγισμένη δύναμη θελήσεως ξεχύθηκε μακριὰ καὶ ἐνῶ οἱ στρατιῶτες ἔτρεχαν κοντὰ του πάνω στὰ χαλίκια πού ἔτριξαν ἡ μορφή του εἶχε πάει τὴν ἀγέρωχη ἀταραξία νεκροῦ ἤραος τῆς Τροίας».

Ἀσφαλῶς μιὰ τέτοια περιγραφή μόνο ἕνας πού ἔλαβεν ἀμσηση ἐμπειρία τοῦ τραγικοῦ μεγαλείου τῆς μάχης τοῦ ἀχυρῶνος τοῦ Λιοπετρίου μπορεῖ νὰ κἀνῃ.

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τοῦ Ἀχιλλεῶς καὶ τοῦ ἔργου.

Μυθιστόρημα τὸ λέει ὁ συγγραφέας, μπορεῖ ὅμως, ὅπως ἀναφέραμε, ν' ἀποτελέσῃ ἕνα αὐθεντικὸ κείμενο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μπορεῖ κανεὶς νὰ συλλάβῃ μιὰν γνήσια εἰκόνα τῶν χαρακτηριστικῶν ἐπεισοδίων τοῦ Ἀγῶνος τῆς ΕὐΚΑ. Ἀν-

τίθετα ἀπὸ τὸν L. Durrell, (τοῦ ὁποῖου τὸ παράδειγμα φαίνεται πὼς θέλησε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ Price), στὰ Bitter Lemons, τὸ φανταστικὸ στοιχεῖο ἐξαφανίζεται μπροστὰ στὴν πραγματικότητα, πού προσπαθεῖ νὰ τὴ δώσῃ μὲ ἀντικειμενικότητα (ἀνεξάρτητα βέβαια ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες) καὶ ἐξαιρετικὴν παραστατικότητα. Ἐνῶ ὁ Durrell γράφει «γιὰ νὰ κἀνῃ τέχνη», παραποιώντας καὶ τὴν πραγματικότητα γιὰ τὴ φανταστικὴ σύνθεση τοῦ ἔργου του, στὸν Price ἡ δράση διατηρεῖ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς αὐτοτέλεια σὲ σημεῖο πού ἡ περιγραφή νὰ ἀποτελῇ σὰν σενάριο κινηματογραφικοῦ ἔργου. (Τὸ περιμένει ἄλλωστε, ὅπως ἀφίνει νὰ νοηθῇ ἀπὸ μιὰ σχετικὴ σημειώσή του στὸ ἐξώφυλλο).

Ἐκεῖνο πού ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸν Κύπριον ἀναγνώστη εἶναι ὀρισμένες παρατηρήσεις του (πού τὶς βάζει, φυσικά, στὸ στόμα καὶ στὴ σκέψη τοῦ κυρίως ἤραο τοῦ ἔργου, τοῦ Barbour) πάνω στὴν ἀχαρακτήριστη πολιτικὴ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων τῆς νήσου, παρατηρήσεις πού ἔχουν μιὰν ἐπώδυνη ἐπικαρότητα σήμερα, καὶ πού δείχνει πόσο καλά εἶχε συλλάβει τὴν Κυπριακὴν πραγματικότητα. Ἔτσι γιὰ παράδειγμα γράφει κάπου: «Οἱ Τοῦρκοι χωροφύλακες ἦσαν βυθισμένοι στὸν φτυκὸ λήθαργο, τοῦ ὁποῖου μόνο Τοῦρκοι κατέχουν τὸ μυστικόν. Δὲν ἐπιτρέπουν στὸν ἑαυτὸ τους νὰ ξυπνήσουν παρὰ μόνο γιὰ τὶς προσφιλεῖς τους δραστηριότητες: νὰ διαπράττουν κτηνωδίες καὶ νὰ βλέπουν τὰ ἀποτελέσματά τους. «Ἐμμεῖς ὅμως ἄδικος» συλλογίστηκε ὁ Barbour ἐνῶ κοιτάζε τὸν φύλακα νὰ κάθεται πάνω στὴ στέγη ἀκίνητος σὰν πέτρινη κολόνα. Οἱ Τοῦρκοι κρύβονται πολὺ ἀπὸ ἡμᾶς. Ποτὲ δὲ βλέπουμε τὸν πραγματικὸν τους χαρακτήρα, ἀλλὰ μονάχα τὴν φανερὴν δόξην τους. Καὶ γιὰ ἕνα Τουρκοκύπριον ἡ μοναδικὴ δόξα πού θάῆξιε εἶναι οἱ βιαιοπραγίες ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, ἡ θέση τους ὡς μειονότητος στὴ νήσο καὶ ἡ ἀναμφισβήτητη σαδιστικὴ διατροφή τους, ὅλα συνεργοῦν σ' αὐτό...» (σελ. 168). Κι' ἄλλου: «Ἐνῶ ὁ Evesham γύριζε πίσω, εἶδε ἕνα μπουλουκὶ ἀπὸ ἀνθρώπους πού πάλαιθαν, νὰ σέρνονταν στὸ μᾶκρος τοῦ δρόμου κάπου πενήντα γυᾶρες πῶς κάτω, Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι, ἀνακατεμένοι ὄλοι μαζί. Λίγοι κομμάτος καὶ ἀστυνομικοὶ προσπαθοῦσαν ν' ἀνοίξουν δρόμο πρὸς τὸ κέντρο τῆς ὀχλαγωγίας μὲ τοὺς ὑποκοπάνους τῶν ὄπλων καὶ μὲ τὶς γροθιές. Ἀκοιῶνταν κραυγὲς καὶ τσιριξιές... Ὁ Evesham γύρισε τὸ ἀποτοκίνητο πίσω καὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀργά. Ἐνα καμὸνι μὲ ἀστυνομικὲς ἐνισχύσεις — ἀπὸ βλοσυροὺς Τοῦρκοις — τοὺς πέρασε σκληρίζοντας καὶ τράβηξε κατὰ τὸ δόδοφραγμα. Ὁ Evesham γύρισε λιγάκι πρὸς τὸν Barbour ἐνῶ οἱ ἀκτινες τοῦ ἡλίου πού ἔγεργε πρὸς τὴ δύση του ἔκαναν τὶς γροθιές τοῦ προσώπου του πῶς ἔντονες. «Λοιπὸν, Χιού», εἶπε πολὺ ἀργά. Εἶδες τὸ ξεκίνημα. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἦταν μᾶλλον συγκαταλημένο, τὸ πὸ κάθε τι πρέπει νάχη κάποιον

ἀρχή. Ξοδέψαμε τὰ τρία τελευταῖα χρόνια δουλεύοντας τοὺς μὲν ἐναντίον τῶν δέ. — Τώρα τὸ παιγνίδι γύρισε στὸ σοβαρὸς! Ἦταν σὰν νὰ λύθηκε ξαφνικὰ κάποιον δέσιμον ἀπὸ πάνω του. Κοιτάζοντας πίσω ὁ Barbour συλλογιζόταν πὸς ἔτσι πρέπει νὰ ἔγινε, ἀλλὰ τώρα, αὐτὸ τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας, φανερώθηκε μέσα σὲ μιὰ αἰφνίδια λάμψη τῶν ματιῶν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Ἄπὸ τὰ βάρη τοῦ λάφυργος βγήκε ἡ φωνή του: Ἀνάθεμά τους, στὸ διάολο! Ἔχουν φάει καὶ τὴ λήγη πίστωση ποὺ εἶχαν σ' αὐτὸ τὸ νησί καὶ κατάστρεψαν κάθε εὐκαιρία γιὰ εἰρήνη ἐδῶ γιὰ τριάντα χρόνια!». (σελ. 178—9).

Εἶναι πολὺ φυσικὸ τέτοιες παρατηρήσεις νὰ κάνουν περισσότερη ἐντύπωση σ' ἐμᾶς τοὺς Κυπρίους, τοὺς πραγματινοὺς ἥρωες τῆς Κυπριακῆς τραγωδίας, καὶ δὲ μισρῶ νὰ ξέρω ἂν οἱ ξένοι ἀναγνώστες τῆς ἀντιπαρέχοντα χωρὶς νὰ τοὺς κάνουν ἴσως καμμιά ιδιαίτερη ἐντύπωση. Πάντως δὲν φαίνεται καμμιά πρόθεση τοῦ συγγραφέα νὰ κἀν πολιτικὴ, ἀλλὰ χρησιμοποίησε τὰ προσωπικὰ του βιώματα γιὰ νὰ δώσῃ τὸ φρόντο τοῦ μύθου του. Καὶ εἶναι ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ βιώματα αὐτά, τῶν ὁποίων ἡ ἐκμετάλλευση γίνεται μὲ ἐξαιρετικὴ παραστατικότητα. Ἡ ἀφήγησή τους, χωρὶς νὰ ἔχη τὸν περίτεχνο, μέχρι τῆς ἐκζητήσεως συχνά, χαρακτηριστῆρα τοῦ Durrell, καὶ τὴν ἐξοργιστικὴ κάποτε διαστροφὴ τῶν γεγονότων γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς φανταστικῆς συνθέσεως τοῦ Durrell, ἔχει συχνὰ μιὰ δύναμη, μιὰ ρωμαλέα ὑποβολή, ἐπικὴ καὶ δραματικὴ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἀπλὴ ὄπως ἡ ἀλήθεια τῶν μεγάλων

γεγονότων. Πιστεύω πὸς οἱ καλύτερες ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη σελίδες εἶναι ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες περιγράφεται ἡ ἀνακάλυψη τοῦ κρησφύγετο τοῦ «Ἀγαμέμνονος» κοντὰ στὸ μοναστήρι ὕστερα ἀπὸ πληροφορία ἐνὸς καταδότη, ἡ πολιορκία του ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸ στρατὸ καὶ ὁ τραγικὸς, ἀλλὰ ἥρωικῶς συνάμα θάνατός του. Καμμιά ἀμφιβολία, δὲν μένει ὅτι ὁ συγγραφέας ὑπῆρξε αὐτόπτης μάρτυς ὅλης τῆς ἐποποιίας τοῦ Ἀλέξανδρου στὸ κρησφύγετο τοῦ Μαχαῖρά (σελ. 240—255).

Εἶναι ἀλήθεια πὸς ἄλλοι ὁ τόνος τῆς περιγραφῆς μεταπίπτει σὲ δημοσιογραφικὴ καμπάνια ἢ διανθίζεται μὲ ἕνα ἀδικαιολόγητο σατιρικὸ τόνον, ποὺ μεταβάλλει τὴ σκηνὴ σὲ φάρσα, χωρὶς ὅμως νὰ χάνῃ ὀπωσδήποτε τὸ ἐνδιαφέρον. Φαίνεται πὸς ὁ συγγραφεὺς πιστεύει πὸς γιὰ νὰ ἔχη ἕνα βιβλίον ἐπιτυχία σὲ εὐρύτερον κοινὸ πρέπει ν' ἀρῆσθῃ σ' ὅλα τὰ γούστα καὶ μάλιστα καὶ τὰ πιὸ εὐκόλα. Δὲν ξέρω ἂν αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ συγγραφέα — ποὺ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲ φαίνεται σὰν πρωτόλειον — ἢ ἂν ἔχη καὶ ἄλλα. Θαρρῶ ὅμως πὸς εἶναι ἐπιτυχὴς ὁ χαρακτηρισμὸς ποὺ κάνει ὁ ἐκδότης στὸ ἐξώφυλλον γιὰ τὸν συγγραφέα. «Ὁ Victor Price καταφέρνει ἐξ ἴσου καλά νὰ παρουσιάσῃ σκηνὲς ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ψυχικῆς καταστάσεως, ἕνα ἀνθρωποκνήγι στ' ἀπόκρημνα μέρη ἢ τοὺς νοσηροὺς δεσμοὺς μεταξὺ ἀνακριτῆ καὶ κρατουμένου. Ὁ Θάνατος τοῦ Ἀχιλλῆα συνδυάζει τὴν ἀγωνία μὲ τὸ βαθύτερον ἐνδιαφέρον γιὰ περιπλοκοὺς χαρακτηριστῆρες καὶ ἀνταμαχόμενες ὑποχρεώσεις».

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ «ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ»

Ὁ Barbour ἀπορούσε γιὰ τὸσο λήγη δραστηριότητος. Οἱ μισοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτες ἐφαίνονταν σὰν νὰ μὴν εἶχαν τίποτε νὰ κάνουν. Λίγες μονάχα σιλουέτες βόισκονταν σὲ κίνηση πάνω στὸ βουνὸ ποὺ εἶχε ὑποδείξει ὁ τσοπάνος. Ὅτεσρα ἔμαθε τὸ λόγο. Τώρα ὁ ἥλιος πήγαινε σχεδὸν νὰ δύσῃ καὶ δὲν εἶχαν μπροστὰ τους παρὰ λίγο μέρος τῆς μέρας γιὰ μιὰ ἐπίθεση. Εἶχαν κάποια ἰδέα πὸς θὰ τοὺς ἔπαιρνε λίγο χρόνον γιὰ νὰ ξετροπώσουν τὸν Ἀγαμέμνονα. Ἐτσι ἔβαλαν κάποιον ἑκατὸν πενήντα ἄνδρες νὰ προσέχουν πάνω καὶ γύρω ἀπὸ τὸ ὕψωμα καὶ ἀνέβαλαν τὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἐπόμενη μέρα. Ἐβαλαν ἀκόμη νὰ τηλεφωνήσουν στὴ Λευκωσία σὲ ὁμάδα ἀπὸ δημοσιογράφους γιὰ νὰρθοῦν ἐδῶ ἐπάνω καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὴ μάχη. Θὰ ἦταν μιὰ μεγάλη παράσταση. Ἡ αὐλαία θὰ σηκωνόταν κατὰ τὴν αὐγὴ.

Οἱ δημοσιογράφοι ἀποτελοῦσαν ἕνα περίεργον κοῦμα. Ἦσαν μίρασμα μὲν σὲ δυὸ χωριστὲς ὁμάδες. Ἡ πρώτη ἦταν μιὰ ὁμάδα ἀπὸ δύσθυμους Κυπρίους δημοσιογράφους τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου τοῦ νησιοῦ, ποὺ πήγαιναν χωριστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους μὲ μιὰ μονάχα ἐξαιρέση: μιὰ ἀπὸ τὶς ἐγγλέζικες ἐφημερίδες τοῦ νησιοῦ ἦταν ἐναντίον τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ἦταν μὲ τὸ μέρος τῶν Κυπρίων. Οἱ ἄλλοι ἦσαν ἕνα τριασιτὸ σύνολον: ἀνταποκριτὰ τοῦ κίτρινου τύπου ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ποὺ περνοῦσαν τὸν καιρὸ τους ψάχνοντας νὰ ἀνακαλύρουν ἀμότητες τῆς Ε.Ο.Κ.Α. καὶ ποὺ ἔβρισκαν σ' αὐτὸ εὐχάριστον ἀλλαγή, ἕνας Τοῦρκος ἀπὸ τὴν τοῦρκικὴ ἐφημερίδα τοῦ νησιοῦ, ποὺ καὶ αὐτὸς ἔκανε τὸ ἴδιον, καὶ τρεῖς τέσσερις ἀνταποκριτῆς ξένων πρακτορείων εἰδήσεων σὲ γειτονικὲς χώρες, ποὺ ἡ στάση τους ἦταν ἔτσι καὶ ἔτσι, ὅπως ταιριάζει σὲ ἀνθρώπους ποὺ μεταδίδουν εἰδήσεις γιὰ τὶς πιὸ ἀμφίβολες ἐνέργειες ἐνὸς συμμάχου. Ὁ Barbour βεβέηκε προσκολλημένος σ' αὐτοὺς σὰν ἕνα εἶδος ὀδηγοῦ καὶ πρωτ-πρωτ, ὅταν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐπατελεῖου ἔβγαιναν διαστικὰ ἀπὸ τὶς σκηνές τους γιὰ νὰ διευθύνουν τὴν μεγάλη μάχη, τοὺς πήρε πάνω στὰ τζιπς ὅσο μπορούσε πὸς κοντὰ στὸ καταφύγιον. Πῆραν θέση κάποιον ἑκατὸ

γυάρες κάτω από τὸ μέρος τοῦ λόφου πού εἶχε ἐπασημανθῆ σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφή τοῦ βοσκοῦ. Στρατιῶτες μοιρασμένοι σὲ μικρὲς ομάδες σέρνονταν πίσω ἀπὸ θάμνους καὶ βράχια κάνοντας κύκλο γύρω ἀπὸ τὸ μέρος. Πολλοὶ βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὸ κρησφύγετο κάνοντας ἡμικύκλιο γύρω ἀπὸ τὸν Barbour καὶ τοὺς δημοσιογράφους του. Ἦταν ὅμως καὶ τρεῖς ἄλλα τμήματα πρὸ πέτρα, ἓνα πρὸς τὰ ἀριστερά, ἓνα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὸ τρίτο κρατοῦσε τὴ γυμνὴ κορφή τοῦ λόφου κάπου ἑκατὸ πόδια ψηλά.

«Ποῦ εἶναι τὸ κρησφύγετο;» ρώτησε ἓνας νεαρὸς Ἀμερικανὸς μὲ πρόσωπο σὰν ἀπὸ ἀργασμένο πετρί καὶ μὲ μιὰ ἐκπληκτικὰ μαλακὰ φωνή. Εἶχε ἀκάλυπτο τὸ κεφάλι καὶ δὲ φοροῦσε ἐκεῖνο τὸ γυρισμένο ἀπὸ πίσω μαλακὸ καπέλλο πού ὁ Barbour, συνηθισμένος ἀπὸ πολλὰ κινηματογραφικὰ ἔργα, φανταζόταν πὼς ἀποτελοῦσε τὸ ἐμβλημα τοῦ ἐπαγγέλματος.

«Ἀκριβῶς ἀκόμη δὲ ξέρουμε, ἀν κυττάξετε ὅμως προσεχτικὰ στὰ μισὰ περίπου τῆς ἀπόστασης πρὸς τὴν κορυφή, θὰ δῆτε τὸ μονοπάτι. Εἶναι δύσκολο νὰ τὸ προσδιορίσετε ἀκριβῶς ἀπ' ἐδῶ κάτω, διακρίνεται ὅμως ἓνα τόσο δὲ σημάδι του λιγάκι πρὸς τ' ἀριστερά, ἀκριβῶς δίπλα ἀπ' ἐκεῖνη τὴν πέτρα.

«Τὸ εἶδα.»

Τώρα μάθαμε πὼς τὸ κρησφύγετο βρίσκεται ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ μονοπάτι, περίπου στὸ κέντρο τοῦ λόφου. Κυττάχτε, μπορεῖτε νὰ δῆτε δύο ἄντρες πού ἐτοιμάζονται ν' ἀνεβῶν τώρα ἐκεῖ πάνω.»

Ἦτσι ἦταν. Οἱ ἀξιωματικοὶ τώρα εἶχαν ἀνεβῆ κι' ἔδωσαν διαταγές. Μιὰ μικρὴ ομάδα σύρθηκε πρὸς τὴν πλαγιά-μ' ὄλες τις δυνατὲς προφυλάξεις. Πουθενὰ κανένα σημάδι ζωῆς ἐπάνω στὸ λόφο.

Εἶχε πέσει ἀπόλυτη σιωπὴ, πού διακοπτόταν κάπου—κάπου ἀπὸ ἓνα πικρὸ βήξιμο ἢ ἓνα θροῖσμα χαρτιοῦ ἐκεῖ πού κάποιοι δημοσιογράφοι ἔβραχνε στὴν τσάντα του. Οἱ στρατιῶτες στέκονταν ἀπολύτως ἀκίνητοι. Τόση ἡσυχία ἦταν, πού στενοχωριοῦσαν νὰ κάνης τὸν παραμικρὸ θόρυβο. Ὁ ἓνας ἔκανε νόημα στὸν ἄλλο νὰ προσέχη ὅπως σ' ἓνα παιδί πού μιλάει στὴν ἐκκλησία. Μονάχα μιὰ χαμηλὴ σταθερὴ φωνὴ ἀκούονταν κάθε τόσο, ὁ συνταγματάρχης πού ἔδινε σύντομες διαταγές μὲ τόσην ἀπάθεια σὰν νὰ παράγγελε τὸ δειπνο τοῦ στη λέσχη.

«Ἐξαίσιο δὲν εἶναι;» Ψιθύρισε ὁ Ἀμερικανὸς δημοσιογράφος στὸν Barbour. Ὅσοτερα σιῶπηση καὶ δὲν τόλμησε νὰ πῆ τίποτε ἄλλο. Ἐνα κεφάλι γύρισε ἀπότομα πρὸς τὴ διεύθυνσή του γιὰ νὰ δῆ ποιὸς ἔσπασε τὴ σιωπὴ, κύτταξε γιὰ μιὰ στιγμή κι ὕστερα ξαναγύρισε κατὰ τὴν βουνοπλαγιά. Ἦταν πράγματι ἔξαίσιο. Τὸ θέαμα τόσον ἀνθρώπων νὰ στέκονται ἀκίνητοι ἔφερε ἓνα μικρὸ ρίγος στὸν Barbour κι αὐτὴ τὴ φορὰ ἤξερε πὼς μισὴ δωδεκάδα ἀνθρώπινα ὄντα βρισκόνταν κάπου ἐκεῖ μπροστὰ του περμιένοντας νὰ πεθάνουν ἢ νὰ πιαστοῦν. Ἐνας Θεὸς ξέρει ἀν κι αὐτοὶ σιωποῦσαν τὸ ἴδιο, κάπου ἐκεῖ μέσα στὴ στενὴ μικρὴ σπηλιά τους, ἀνάμεσα στὸ χῶμα καὶ τοὺς βράχους. Καὶ ὅλη τὴν ὥρα οἱ βουβές, ἀργές κινήσεις τῶν ομάδων ἀνχνεύσεως σ' ἓνα ἀργόσυρτο προσεχτικὸ χορδ.

Ἡ ἐντατικὴ σιωπὴ κράτησε ἴσα μ' ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ὅπου ἐπὶ τέλος οἱ ἀνχνευτὲς γύρισαν πίσω, στάθηκαν στὰ πόδια τους, σὰν ἔφτασας σὲ ἀπόσταση πού νόμιζαν ὅτι ἦσαν ἀσφαλεῖς, καὶ ἔτρεξαν κατὰ τὴν μικρὴν ομάδα τῶν ἀξιωματικῶν. Ἐνας ἀναστεναγμὸς ἀνακουφίσεως βγήκε ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ ὑψώθηκαν μιὰ δυὸ φωνές. Σὲ λίγο ξέσπασε μιὰ βαβυλωνία ἀπὸ ὄμιλλες καὶ ἀνθρώποι γελοῦσαν μὲ ἀνακούφιση χρωματισμένη μὲ ὕστερία. Ἡ ἐνταση εἶχε σπάσει.

«Χριστέ μου» εἶπε ὁ Ἀμερικανὸς χαμογελώντας στὸν Barbour. Ὁ Barbour τοῦ χαμογέλασε κι αὐτὸς.

«Ξεμπερδεύουμε», εἶπε ὁ ἀξιωματικὸς μὲ τὸ ἄσπρο πρόσωπο πού ἦρθε πρῶτος στὸ μοναστήρι. Κίνησε βιαστικά. Τὸν ἀκολουθοῦσε ἓνας ὑπέρτερος φορτωμένος μὲ δερμάτινες σάκες. «Τώρα κύριοι» εἶπε «θ' ἀνεβούμε λιγάκι πρὸ κοντά. Μὴ στενοχωριέστε. Ἐπάρεται ἀρκετὴ προκάλυψη. Τὸ τομάρι σας θὰ εἶναι τελειῶς ἀσφαλές».

«Ὁραία, πού βρίσκεται;» ρώτησε ὁ Ἀμερικανός.

«Θὰ δῆτε πολὺ γρήγορα. Ἐπάρεχον θέσεις γιὰ ὄλους σας. Ὅποσδήποτε δὲ μπορεῖ νὰ τὸ δῆτε καλὰ ἀπ' ἐδῶ. Ἐφερα λίγα ζευγάρια κνάλια γιὰ σᾶς». Ὁ ὑπέρτερος τὰ παρέδωσε. «Barbour μπορεῖς νὰ δείξεις τὸ δρόμο. Ἀκολουθήσε τὸν Συνταγματάρχη καὶ μὴ δοκιμάσης νὰ πᾶς μπροστὰς». Κι ἀπομακρύνθηκε.

Οἱ ομάδες τῶν στρατιωτῶν κινήθηκαν πρὸς τὸν λόφο, μὲ μεγάλη προσοχή, ἀλλὰ κουβεντιάζοντας ἀκόμη δυνατὰ. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἀκολουθοῦσαν σὲ μικρὴ ἀπόσταση καὶ ὁ Barbour ἐρχόταν ἀπὸ πίσω μὲ τοὺς προστατευόμενους του. Δὲ μποροῦσαν ἀκόμη νὰ διακρίνουν τίποτε πού νὰ μοιάξῃ μὲ τὴν εἰσοδὸ ἐνός κρησφύγετου. Ἀφοῦ σκαρφάλωσαν γιὰ λίγο στὸ φρούδι μᾶς ἀνηφορίας, βγήκαν σ' ἓνα πετρώδες ξάγναντο πού τὸ σημάδευαν ἐδῶ κι ἐκεῖ βράχια Ἐσχημάτιζε μιὰ ρηχὴ κορφή. Παρακάτω τὸ ἔδαφος κατέβαινε ἐλαφρὰ καὶ ὕστερα ὑψωνόταν πάλι ἀπότομα πρὸς τὴν κορφή τοῦ λόφου. Οἱ ἀγκυρωτοὶ θάμνοι καὶ οἱ μεγάλες πέτρες ἔδιναν ἀτομικὴ κάλυψη καὶ σὲ λίγο οἱ δημοσιογράφοι πῆραν θέσεις. Ἡ

ομάδα τῶν ἀξιωματικῶν ἦταν κοντά τους. «Νά θυμᾶστε» τοῖς εἶπε ὁ Barbour, «ἂν τὰ πυρὰ γίνονιν πὺθ βαριά, θά εἶναι ἀνάγκη νά τραβηχτήτε λιγάκι πὺθ πίσω γιὰ νά μὴ σᾶς δοῦν οἱ τρομοκράτες. Μπορεῖτε νά βλέπετε καθαρά τὸ μονοπάτι ἀπ' ἐδῶ. Ὅταν δὲν τὸ βλέπετε, δὲ μποροῦν νά σᾶς χτυπήσουν».

«Ναί, μὰ ποῦ εἶναι ἡ τρύπα;» ρώτησε ἕνας ξανθὸς ξεχαρβαλωμένος Γάλλος μὲ μουστάκι σὰν ἀπὸ πούπουλα. Bon Dieu, ἤρθαμε γιὰ νά δοῦμε δράση». «Καλά, θά... ἄρχισε ὁ Barbour, ἀλλὰ διεκόπη ἀπότομα ἀπὸ τὸν ἀξιωματικό, ποῦ ἐρχόταν κοντά τους θηματίζοντας σπασμωδικά. «Ἦσυχία, παρακαλῶ. Ἔρχεται ὁ συνταγματάρχης Fitzjames». Πραγματικά ὁ συνταγματάρχης ἀποχώρησε ἀπὸ τὴν ομάδα καὶ βάδιζε πρὸς τὸ μέρος τους. Τοῦς ἔκανε ἕνα γρήγορο νόημα καὶ τοῦς μίλησε ἢ πὺθ σωστά μιλοῦσε σ' ἕνα σημειὸ κάπου ἔξω πόδια πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους καὶ τοῦς ἀφῆνε ν' ἀκοῦνε. Ἐκεῖ ποῦ μιλοῦσε, ὁ Ἀμερικανὸς σκοίντησε τὸν Barbour «Αὐτοὶ οἱ φίλοι δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ διαφήμιση, καὶ ὅμως μὰ τὸ Θεὸ δὲν παραλείπουν τίποτε».

«...Καὶ ἂν ἀκολουθήσετε τὴ γραμμὴ τοῦ μονοπατιοῦ μέχρι σ' ἕνα σημειὸν ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ μικρὸ πεῦκο κα' ὕστερα κυττάξετε κάπου τριάντα πόδια πὺθ κάτω, θά δῆτε μιά φουφούλα ἀπὸ πέτρες καὶ θάμνους...».

«C'est ça!» διάκοψε ὁ Γάλλος, ἐνῶ τὰ μουστάκια του τρεμούλιαζαν ἀνήσυχα.

Ὁ συνταγματάρχης σταμάτησε γιὰ λίγο, ὅσο ποῦ ἀποκαταστάθηκε ἡ σιωπὴ καὶ συνέχισε: «Εἶναι καμουφλαρισμένη μὲ μεγάλη μαστοριά. Θά τὸ παραδεχθῆτε, νομίζω. Ἄλλὰ ἂν κυττάξετε πὺθ κοντὰ μὲ τὰ κυάλια — «ὄλοι πασπάτευαν νά βάλουν τὰ κυάλια στὰ μάτια τους — «θά διαπιστώσετε πρόσφατα ἔχνη ἀνωμαλίας. Τὸ χῶμα εἶναι λιγάκι γδαρμένο ἐκεῖ καὶ οἱ πέτρες εἶναι φανερὸ πὺθ εἶναι θγαλμένες. Ἐκεῖνο σίγουρα εἶναι τὸ κρησφύγετο».

Τὰ κυάλια περνοῦσαν ἀπὸ χέρι σὲ χέρι μὰ καὶ δὲν ὑπῆρχαν ἀρκετὰ γιὰ ὅλους. Οἱ δύσκολοι Ἐγγλέζοι ρεπόρτερς πέταξαν τὰ μουσκεμένα ἀποτίγαρα ποῦ ὡς συνήθως κρέμονταν ἀπὸ τὸ κάτω χεῖλος καὶ ἔβγαζαν μικροὺς γουλλισμούς ἀπὸ δυνατὴ ἱκανοποίηση. Οἱ ἔλληνοκύριοι ἦσαν κσιθρωποὶ καὶ παράδωσαν τὰ κυάλια μὲ σοβαρότητα. Ὁ Ἀμερικανὸς σφύριξε χαμηλά καὶ εἶπε «Σίγουρα αὐτὸ εἶναι».

«Θά διενεργήσουμε τὴν ἐπίθεσή μας λιγάκι πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ δὲν πρέπει νά βρεθῆτε μέσα στὴ γραμμὴ τοῦ πυρός», εἶπε ὁ συνταγματάρχης, «πάντα μὲ τὴν προϋπόθεση πὺθ αὐτοὶ οἱ φίλοι θάχουν τὸ κουράγιο νά πολεμήσουν στὴν πρώτη γραμμὴ». Ὁφείλω ὅμως νά σᾶς προειδοποιήσω νά ἀποσυρθῆτε ἀμέσως ἂν πυροβολισμοὶ πέφτουν πρὸς τὴν κατεύθυνσή σας. Ἔχετε τίποτε ἐρωτήσεις;»

Μερικοὶ εἶχαν νά κάνουν ἐρωτήσεις. Γιὰ τὸ Ἀγαμέμνων κατέφουν ἐδῶ; Πὺθ τὸν ἀνίχνευσαν; Ὑπῆρχαν τίποτε ἱστορίες προσωπικοῦ ἐνδιαφέροντος — θάνατοι, διαπραγμῆς κλπ; Ὁ συνταγματάρχης ἀπαντοῦσε σύντομα, δίνοντας κάθε πληροφορία. Τελευταῖα κάποιος ρώτησε: «Τλάρχει τίποτε ποῦ θά θέλατε νά μᾶς πῆτε; Αὐτὴ πρέπει νά εἶναι γιὰ σᾶς μιά μεγάλη στιγμή. Πὺθ αἰσθάνεσθε;» Ὁ συνταγματάρχης ἀπάντησε: «Πὰ ἕνα στρατιωτὴ τὸ κάθε τι εἶναι ὅπως τὸ ἄλλο. Κάνω ὑπὸς τὸ καθῆκον μου».

«Ὁ Λόρδος Νέλσον, ὁ διάλογος» εἶπε μέσα του ὁ Barbour. Κι ὕστερα δυνατὰ: «Φαντάζομαι πὺθ θά θέλετε ν' ἀνέβω καὶ νά τὸν φωνάξω. Πρέπει ναρθῶ τώρα;» Ὁ συνταγματάρχης σκέφτηκε γιὰ μιά στιγμή. Ἦταν φανερὸ πὺθ μετροῦσε πόσο πάνω κάτω ἄξιζε ἡ ζωὴ τοῦ Barbour γιὰ τίς δυνάμεις ἀσφαλείας. «Ὁχι», εἶπε. «— Ἀνεβαίνει ὁ λοχίας Tule ».— Γύρισε πάνω στὸ τακούνι του καὶ ἔφυγε.

Ἡ εἰσοδος τοῦ κρησφύγετου δὲ θά μπορούσε νάνα μεγαλύτερη ἀπὸ δυὸ πόδια καὶ ἦταν κρυμμένη πίσω ἀπὸ πέτρες καὶ θάμνους. Μόνο ὕστερα ἀπὸ προσεκτικὴ ἐξέταση θά μπορούσε νά δῆς πίσω ἀπὸ τὰ ἀραιὰ κλαδιὰ ἐνὸς θάμνου ποῦ σείονταν δυνατὰ τὴ βαθύτερη σκιὰ ποῦ τὴν πρόδιδε. Καλύφτηκαν πίσω ἀπ' ὅποια προκάλυψη μπόρεσαν νά βροῦν καὶ παρακολουθοῦσαν τὸν κύκλο τῶν στρατιωτῶν ποῦ στένευε ὀλοένα σὲ διακόσιες γιάρδες ἀπὸ τὴ σπηλιά. Ὁ λοχίας σύρθηκε πὺθ κοντὰ ὥστε ἡ φωνὴ του νά μορῆ ν' ἀκούεται καὶ μέσα στὴ σπηλιά. «Ἐξῶ» παιδιὰ. Βγάτε ἔξω Εἶστε περικλωμένοι».

Καμμιά ἀπόκριση. Τὰ λόγια του ἀκολούθησε βαρεῖα σιωπὴ. Κανένας δὲν κινήθηκε. Περίμενε λίγο καὶ ὕστερα φώναξε: «Πολὺ καλά». Ἄν ἦταν αὐτὸ ποῦ ἤθελαν, τόσο τὸ χειρότερο. Τράβηξε πὺθ κοντὰ, σὲ εἰκοσι γιάρδες ἀπόσταση. Ἦ καρδιά τοῦ Barbour ἤρθε στὸ στόμα του. Τότε τὸ χέρι τοῦ λοχία τινάχτηκε καὶ μιά χειροβομβίδα πέταξε μὲ μιά ἑλαφρὰ καμπύλη. Σπουδαία βολή! Ἔσκασε ἀκριβῶς στὸ ἀνοιγμα καὶ κοιμῆματα γῆς καὶ χοντροὶ κλώνοι καὶ ρίζες πέταξαν στὸν ἀέρα.

(Μετ. Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ)

(Συνεχίζεται)

* Ἑλληνικά στὸ κείμενο.

ΚΥΠΡΟ ΜΑΣ

Λουσμένη στὸ θρόλο.
 Νεραϊδογέννητη, λεβεντογέννα Κύπρο.
 Οἱ σκέψεις μας ἀχτίδες Ἥλιου
 σὲ τυλίγουν...
 Ὁ Πενταδάχτυλος, Τρόδος, Μαχαιρᾶς, καὶ Κύκκος,
 ἢ κάθε γωνιά σπηλιά καὶ πέτρα
 φέρουν τὸν ἀντίλαλο ἀπὸ τὶς πνοές
 τῶν Ἀθανάτων...

Οἱ ἄσβεστες θυσίες σου, οἱ γραμμένες μὲ αἶμα
 στὶς χρυσές σελίδες τῆς ἱστορίας μας
 Ξαναζοῦνε...
 Ἐυαγόρας, Καραολῆς, Αὔξεντιου, Δημητρίου, Μάτσης, Λουκᾶς,
 ὑπερόσμιες μορφές οἰχνοῦν τὴν ἀνταύγειά τους
 καὶ ξεπετάγονται δεκάδες Διγενῆδες...
 Σύμβολά σου ἡ ἀδελφότης, ἡ Ἐλευθερία.
 Αὐτὲς τὶς στιγμὲς γινόμαστε περισσότερο Ἕλληνες!

Τὸ ἥρωικό σου χῶμα βάφεται ξανά μὲ αἶμα
 κάθε σταλαγματιά εἶναι ἡ δόξα, τὸ φῶς,
 ποὺ ἐπλάσε Ἑλλάδα.
 Τρίζουν τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν σου, βογγαίει ἡ γῆ,
 στὴ Λευκωσία, Ἀμιόχωστο, Τρίκωμο, Ἅγιο Σωζόμενο, Λεμεσό.
 Μὰ στ' ἀρογιάλια τῆς Πάφου,
 σὰν τὴν ἀναδυομένη θεότητα
 ἀπλώνεται τὸ ὄραμα, τῆς ἐνωσῆς μας!...

Ἡ ἄβυσσος τῶν ὀρητικῶν κυμάτων τῆς χαμηλῆς
 ψυχῆς τῶν ἐχθρῶν μας
 Ξεσπᾶ σὲ θύελλα καταποντισμοῦ...
 γίνονται ἀηδονόλαλοι δρόμοι, γεμάτοι εὐωδιά καρπῶν,
 θυμιαμάτων...
 Καὶ ἓνα βάθρο στήνεται πὸ ψηλά,
 στὸ ἀγαλμα τῆς Ἑλληνικότητάς σου
 ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες...

NANA Π. ΚΟΝΤΟΥ

Η ΘΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓ. ΣΩΖΟΜΕΝΟ

Α' Στὰ παιδιὰ.

Κάντε ἓνα φέρετρο μεγάλο
 δόστε συντροφιασμένο ὕπνο
 στοῦ ἀγῶνα τὴν καρδιά.
 Τὰ παιδιὰ θελήσαν νὰ πεθάνουν μαζί·
 θάψτε τοὺς νεκροὺς βουβά.
 Μαζί σὰ μιὰ καρδιά
 ποὺ θὰ δώση τὸ αἶμα τῆς
 στοὺς Ἀδώνηδες τῆς Κυπριακῆς ἀνοιξης.

Β' Στὴ Μάνα.

Γυναίκα Κυπριώτισσα,
 — Ἑλλήνισσα ψυχὴ —
 καμάρι τοῦ πόνου.
 Σένα κτυπάει ἡ καταιγίδα τῶν ἀνθρώπινων
 κτηνῶν,
 τὸ βάσανο τῆς πίκρας τῆς θανατερῆς
 καὶ τῆς θυσίας ἢ γλύκα.

Γ' Νίκη.

Μικρὲς μουσικὲς φωνές
 στὰ σωθικά μου
 τὸ ἀλληλοῦσα ψάλλουν.
 Γλυκὰ Χερουβεὶμ τὴν καρδιά μου
 τὴν παίρνουν στ' ἄκρατα οὐράνια,
 ἐκεῖ ποὺ ἡ θυσία τῆς Κύπρου
 κρίνεται.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Σήμερα ήταν το μνημόσυνο του Γρηγόρη Αύξεντιού και των άλλων ήρωομαστύρων του παλιού μὰ και του τωρινού μας αγώνα. Αὐτὲς τὶς κρίσιμες ὥρες ὁ λαὸς μας κάνει μιὰ περήφανη ἀναδρομὴ στοὺς ἀγῶνες του καὶ στὰ παλλημάρια του ποὺ ἔπесαν προσπλίζοντας τὰ ἰδανικά του. Ἐνα μικρὸ πνευματικὸ μνημόσυνο ὡς κάνουμε κι ἐμεῖς σήμερα.

Ὁ Γρηγόρης Αύξεντιού στάθηκε πρότυπο Ἑλληνα ἀγωνιστῆ. Ἀπὸ νέος ἐννοιόθε για τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν μικρὴ του πατρίδα Κύπρο ἕνα ψυχικὸ συγκλονισμό. Στὸ μυαλὸ του νεαροῦ Γρηγόρη ἡ Ἑλλάδα δὲν ἦταν μιὰ χερσονήσος κἀριζομένη ἐκ δυσμῶν ὑπὸ... καὶ μὲ ποταμούς πηγάζοντας ἐκ... καὶ ἐκβάλλοντας εἰς...». Δὲν ἦταν μιὰ χώρα μὲ βουνά, πεδιάδες καὶ θάλασσες. Δὲν ἦταν μιὰ χειροποιιστὴ οὐσία μὲ χῶματα καὶ νερά. Δὲν ἦταν τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Ἦταν μιὰ ἀέρινη μορφή, πανώρια, μιὰ γυναῖκα μὲ ὀλογάλαξη φορεσιά μὲ σημάδια ἀπὸ αἶμα, μὲ τὸ σταθὶ καὶ τὸ μέτωπο ἀνασηκωμένα ψηλά. Μιὰ γυναῖκα ἄμορφη ποὺ ἡ σύσπαση τοῦ πόνου διόλου δὲν ἀσχήμζε τὴν γλυκεῖα μορφή της. Ἔτσι τὴν εἶδε κάποιες φορὲς στὸν ὕπνο του ὅταν φύλαγε καλοκαιριάτικα τὰ ἀμπέλια τοῦ κρυοῦ τὸν στὰ κοκκινόχωραφα τῆς Λύσης, ἔτσι κι ὅταν ἐφηβὸς ἄκουε στὰ θρανία τοῦ γυμνασίου τῆς Ἀρμολόστου τὸ παραμῦθι μὲ τὰ ἄγρια πάθη καὶ τὶς ματομένες νίκες τῆς μάνας Ἑλλάδας. Ἔτσι τὴ φανταζόταν, ἔτσι καὶ τὴν ἐβλεπε. Ἔτσι καὶ ἐκμυστηρεύτηκε τὴν ὀπτασία του σὲ δυὸ τρεῖς φίλους πλάι στὰ ξερίπια τῆς Σαλαμίνας, γιὰλό—γιὰλό, ἐκεῖ ὅπου στὰ ξερβά σου μισοκρύβεται στὴν ξανθὴ ἄμμο ἡ μισὴ πόλη: κολώνες, πέτρες ἀπὸ ἀετώματα καὶ σπασμένα ἀγάλματα τῶν θεῶν τῆς προγονικῆς θεοσκείας καὶ στὰ δεξιά σου, κάτω ἀπ' τὴν ἀρνητικὴ ἐπιφάνεια τῆς γλαυκῆς θάλασσας, κοιμᾶται ἡ ἄλλη μισὴ πόλη μὲ τὸ λημνὶ της σὲ μιὰ μακάρια ἀδράνεια, μὲ τὶς τριῆρες καὶ τὰ ἔμπορικά ἀπὸ τὴν Φοινίκη καὶ τὴν Αἴγυπτο μισογυρτά, μακριὰ ἀπ' τοὺς κάβους τους, γεμάτα ἀμορφεῖς καὶ πῦθια μὲ τὸ λημνὶ ἱστορήματα τοῦ χερσιού... Ἐκεῖ ὁ Γρηγόρης χροαγκαλιὰ μολόγησε στοὺς φίλους του τὸ δρομὰ του. Ἦταν ὥρα γλυκιάταη ἀπογευματινὴ, γλυκεῖα μοναξιά, καὶ σὲ τὶ ἄλλο νὰ ἐφερναν τὴν κουβέντα οἱ λιοψημένοι ἐφηβὸι στὸν πολὺπαθο αὐτὸ τόπο, στῆς Κύπριδας τὸ μυριάκιβο νησί; Θὰ μιλοῦσαν ἢ γιὰ τὸ θεῖκὸ αἶσθημα ποὺ πρῶ-

τὴ δίδαξε ἡ Θεὰ τους, ἢ γιὰ τὸν πόνο καὶ τὸ κλάμα ποὺ αἰῶνες παράδεσαν τὴν ἀγαπημένη γῆ. Μιλῶντας γιὰ τοῦτο τὸ τελευταῖο ὁ Γρηγόρης ξεδίπλωσε ἐμπιστευτικά, συγκρατημένα, μὴ τὸν παρεξηγοῦσε κανεὶς τὴν ζωγραφιά τῆς Ἑλλάδας ποὺ εἶχε στὴν ψυχὴ του. Τὸν ἄκουσαν μὲ δέος ὡς τὸ τέλος. Ἡ δικὴ τους γλῶσσα πῆρε ὕστερα νὰ ἱστορῇ τὴν μυστικὴ εἰκόνα ποὺ γιὰ χρόνια ἡ καρδιά μὲ τὸν ἄρσενικὸ ἀφέντη της τὸν νοῦ, ὕφαναν μέσα τους. Ξεθαρρεμένα τώρα. Κι ὅταν χῶριζαν, ἠλοασίλεμα πιά, τὴν ὥρα ποὺ ὁ ἥλιος ἔκανε τοὺς ἰωνικοὺς κίονες νὰ φαντάζουν χρυσὲς λαμπάδες, τὰ χεῖλη τῆς μωρῆς συντροφιάς ψιθῖσαν κἀπὸ σὰν ὄρω. Μιὰ μονολεκτικὴ ἀπόφαση; «Πρέπει...».

Γιὰ τοῦτη τὴν μεγάλη του ἀγάπη γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν σκλαβωμένη του μικρὴ πατρίδα ἀποφάσισε ὁ Γρηγόρης νὰ διδαχτῇ τὴν στρατιωτικὴ τέχνη. Στὴν πολεμικὴ τέχνη, ἤξερε, τὸν πρῶτο ρόλο τὸν παίξει ἡ καρδιά καὶ ἡ ἀντρεσιότη μὰ τοῦτα πρέπει νὰ μποῦν σ' ἕνα καλοῦπα σταθερό, νὰ τιθασευστοῦν καὶ νὰ γίνουιν χρήσιμα κάτω ἀπὸ νόμους, κανόνες καὶ γνώσεις. Ἔτσι, τὸ πέταγμα του στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἕνα μεθυστικὸ ὄνειρο.

Ὅπως στεκότανε στὴν πλῶρη τοῦ κάταστρου καραβιοῦ τὴν ὥρα ποὺ τὰ νερά ἀναταράσσονταν ἀπὸ τὸ ξεκίνημα τῶν μηχανῶν μέσα στὸ κυριώτικο λιμάνι, ἔτσι τοῦ φάνηκε πὼς χάνονταν μπροστά του καὶ κατάρτια, καὶ σκοινιά καὶ κόσμος καὶ λιμάνι, καὶ νόμιζε πὼς δὲν ἦταν σὲ τοῦτο τὸ ἔξυλινο πλεούμενο μὰ ἦταν ἀνεθασμένος στὴ ράχη τοῦ δλόχρυσου ἀετοῦ τοῦ παραμυθιοῦ ποιῆτορος τὸ βασιλόπουλο πάνω ἀπὸ κατογράχαλες ἔξερές καὶ ἀπὸ θυρωμένες θάλασσες γιὰ νὰ βοῇ τὴν ἀγαπημένη του. Τὸ καρδίι πῆρε κώλας ἀπόσταση ὅταν συνῆλθε κι ἀνέμισε τὸ ἄσπρο του μαντῆλι στοὺς δικούς του ποὺ τὸν ἀποχαιροῦσαν ὅπὸ τὴν ἀποβάθρα. Ἡ μάνα του κατέβαζε κάθε τόσο τὸ μαντῆλι ποὺ ἀποχαιροῦσε τὸ δεκαοχτάχρονο της παλλημάρι καὶ σκουπίζε τὰ μάτια της. Διαισθανόταν πὼς τώρα ἡ ἀγάπη τοῦ γιοῦ της θὰ μοιραζόταν καὶ ἡ μισὴ θὰ δινόταν στὴν ἄλλη μάνα ποὺ τόσο ἀπὸ μικρὸς λάτρειψε.

Ὁ Γρηγόρης στεκόταν ἀκίνητος ἐνῶ τὸ καρδίι ξεμάκραινε. Τοῦτη τὴν ἄσπρη ἀφεισμένη γραμμὴ ποὺ ἔμενε πίσω τὴν φανταζόταν σὰν ἕνα χρυσὸ μονοπάτι ἀνάμεσα Κύπρου καὶ Ἑλλάδας.

Σπούδασε τὴν πολεμικὴ τέχνη, γύρισε στὴν Κύπρο καὶ κάποτε ἦρθε τὸ μεγάλο κἀλεσμα. Πρωτοπόρος στάθηκε ὁ Γρηγόρης. Στὸ βου-

νό έδεξε τὸ μεγαλειό τῆς ψυχῆς του. Δρασκελοῦσε θοῦνὰ καὶ ρεματιές, διάσχισε τὸ νησί ἀπὸ τὴν πὰ ἄκρη ἴσαμε τὴν ἄλλη πολειῶντας τὸν τύραννο, ἀνάβοντας καρδιές καὶ συνεπαίροντας ἀνθρώπους. Φλογερός καὶ ἀεικίνητος ἦταν παντοῦ παρὼν ὡς τὴν μέρα πού με τὸν θεϊκό του θάνατο, ὕστερα ἀπὸ δεκάωρη μάχη μέσα στὸ κρουσφύγετό του, ὑπεγράμμισε τὸ ἕπεροχό του «πιστεύω».

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΑΝΤΡΕΑΣ Α. ΓΕΡΟΥΔΗΣ

Ὁ Ἄντρεάς Γερούδης, με τὸν πατριωτισμὸ καὶ τὴ θυσία του πῆνυσε τὴ φάλαγγα τῶν νεομαρτύρων, πού ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου.

Εἶναι κοινοτοπία νὰ τὸ λέμε καὶ νὰ τὸ ξαναλέμε πὼς με αἶμα κερδίζεται καὶ συντηρεῖται ἡ ἐλευθερία ἐνὸς τόπου. Ἄλλὰ εἶναι καὶ κοινοτοπία πάλι νὰ λέμε καὶ νὰ ξαναλέμε πὼς ἡ προκοπὴ τοῦ τόπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παιδεία. Ὁ δάσκαλος, ὁ κύριος φορέας τῆς παιδείας, με τὸν λόγο καὶ τὴν πράξη ἐκπαιδεύει. Μόνος του ὁ λόγος καλὸς εἶναι, ἀμφίβολον ὅμως τ' ἀποτελέσματό του. Ἡ πράξη δείχνει τὴν ὀρθότητα τοῦ λόγου καὶ ἐπισημαίνει τὴν ἀξία του.

Ὁ Φώτης Πίττας, δάσκαλος, ἔδειξε στὸν Ἄγωνα μας τοῦ 1955—1959 τὸ δρόμο. Ἡ αὐτοθυσία του ἔδωσε τὸ μεγαλύτερο παρὸν στὸ διδασκαλικὸ μας κόσμο (σ' αὐτὸ τὸν κόσμο ὀφείλουμε πολλὰ σὰν Ἕλληνες). Ὁ Ἄντρεάς Γερούδης ἀκολούθησε. Με τὴν αὐτοθυσία του ἔβαλε ἀκόμα μιὰ ὑπογραφή στὸ συμβόλαιό τιμῆς καὶ πατριωτισμοῦ, ἀνάνευσε τοὺς τίτλους τιμῆς, πού τόσο περήφανα κρατοῦν οἱ δασκάλοι μας. Ὁ σπουδαστὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Κύπρου ἔχει πὰ παραδείγμα καὶ ταῦτο χορῶν γίνεται σύμβολο.

Συνηθίζεται ν' ἀναγράφεται ἓνα σύντομο βιογραφικὸ: ὁ Ἄντρεάς Α. Γερούδης γεννήθηκε στὴ Γαλιὰ στίς 26 Σεπτ. 1944. Τελεῖωσε τὸ Γυμνάσιο Σολείας καὶ γράφτηκε στὴ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Κύπρου. Εἶχε χαραχτῆρα καλοκάγαθο, ἦταν εὐγενικός, ἐπιμελής καὶ κατὰ τὴ γνώμη τῶν καθηγητῶν του θὰ διέπρεπε σὰν δάσκαλος καὶ σὰν ἄνθρωπος.

Διέπρεπε σὰν ἥρωας (δάσκαλος καὶ ἄνθρωπος). Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία μεταξὺ τῶν ἀποφάσεών της γιὰ τὸν ἥρωα περιλαμβάνει καὶ τὴν ἀνίδρυση ἀναμνηστικῆς στήλης γι' αὐτὸν καὶ ἓνα ἐτήσιο βραβεῖο Γεωπονικῶν γιὰ δευτεροετείς. Στὸ μάθημα αὐτὸ ἰδιαίτερα ξεχώρισε ὁ ἥρωας.

Αἰωνία του ἡ μνήμη.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ

Εἶναι ἀδιανόητο νὰ πιστέψης πὼς μπορεῖ ὀποιαδήποτε Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ν' ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν τύχη τῆς Κύπρου. Μπορεῖ ἀκόμα νὰ μὴ εἶμαστε δικαικτικῶς τμήμα τοῦ Ἑλληνι-

κοῦ συνόλου. Ἄλλὰ ἐθνικῶς, πολιτιστικῶς, πνευματικῶς καὶ ἀκόμα καὶ πολιτικῶς (με τὴν ἔννοια τῆς πίστεως σὲ πολιτικὰ κόμματα) εἶμαστε ἡ ἀκροαία ἑλληνικὴ ἐπαρχία. Συνεπὼς εἶναι ἀδιανόητο (τὸ ἐπαναλαμβάνω) νὰ πιστέψης πὼς Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση μπορεῖ ν' ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν τύχη μας.

Γι' αὐτὸ, ὅποιος πιστεύει ἢ ἀπλῶς σχολιάζει, ἔστω καὶ κατὰ ἐπιπόλαιον τρόπο, πὼς μπορεῖ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ν' ἀδιαφορήσει γιὰ μᾶς, τὸ λιγώτερο αὐτὸς θὰ εἶναι γελοῖος. Ἄν ὅμως αὐτὸς ὁ «ὄποιος» κατέχει καὶ ὑπεύθνη θέση ἢ εἶναι ὑπεύθυνος κοινωνικῶς ἢ πνευματικῶς παράγοντας τότε εἶναι καὶ ὑπόλογος (τὸ λιγώτερο) ἔναντι τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως.

Ὅτι μπορεῖ μιὰ Κυβέρνηση νὰ κάμῃ ἐλιγμούς ἢ νάχη ἀπόψεις διάφορες ἀπὸ τὸν κοινὸν ἄνθρωπο (τὸν «στρατηγὸ ἢ μεγάλο διπλωμάτη» τοῦ καφενείου) καὶ φυσικὸ εἶναι, καὶ λογικὸ καὶ ἀπαραίτητο πολλὲς φορές. Ἡ διπλωματία δὲ μιὰ καθαρὰ, δὲ βλέπει κατευθεῖα στὰ μάτια σου, δὲν ἑομολογεῖται, δὲν εἰδοποιεῖ τὸν τυχόντα. Ἔχει τὸ σχέδιό της, τὸ στόχο της, τὴ γραμμὴ πορείας της καὶ τὴν εὐλυγισία τῶν ἀλλαγῶν ὅταν τοῦτο ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὰ πράγματα. Τὸ ἐθνικὸ μας ζήτημα εἶναι τόσο περίπλοκο μετὰ τὴν ἀπλότητά του (μᾶς τὸ δημιούργησαν τέτοιον τὰ ξένα συμφέροντα, ἰδίως τῶν συμμάχων μας) πού θάταν ἀπρονοησία ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἐξέθετε λεπτομερῶς τίς σκέψεις καὶ τὰ σχέδιά της, παρόλο πού τελευταίως μίλησε περισσότερο ἄπ' ὅ,τι περιμέναμε εἰλικρινῶς, σαφῶς καὶ πέρα γιὰ πέρα «ἐθνικῶς».

Εἰδικὰ ἡ κινητοποίηση τῶν ἐθνικῶν μας δυνάμεων καὶ ἡ ἀπόφαση γιὰ μιὰ αἱματηρὴ περιπέτεια τοῦ ἐθνικοῦ κορμοῦ νὰ οἰς δῶ, ἐπισημαίνει κατὰ ἀδιαμφισβήτητον τρόπο τὸ «ἐθνικὸ πάθος» τῶν πανελλήνων, ἐλευθέρων, ἰδιωτικῶς ἐλευθέρων καὶ τῆς διασπορᾶς. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀποδείχτηκε τοὺς τρεῖς αὐτοὺς μῆνες στέρεα ἀδελφωμένος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση (τῶν ὀποινωδῆποτε κομμάτων) σαφῶς ἐθνικὴ (με τὴν ἔννοια: πρῶτο συμφέρον τὸ ἐθνικὸν ἑλληνικὸ συμφέρον). Ἐμεῖς οἱ Κύπριοι (οἱ ἰδιότυπα ἐλεύθεροι) ὀφείλουμε εὐχαριστίες στοὺς πανελλήνες καὶ στὴν Κυβέρνηση τοῦ ἐθνικοῦ μας κέντρου.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ Β.Β.С.

Διὸ πράγματα πρέπει νὰ συμβαίνουν: ἢ ὅτι τῶν αὐτοκρατοριῶν ἢ παρακμῆ κοῦκ ἔρχεται μόνη, ἀλλὰ συνοδεύεται με καταπτώσεις σὲ ὄλους τοὺς τομεῖς καὶ ὄχι μόνο στὸν στρατιωτικόν ἢ ὅτι μῦθος, πού πλωστήκανε ξεπίτηδες ἄπ' τὰ ἐργαστήρια προπαγάνδας, μᾶς τύφλωσαν τόσο καιρὸ.

Φαίνεται πὼς ὁ μῦθος τῆς ἀνθρωπίνως δυνατῆς ἀντικαιμενικότητας τοῦ ΒΒС δὲν ἄντεξε τὸν ἔλεγχον με τὰ γεγονότα, τὰ πολὺ λυπηρὰ, τῆς Κύπρου. Ἀκολούθησε καὶ αὐτὸ τὸν κατήφορο, πού πήρανε οἱ πὺ πολὲς ἀγγλικῆς ἐφημερίδες

κατ' έντολή τής Κυβερνήσεώς τους. Ή διαστρέβλωση γεγονότων και προπαντός ή μετάδοση σχολίων, πού βασίζονται στα διαστρεβλωμένα γεγονότα — ή παρασιώπηση λίγο διαφέρει από τή θεληματική διαστρέβλωση — αποδείχανε όχι μόνο τὸ τί είναι οἱ ἄσπονοι σύμμαχοί μας ἀλλὰ τὸ τί λανθασμένες ἀπόψεις εἴχαμε γιὰ τὰ ὄργανά τους, πού ἐπιτελοῦν τή μαζική διαφύτιση (τύπος, ραδιοφωνία, τηλεόραση).

Εἶν' ἀνάγκη νὰ προχωρήσουμε σὲ νέες ἀνακατατάξεις. Νὰ μελετήσουμε ψυχραμα καὶ νὰ ἐλέγξουμε αὐστηρὰ τοὺς διάφορους μύθους γιὰ πατροπαράδοτες φιλίες, συμμαχίες, ὑψηλά ἐπιπεδα ἀμεροληψίας καὶ οὐδετερότητας, εἰλικρινείας καὶ φιλελληνισμοῦ. Τὴν πάθαμε τόσες φορές στὰ τελευταῖα χρόνια, πού τούλάχιστον θάμαστε ἀφελείς νὰ ἐπιμένουμε στὶς παλιές μας πίστεις.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γ. Φιλίππου Πιερίδη: Σικληροὶ Καίροί, Ἀθήνα, 1963 *

Ἡ κυπριακή πεζογραφία συνεχῶς πλουτίζεται, παρόλο πὸν ἡ ποίηση ἐξακολουθεῖ νὰ κατέχει τὰ πρωταῖα στὴ λογοτεχνική παραγωγή τοῦ νησιοῦ. Δὲν ξέρω ἂν ἀληθεύη πὸς τὸ εἶδος τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, τὸ κυριαρχικὸ καὶ χαρακτηριστικὸ, εἶναι ἡ ποίηση. Αὐτὸ παραδέχονται πολλοὶ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἐπιβεβαιώνουν καὶ τὸ βραβεῖο Νόμπελ, πὸν δόθηκε στὸν ποιητὴ Γιῶργο Σεφέρη. Εἶναι ὅμως ἡ μερίδα τῶν μελετητῶν πὸν παραδέχεται πὸς τὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια τὸ διήγημα ἀναπτύχθηκε σὲ ἀξιοσημειωτὸ βαθμὸ, ξεπερνώντας ἴσως τὴν ποιητικὴ παραγωγή. Οἱ ξένοι μελετητὲς μποροῦν νὰ ποῦν τὴν τελευταία λέξη πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ κ' ὁ Ἕλληνας μελετητὴς κάποιων μελλοντικῶν χρόνων. Στὰ τέτοια δυστυχῶς παρεμβαίνει ἡ προσωπικὴ προτίμηση κ' οἱ γνωριμίες συγχρόνων καὶ ἴσως κάποια συμφύροντα (πνευματικῆς φύσεως, πὸν δὲν ἀφήνουν τὸν σύγχρονον μελετητὴ νὰ ζυγίσῃ τὰ πράγματα μὲ δικαιοσύνη καὶ νὰ πλησιάσῃ σὲ μιὰ ἐπικριτὴν ἀλήθεια.

Τὰ ἴδια π' ἀνέφερα γιὰ τὸν ἑλλαδικὸ χρόνον ἰσχύουν ἀσφαλῶς καὶ γιὰ τὴν Κύπρο, τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἐπαρχία τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας.

Τις σκέψεις αὐτὲς τίς κάνω κλείνοντας τὸ βιβλίον τοῦ Γιῶργου Φιλίππου Πιερίδη «Σικλη-

ροὶ Καίροί». Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι μιὰ συλλογὴ τεσσάρων διηγημάτων. Τὰ τρία ἀπὸ αὐτὰ τὰ διάβασα δημοσιευμένα στὸ ντόπιον περιοδικὸ τύπο. Τὸν «Πορτοκαλόκηπο» τὸν πρωτοδιάβασα ἐδῶ· δὲν ξέρω ἂν εἶναι κ' αὐτὸς δημοσιευμένος σὲ περιοδικόν. Ὁ Γ. Πιερίδης ἀσχολήθηκε ἀποκλειστικὰ μὲ τὸν πεζὸ λόγο. Κυκλοφόρησε ὡς τώρα δύο βιβλία του, πὸν δὲν ἔτυχε νὰ τὰ διάβασω, ἀλλὰ ἔχει καὶ διεσπαρμένα λίγα διηγήματα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἀθησαύριστα ἀκόμα σὲ ξεχωριστὸ βιβλίον.

Τὰ τέσσερα τῆς συλλογῆς «Σικληροὶ Καίροί» πὸν τὸν τίτλον τοῦ δὲν πήρανε ἀπὸ τὸ τελευταῖον διήγημα, ἀφοροῦν πραγματικὰ περιστατικὰ τοῦ τελευταίου Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα μας (1955—59) μεταπλασμένα σὲ τέχνη μ' ἐλάχιστες ἐλευθερίες, τίς ἀναπόφευκτες. Τὰ περιστατικὰ αὐτὰ δὲν εἶναι τυχαίως παρμένα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συμβάντων καὶ τῶν φημῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὰ καταστάσεων (καὶ ὄχι προσώπων, παρόλο πὸν κ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖον δὲν παραμελεῖται) κ' ἔχει σκοπὸ ἢ ἐκλογὴν τοῦ νὰ τονίσῃ ἀκριβῶς τίς καταστάσεις αὐτές. Δὲν ἔχει σημασία ἂν ἕνας θεωρῇ χαρακτηριστικὰ τὰ ἄλλα ἢ βῆτα ἐπεισόδια. Αὐτὸ εἶναι ζήτημα προσωπικόν.

Στὸ διήγημα «Ὁ πορτοκαλόκηπος» σὲ πολὺ ἴδρες γραμμές, μὲ γρήγορες πινελιές, δείχνεται ὁ στενὰ δεμένος μὲ τὴν καθημερινὴν τοῦ ζωῆ ἀνθρώπου τοῦ νησιοῦ, ὁ ἀπλὸς καὶ πιστὸς στὴν προαιώνια παράδοση, τὴ βιωτικὴ, πὸν παρόλο τὸ θάνατον τοῦ παιδιοῦ τοῦ στὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα (ἕνα χρέος μεγάλο, πὸν ὁ γονιὸς τὸ συνδέει μὲ τὴ γῆ καὶ τὴ ζωὴ του) δὲν χάνει τὰ νερά του ἀπὸ τὸ φοβερὸν αὐτὸ χτύπημα τῆς μοίρας (μοναχογονιὸς ἦταν τὸ παιδί του), μῆτε ἐκμεταλλεύεται τὴν τραγωδίαν του, ἀλλὰ σηκώνεται πρῶι-πρῶι τὴν ἄλλη μέρα καὶ μπαίνει στὸν καθημερινὸν μόχθον — στὸ περβόλι του — σὰ νὰ μὴ εἶχε συμβῆ τίποτε. Τὸ διήγημα αὐτὸ, παρόλη τὴ γοργότητά του, ὁμολογῶ πὸς μὲ κατασυνγίνησε. Ἐχει τόσο ἀνθρώπινο στοιχεῖον μέσα του, τόση ἀξιοπρέπεια καὶ προπαντὸς τόση εἰλικρίνεια καὶ εὐθύτητα, χωρὶς κανένα φευτοπατριωτισμὸν ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἀντεθνικὲς ἢ φτηνοκομματικὲς (δεξιῶν ἢ ἀριστεροῦ τύπου) τάσεις.

Τὸ «Αὐτὸ ντὰ φρέ», γνωστὸ κ' αὐτὸ ἐπεισόδιον, πὸν τὸ ἐκμεταλλεύτηκε ἡ ἀριστερὴ παράταξι πρὸς τὰ τέλη τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα καὶ ὕστερα (δὲν μ' ἐνδιαιφερεί ἐδῶ τὸ «ἄδικον ἢ ἄδικο») εἶναι ἕνα διήγημα μὲ πολλὰ καλὰ στοιχεῖα. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα περιορίστηκε στὸν ὑπέροχτον βαθμὸν ἢ ἔκφραση φιλαριστεροῦ κομματικῶν αἰσθημάτων καὶ συνθημάτων (ὑπάρχουν σ' ἕνα - δύο σημεία, ἀλλὰ προφανῶς δὲ μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς). Δεύτερον δόθηκε τὸ βάρος στὸ δράμα τοῦ ἀνθρώπου (ἔστω καὶ ἀριστεροῦ) πὸν κατὰ παρεξήγησιν θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὡς προσόδοτος. Αὐτὸ τὸ τελευταῖον φαίνεται πὸς ξεκάθαρα ὅταν διαβάσῃς τὸ τελευταῖον διήγημα τῆς συλλογῆς ὅπου ὁ πραγματικὸς προσόδοτος (ὁ ἀργυρώνητος)

Δὲν ἀναφέρεται τὸ βιβλίον αὐτὸ στὸν «Πνευματικὸ Ἀπολογισμὸν τοῦ 1963» τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος», γιὰ τὴν κυκλοφορήσῃ στὴν Κύπρον τὸν Γενάρην τοῦ 1964 μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ σχετικοῦ σημειώματος.

καίεται με την ίδια λύσσα από τον πολύ καό.

Ο «Προδότης», που θυμίζει τα περιστατικά του Διοπετριού, έχει σε μεγάλο βαθμό το τραγικό. Η μοίρα (με το στοιχείο του τυχαίου) δημιουργεί μια άθελγη προδοσία. Το δράμα των γονιών και το δράμα του άθελητου προδότη, που παραδίνεται μονάχος του στους πατριώτες για να εκτελεστεί μόνο και μόνο για να βρῆ τη λύτρωση κ' όχι για να δώσει παράδειγμα (αυτό το τελευταίο είναι θέμα της 'Οργάνωσης) περιγράφεται λιτά και πειστικά.

Κι' έρχεται το πολυ σκληρό «Σκληροί Καιροί», το τελευταίο της συλλογής, που συμπληρώνει ένα κύκλο προδοτών (τόν κατά παρεξήγηση ή φήμη, τόν τυχαία ή άθελήτα του και τόν πληρωμένο ή συνειδητό προδότη). Τπάσχει στο διήγημα αυτό άφορητή ώμότητα, έστω κ' αν από δυό-τρεις φράσεις ή κινήσεις κάποιων του πλήθους, που καίει τόν προδότη, δείχνεται μια μικρή μετάνοια, ένα είδος μουδιάσματος της ψυχής όταν αυτή συνέρχεται άμέσως μετά από μια καταλυτική της ζωής πράξη παρ' όλο που στην πράξη αυτή όδηγοσε το δικαίο.

Τό ύφος του Γ. Πιερίδη και στα τέσσερα διηγήματα είναι καλοπροσημένο: Οι λέξεις άπλές, καλοδιαλεγμένες, που να μην ήχουν παράξενα: πολύ σύντομες περιγραφές, όσο είναι αναγκαίο: άποφυγή άχρηστων παρεβάσεων ή επιδείξεως ψυχογραφικής τάχα ικανότητας.

Ο 'Απελευθερωτικός 'Αγώνας μας (1955—1959) ύπῆρξε θέμα κ' εύκαιρία για πολλούς κυπρίους να δώσουν ένα παρόν στα γράμματά μας, ό καθένας με τόν τρόπο του και τόν προσωπικό του χαρακτήρα. 'Ανάμεσα σ' αυτούς μ' ένα πολύ ύπολογισμο παρόν στο διήγημα πρέπει να περιληφθῆ ό Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης. Τό κοίταγμα του 'Αγώνα για να δοθῆ ολοκληρωμένη εικόνα πρέπει να γίνῃ από πολλές γωνίες. Έτσι τό έργο του Γ. Πιερίδη δέν έχει τήν όξια του μόνο σ' αυτό καθ' εαυτό, αλλά και ως ένα κοίταγμα του 'Αγώνα μας από μια άλφα ή βῆτα γωνία, διάφορη από τις γωνίες τών άλλων, δικών μας ('Ελλαδικών ή Κυπρίων) και ξένων.

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Τό «'Ινστιτούτο Γκείτε» άπένευμε έφέτος τό χρυσό μετάλλιο στον δρα Κώστα Σπυριδάκι, πρόεδρο της ΕΚΣΚ. Τό χρυσό μετάλλιον άπονέμεται κάθε χρόνο (στις 22 Μαρτίου) σ' εκείνους που ιδιαίτερα βοηθήσανε τήν διάδοση της Γερμανικής γλώσσας. Έκτός από τό χρυσό μετάλλιο ύπόρχουν και τά άργυρά, που άπονέμονται σε όσους άπλώς (πάντως ύπολογισμα) συνέτειναν στον τόπο τους για τήν διάδοση της Γερμανικής.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ο κ. Ν. Κωνσταντινίδης στο βιβλίο του «'Η ζωή της «'Νέας Ζωής», 'Αλεξάνδρεια, 1963 γράφει και τά εξής:

«ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΥ (1922—1927)

'Αλιθέρης Γλαύκος 1 (Μιχαήλης Χατζηδημημητρίου).

1 Κύπριος, ένας πραγματικά σθεναρός, (ως μη ξεχνάμε τις άθλητικές επιδόσεις του) κι άκούραστος λογοτέχνης, που μ' επιτυχία καταπίσστηκε στην ποίηση, στο διήγημα, στην κριτική. Τό κριτικό του πνεύμα χαρακτηρίζει μια άαμφισβήτητη διορατικότητα κ' εύρωστία κ' ήμπορεί να δώση μαθήματα όρθης τοποθέτησης σε μερικούς φανατικούς. Έχει εμφανίσει αξιοσημείωτα έργα και πρέπει να τονισθῆ ότι ή συνεργασία του στη «'Νέα Ζωή», της δεύτερης περιόδου, ήταν γόνιμη.

Παλαμιστής ως τό κόκκαλο, με ζετές, λυρικές, ανατάσεις, εύγουστάρισε τώρα τελευταία να κάμη όρισμένες παρεκκλίσεις, ακολουθώντας τά θορυβώδη βήματα τών... κ α ι ν ο φ α ν ὶ ν. Όπως του τό είπα και του τό έγγραφα, (ζήτημα ίδιουσγκρασίας, ψυχρούνησης;), προτιμῶ χιλίες φορές τόν παλιόν 'Αλιθέρη, γιατί φρονῶ άκράδαντα πως οι έπίμονες προσπάθειες της άπομάκρυνσης από τή δημιουργική κευφορία του λυρικού π ό ν ο υ, με τήν ύψηλή του σημασία), φέρνουν τά ίδια δυσάρεστα, παραμορφωτικά, άποτελέσματα, με τή... θαλδομηνή.

Και μια... ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια: Παραμένουμε πάντα κ α λ ο ι φ ι λ ο ι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Μ α ρ ι ά ν ν α ς Κ ρ ι ε ζ ῆ: Τά παλιά όνόματα, τά παλιά δέντρα, 'Αθήνα, 1963.

Γ. Φ ι λ ί π π ο υ Π ι ε ρ ί δ η: Σκληροί Καιροί, 'Αθήνα, 1963.

Π. 'Ι ω α ν ν ί δ η: Σὺ που σκοτώθης για τό φῶς, Λευκωσία, 1964.

Δ η μ. Χ α μ π ο υ λ ί δ η: 'Απολογία, Λευκωσία, 1963.

Θ ε ο δ. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ: Τό έθναλογικόν πρόβλημα του 'Ελληνισμού εις τήν Κυπριακήν αυτού φάσιν, Λευκωσία, 1964.

Γ ι ά ν ν η Χ α τ ζ ί ν η: Προτιμήσεις, 'Αθήνα, 1963.

'Α ν θ σ υ Π ω γ ω ν ί τ η: Γραμμές σε καθρέφτη, Θεσσαλονίκη, 1964.

Τ η λ. 'Α λ α β έ ρ α: 'Οδοστροφῆρας, Θεσσαλονίκη, 1964.

Μ ι χ. Ε. Μ ι χ α η λ ί δ η: Χτίσε γερά τή φωλιά σου, 'Αθήνα, 1963.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

'Αγών (Λευκωσία) άρ. 7/8 — 'Επιθεώρηση Τέχνης ('Αθήνα) άρ. 109 — Φιλολογική 'Επιθεώρηση ('Αθήνα) άρ. 3 — Κυπριακή 'Εκπαίδευσις (Λευκωσία) άρ. 23.

ΤΟ ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ ΜΑΣ →

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΝΕΝΙΚΗΚΕ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ

(θεατρικό χροϊκὸ σὲ τρεῖς εἰκόνες)

«ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

1964

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

Μιχάλης	— 30	χρονῶν	
Ροδῆς	— 22	»	
Κόκκινος	— 16	»	
Κούλα	— 19	»	
Σταῦρος	— 27	»	
Ἄνδρέας Ζάκος	— 22	»	
Αὔξεντίου ὡς Καλόγερος	— 32	»	
Μάρκος	— 27	»	
Χρῆστος	— 40	»	
Μοῦσκος	— 27	»	
Χαρίλαος	— 30	»	
Ἄξιωματικός	— 40	»	
Α' Στρατιώτης	— 25	»	
Β' — »	— 25	»	
Δεσμοφύλακας	— 50	»	
Δικηγόρος	— 60	»	
Πατέρας Ἄνδρέα	— 60	»	}
Μάνα	— 50	»	
Ἄδελφή	— 16	»	
Ἄδελφός	— 20	»	
Ἄνακριτῆς	— 45	»	
Ἄξιωματικός Φυλακῶν	— 40	»	

βωθὰ πρόσωπα

ΝΕΝΙΚΗΚΕ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ

(Σὲ τρεῖς εἰκόνες)

ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΩΤΗ

(Ὑπόγειο. Ἐνα κουτί πρώτων βοηθειῶν, τραπέζι, δύο-τρεις καρέκλες, μικρὸ βαρελάκι στὸ θάθος, φυλλάδια κ.λ.π.)

Μιχάλης: Δὲν πήρανε. Ἄνησυχῶ. Τί ὥρα κάνεις, Ροδῆ;

Ροδῆς: Ἐννιά καὶ εἴκοσι.

Μιχάλης: Καὶ δὲν ξέρομε τί συμβαίνει.

Ροδῆς: Μπορεῖ νὰ μὴ ἦλθαν βολικά τὰ πράγματα καὶ ν' ἀναθάλανε.

Μιχάλης: Τότε γιατί νὰ μὴ γυρίσουν; Οὔτε γιὰ τὰ φυλλάδια. Καὶ ἡ ὠρολογιακὴ; Δὲν πήρε.

Ροδῆς: Ἐχομε ἀτυχίες σ' αὐτές. Κάτι σκάρτο μᾶς στείλανε, Μιχάλη.

Μιχάλης: Κι' ἀνησυχῶ γιὰ τὸν σύνδεσμο. Ἡ Πολιτικὴ Ἐπιτροπὴ βιάζεται γιὰ τὰ φυλλάδια. Ἡ προπαγάνδα εἶναι σάν τ' ἀλάτι στὸ φαί. Καὶ κόψαμε πίσω τελευταίως. Οἱ πράκτορες μᾶς λένε πὼς ἡ ἀστυνομία ξεφοβήθηκε λίγο. Ἔτσι λέει ἡ ἔκθεση τοῦ Γιάννη.

Ροδῆς: Ὁ Γιάννης πάντα τὰ παραλείει. Ἐχει μέσα του τὸ σκουλήκι τῆς ἀπαισιοδοξίας. Μαῦρα ἐξ ἀρχῆς μᾶς τὰ παράσαινεν. Ξέρεις τί δυσκολία βρήκαμε νὰ τὸν στρώσουν; Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κλωτσούσε.

Μιχάλης: Μὰ ἐδῶ κάνει ἐξαίρετα τὴν δουλειά του. Εἶναι μάστορις, Ροδῆ.

Ροδῆς: Τὸν βόηθα τὸ ἀθῶο του ὕφος. Κι' ἔχει γνωριμίες ἕνα σωρὸ ὁ ἀφιλότιμος. Καὶ πὼς ξετρυπώνει νέες φιλιές! Στ! (θόρυβος. Χτυπήματα τρία γρήγορα, ἕνα ἀργό).

Μιχάλης: Ὁ νεαρός. Ὁ Κόκκινος.

Ροδῆς: Ὁ νεαρός; Δὲν τοῖσπες νὰ μείνῃ σπῆτι του;

Μιχάλης: Τοῦ εἶπα. Ποιὸς ἀκούει ἀπ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ; Ἡ αὐτὰ θὰ μᾶς βγάλουν ἀσπροπρόσωπος ἢ αὐτὰ θὰ μᾶς φᾶνε (ἀνοίγουν, μπαίνει).

Κόκκινος: Καλητέρα. Μὲ στείλανε γιὰ τὰ φυλλάδια. Εἶναι εὐκαιρία.

Μιχάλης: Πάλε, μωρὲ κυκλοφορεῖς; Δὲ σοῦ δόθηκε δέμηνη ἀπαλλαγὴ; Σὲ παρακολουθοῦνε. Ὑστερα εἶναι ἡ καταδίκη σου. Πᾶς νὰ μᾶς θάψης;

Κόκκινος: (ξεσκεπάζει τὴν πλάτη του καὶ φαίνονται οἱ ραβδώσεις) Μοῦ τὰ χάραξαν μὲ τὸ καλάμι τοῦτα τὰ σημάδια στὴν πλάτη. Αὐτὰ ζητᾶνε αἷμα. Κι' ἀφοῦ δὲν μὲ ἀφήνετε νὰ πιῶ αἷμα θὰ κάνω ἄλλη δουλειά. Ὁρκίστηκα στὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα μου, ποῦ βλέπω κάθε νύκτα στ' ὄνειρό μου, νὰ ξεπλύνω τὴν προσβολὴ ἀπὸ τὴν πλάτη μου. Τοῦτα τὰ σημάδια ποῦ κοιτᾶτε εἶναι χαραγμένα καὶ στὴν ψυχὴ μου.

Ροδῆς: Καημένο παιδί! Μὰ ὁ ζῆλος δὲ βοηθᾶ πάντοτε. Σὲ τοῦτες τίς δουλειὲς χρειάζεται ψυχραιμία κι' ὑπομονή. Δὲ λέω: καὶ καρδιά.

Κόκκινος: Ἡ πολιτικὴ ἐπιτροπὴ μὲ στέλνει. Πιαστήκανε πρὸ ὀλίγου τ' ἄλλα παιδιὰ. Τὰ κουβαλήσανε κι' ὄλας σάν τίς σαρδέλλες στὸ στρατιωτικό.

Μιχάλης: Τί; Ποῦ; Λέγε ντέ;

Κόκκινος: Γράφανε συνθήματα. Εἶχε καὶ μιὰ μικρὴ φασαρία κι' ὄλες οἱ περίπολες εἶναι μαζεμένες στὴν περιοχὴ τῆς ἀγορᾶς. Εἶναι εὐκαιρία νὰ βγῶ στίς γειτονιὲς γιὰ διανομὴ. Ἀπ' ἔξω εἶναι... καὶ περιμένει.

Ροδῆς: Ποιὸς;

Κόκκινος: Ἡ Κούλα. Ζητᾶ τὸν Ἄνδρέα. Καὶ στενοχωριέται νὰ κατέβῃ ἐδῶ στὸ ὑπόγειο. Δὲν ἀντέχει, λέει, τοὺς θυμοὺς τοῦ Μιχάλη.

Μιχάλης: Καίρὸς τώρα γιὰ τέτοια; Πόλεμος καὶ ἀγάπη δὲν πάνε ἀγκαλιὰ-ἀγκαλιὰ. Θᾶχομε καμιά λαχτᾶρα μὲ τούτη.

Ροδῆς: Μὴν εἰσα στρυφνός. Γιὰ τὴν ἀγάπη ἔχει πάντοτε χῶρο ἢ καρδιά τοῦ νέου. Ἐσὺ παντρεύτηκες ἔνωρις κι' ἔχεις ἕνα μάτσο παιδιὰ. Ρωτᾶς καὶ τοὺς ἀνύπαντρους; Κι' ὕστερα... ἢ ἀγάπη σπρώχνει γιὰ τὰ μεγάλα ἔργα.

Μιχάλης: Νὰ περιμένουν νὰ κερδίσουμε τὴν μάχη. Γιὰ τ' ἄλλα ὑπάρχει καιρός.

Ροδῆς: Μιχάλη... Μπαγιάτεψες. Ἡ καρδιά δὲν ξέρει ἀπὸ τοῦτες τὶς φιλολογίες σου.

Μιχάλης: Δὲν θ' ἀφίσω νὰ πιαστοῦν οἱ ἄνθρωποι μου, ἐσεῖς βρέ, γιατί τοῦ λεγόμενου καὶ τῆς λεγόμενης, χτυπᾷ ἡ καρδιά γιὰ ζαχαρώματα. Ἡ θὰ σταματήσει αὐτὴ ἢ ὑπόθεση ἢ θὰ κάμω ἔντονη ἀναφορά. Νὰ μοῦ τὸ στρίβουν καὶ οἱ δυὸ ἀπὸ τὸν τομέα μου.

Ροδῆς: Νὰ δώσουμε τὰ φυλλάδια στὸν Κόκκινο τώρα. Ἀργότερα τὸ συζητᾶμε. Ὅλο ἀντιρρήσεις εἶσαι ἀπόψε (τοῦ δίνουν φυλλάδια).

Μιχάλης: Τράβα στὸ καλὸ καὶ καλὴ ἐπιτυχία.

Κόκκινος: Εὐχαριστῶ.

Ροδῆς: Καὶ νὰ μοῦ περιοριστῆς λίγο καιρό.

Μιχάλης: Ναι! Ναι! ἄλλοιῶς θὰ πάθουμε τίποτε. Σὲ παρακολουθοῦνε πιά βῆμα πρὸς βῆμα.

Κόκκινος: Ξέρω καὶ τοὺς γλυστρῶ κάτω ἀπὸ τὴν μύτη.

Μιχάλης: Μὴν ἔχεις ἐμπιστοσύνη στὸ ἄστρο σου, παιδί μου. Κάλιο νὰ κρατᾶμε λίγη πσιινῆ. Ὁ προσεχτικὸς δὲν ζημιώνει. Μπορεῖ νὰ κάμη λίγο πίσω, μὰ δὲν τὰ χάνει ὅλα.

Κόκκινος: Ὅλα ἢ τίποτε. Καληνύχτα σας.

Μιχάλης & Ροδῆς: Καληνύχτα.

Κόκκινος: (Κοντοστεκέται) Ἡ Κούλα τί θὰ γίνη;

Μιχάλης: Εἴμαστε ἀπόψε πνιγμένοι στὴ δουλειά. Δὲ χρειαζόμαστε γυναικες ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐννιά. Θὰ εἰδοποιηθῆ αὔριο.

Κόκκινος: Καλὰ. Καληνύχτα.

Μιχάλης & Ροδῆς: Καληνύχτα.

Μιχάλης: Καὶ τὰ μάτια σου τέσσερα. (Σὲ λίγο) Θᾶχουμε καμιὰ λαχτᾶρα μὲ τὴν Κούλα. Ὁ Ἄντρέας τῆς ἔχει πολλὴ ἀδυναμία.

Ροδῆς: Μ' εὐχαριστεῖ ἢ ἀναπαύεται.

Μιχάλης: Ἰσα-ἴσα αὐτὸ μ' ἀνησυχεῖ. Ἡ ἀγάπη καὶ τὸν πὸ τολμηρὸ τὸν κάνει λαπαῶ, νά! ἓνα πρᾶμμα ἄτολμο, ἀσχημάτιστο, χωρὶς δύναμη.

Ροδῆς: Καὶ ἡ Κούλα ἔχει τὸν ἐνθουσιασμό της. Μᾶς δούλεψε παραδειγματικά. Τὶς πρῶτες ἐπιτυχίες τὶς χρωστᾶμε στὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν τόλμη της.

Μιχάλης: Μὰ τελευταία σάμπως νὰ λογαριάζῃ τὸν ἑαυτὸ της περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει. Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι πάντοτε θυσία. Πολλὲς φορές εἶναι ἀπαίτηση.

Ροδῆς: Παράγινες αὐστηρός, Μιχάλη. Φαίνεται ἢ ὑπεύθυνη θέση κάνει τὸν ἄνθρωπο μονοκόμματο.

Μιχάλης: Τόχουν οἱ στιγμές, φίλε. Δὲν εἶναι χώρος γιὰ ἄλλες δουλειές τώρα. Ἐδῶ πνιγόμαστε νὰ βοηθήσουμε τὴν πολιτικὴ στὸ κίνημά μας. Ἀλλοιῶτα ὅλα πᾶνε φούντα.

Ροδῆς: Ἀκούσες;

Μιχάλης: Κάποιος κατεβαίνει ἀπαλὰ σὰν γάτα. Ἄ! Γυναικεῖο πάτημα. Ἡ Κούλα... (χτυπᾷ ἑπτὰ φορές) Δὲ στῶπα; (ἀνοίγουν) Ἐλα.

Κούλα: Καλησπέρα.

Μιχάλης: Νὰ μένουν τὰ καλησπερίσματα. Σὲ πρόσταξα νὰ πᾶς σπίτι. Γιατὶ παρακούεις;

Κούλα: Πρέπει νὰ δῶ ἀπόψε τὸν Ἄντρέα. Σπίτι δὲν εἶναι. Μοῦ φάνηκε μὴ στιγμὴ πὼς τὸν εἶδα στὸ δρόμο μὲ κινήσεις γιὰ δράση. Τῶστρωπα γιὰ ἐδῶ.

Μιχάλης: Εὐτυχῶς ποὺ συγκρατεῖσαι. Ἐχουμε ἀποτυχίες τελευταίως. Μονάχα ὁ Ἄντρέας μᾶς βγάζει ἀσπροπρόσωπους.

Ροδῆς: Κάθησε, Κούλα.

Μιχάλης: Νὰ πάη, νὰ πάη σπίτι της. Ὁ πατέρας της διαρκῶς τὴν ἀναζητεῖ. Κάτι μυρίστηκε καὶ διαρκῶς τὴν ἐμποδίζει. Θ' ἀκουστῆ μὴ μέρα ἀπὸ τοὺς καταδότες ἢ συμπεριφορὰ του. Ἐκφράζεται τόσο ἀσχημα τάχα γιὰ νὰ κρύψῃ τὶς κινήσεις τῆς Κούλας ποὺ μᾶς γίναν ἱστορίες. Προχτὲς παραπονέθηκε ὁ τομέας τῆς γειτονιάς σου. Δὲ μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ πιά τὴν ἀντίδρασή του. Κάθησε, λοιπόν, λίγο σπίτι σ' αὐτὰ σου νὰ ρουφήξῃ κι' αὐτὸς λίγο τὴ γλῶσσα του. Μὴν τοῦ τύχει καὶ καμμιὰ λαχτᾶρα...!

Κούλα: Τὸ ξέρω πὼς μ' ἔχετε ἀντικαταστήση...

Μιχάλης: Ὑποχρεωτικῶς. Γιατὶ ἔχουμε τὴν πληροφορία πὼς ἓνα ὄργανο τῆς ἀστυνομίας σὲ ὑποψιάζεται.

Κούλα: Δὲν εἶναι πρόφαση αὐτό; Γιὰ νὰ μὲ ξεφορτωθῆτε, δηλαδή;

Μιχάλης: Ἡ πικρὴ ἀλήθεια. Ξέρεις πὼς σὲ εἶχαμε τὸ δεξί μας χέρι. Καὶ πὼς ἴσα-ἴσα γι' αὐτὸ γλυτώνει ὁ πατέρας σου ποὺ καταφέρεται ἐναντίον μας.

Κούλα: Κι' όμως αυτός έστειλε προχτές τις διακόσιες λίρες.
Μιχάλης: Ποιές διακόσιες λίρες;
Ροδής: Που μας παρεχώρησε ή πολιτική επιτροπή.
Μιχάλης: Τι λές, Κούλα!
Κούλα: Στ' όρκίζομαι. Έγώ τις πήρα.
Μιχάλης: Μὲ συγχωρείς, Κούλα, εκ μέρους του πατέρα σου. Του φιλοῦμε το χέρι.
Ροδής: Έχουν και τα γεράματα τον τρόπον τους, Μιχάλη. Έχουν και αυτά την τόλμη τους.
Μιχάλης: Γι' αυτό πρέπει νάμαστε προσεχτικοί στις κατηγορίες. Σίγουρες εκατόν τοίς εκατόν οί προγραφές. Άλλοιώτικα...
Ροδής: Έκτελοῦμε το ίδιο μας το σώμα.
Μιχάλης: Άκριθῶς. Άλλά... Κούλα, γιατί τόση βία, ίσα-ίσα απόψε που μὲς πνίγει ή δουλειά; Γιατί, παιδί μου, παρακούεις... Διαταγές είναι αυτές. Σοῦ είπα νά μείνης σπίτι... Όφείλεις νά υπακούσης. Άλλοιῶς...
Κούλα: Άλλοιῶς...
Μιχάλης: Θα κάμω αναφορά έναντίον σου. Και ξέρεις τις συνέπειες. Έ;
Κούλα: Τι... συνέπειες;
Μιχάλης: Άι το παρακάνεις. Πούσαι βρέ Ροδη! Τᾶδες; Έχω δικαιο; Άγάπη και ξεαγάπη. Νάτηνε τώρα που μου βγάξει δυο σπιθαμές γλώσσα. Τι θέλεις, κυρά μου; Νά σε ανακηρύξω ἐδῶ ἀρχηγό; Νά λές ἐσύ την κουβέντα σου κι' ἐμείς νά σκύβουμε το κεφάλι; Έ; Άμε στο καλό είπα...
Ροδής: Πρὸς Θεοῦ, Μιχάλη. Τι τρόπος είναι αυτός.
Μιχάλης: Τη δουλειά σου ἐσύ.
Κούλα: Μὴν τον ξεσυνερίζεστε.
Μιχάλης: Γιατί ἔχουμε τις ἀγωνίες μας;
Ροδής: Και ἴσως νάχουμε ἀποτυχίες;
Κούλα: Έχω καταλάβει πὸς ὁ Άντρέας θέλει νά φύγη για το βουνό. Έχω πληροφορίες σίγουρες. Και το νοιώθω πολὺ ἀλλαγμένο. Χωρίς νά μπορῶ νά ἐξηγήσω την ἀλλαγή του. Υπάρχει ἕνας φόβος στα μάτια του. Συμβαίνει τίποτε μεταξύ σας;
Μιχάλης: Άδύνατο. Τουτος κάνει ὄλη την δουλειά. Έχει μέσα του την ἐπιτυχία.
Κούλα: Κι' όμως είναι ἀποφασισμένοι νά τὰ παρατήρη ὄλα και νά βγῆ στο βουνό.
Ροδής: Γι' αυτό ἔχει μιὰ νευρικότητα τελευταίως; Προχθές είχε ἀποτύχει ἀδικαιολόγητα. Έτρεμε το χέρι του όταν πήγε ν' ἀνάψη το φυτίλι.
Κούλα: Μοῦ είπε ἀκριθῶς πὸς θα λείψη λίγους μήνες. Στην ἀρχή υπέθεσα πὸς θάφυγε με καράβι για δουλειές ἔξω. Σὰ ν' ἀκούω...
Μιχάλης: Σύρισμο. Κάποιοι τραβᾶνε (κτυπᾶ ή πόρτα δυο φορές). Ό Σταῦρος. Βογγητό;
Ροδής: (Άνοίγει) Σταῦρο; Πληγωμένος; Αἵματα;
Σταῦρος: Βοήθα με...
Μιχάλης: Εἶσαι βέβαιος πὸς δὲν ἄφησες σημάδι, Σταῦρο;
Σταῦρος: Δὲν ξέρω στην σκάλα. Πάντως στο δρόμο ἔχω προσέξει.
Ροδής: Νερό.
Σταῦρος: Νερό (τόν ξαπλώνουν).
Κούλα: Δόστε μου γάζες και ἀκριφλαβίνη. Πληγώθηκες; Μπά! μικροπράγματα.
Σταῦρος: Όπως βλέπετε. Εὐτυχῶς. Πῆρε ή ἔρημη ή μπόμπα μὰ ή ζημιὰ ήταν λίγη. Την πλήρωσα κι' ἐγώ.
Ροδής: Τι ζημιὰ;
Κούλα: Άσε τον ἴσυχο, Ροδη. Την ἀκριφλαβίνη. Ά! νάτην ἐκεί!
Μιχάλης: Οἱ ἄλλοι τί γίνανε;
Σταῦρος: Βρίσκουν δυσκολία. Άλλά δὲν ἀναβάλανε. Οἱ περιπολίες με την δική μου ἀποτυχία μαζευτήκανε στην περιοχή μου. Έτσι ὁ Άντρέας και οἱ ἄλλοι θὰ δρᾶσουν τώρα πιὸ ἄνετα. Άλλά, Μιχάλη, τον εἶδα.
Μιχάλης: Ποιόν;
Σταῦρος: Τὸν Τραντίνο.
Ροδής & Μιχάλης: Τὸν Τραντίνο;
Ροδής: Μὰ δὲν τον ἔχουν συλλάβει; Έθαβε μπόμπες μες τις πορτοκαλιές.
Κούλα: Τὸν κλείσανε μάλιστα σὲ στρατόπεδο. Κι' ἔφαγε τῆς χρονιάς του.

Σταύρος: Καί όμως τόν είδα στο αυτοκίνητο της Αστυνομίας να κινείται και να κουβεντιάζει φιλικά.

Μιχάλης: Τότε είχε δίκαιο ο λοχίας που μας ειδοποίησε πως είναι κόλπο ή σύλληψή του.

Ροδής: Ξέρει πολλά;

Μιχάλης: Μονάχα τόν βοηθό του σύνδεσμου. Πάντως κι' αυτός πρέπει να φύγει για τὸ βουνό. Να τὸ ἀναφέρουμε στὸν ἀρχηγό. Πρέπει νὰ καθαριστῆ ἐγκαίρως τὸ κοπρόσκυλο, μήπως ξέρει περισσότερα.

Κούλα: Δόστε μου μιὰ σακκούλα καὶ νερό. Νὰ σφουγγαρίσω τὴν σκάλα μήπως ἔσταξε αἷμα τοῦ Σταύρου.

Μιχάλης: Εἶναι κει στὴν γωνιά, Ροδῆ. Ὅταν στεγνώσουν τὰ σκαλοπάτια σκόρπησε λίγο πιπέρι.

Κούλα: Γιατί;

Μιχάλης: Νὰ μὴν πάρουν μυρωδιὰ τὰ ἀνιχνευτικὰ σκυλιά.

Σταύρος: Τί; Καινούργιο εἶναι τοῦτο;

Μιχάλης: Γιά καλὸ καὶ γιά κακὸ. Δὲν τὰχω περὶ πολλοῦ τοῦτα τὰ ζωντόβολα. Μόνο στὰ γυμνάσια καὶ στὶς ἐπιδείξεις εἶναι ἀφθαστα.

Ροδής: Τσίρκουλο.

Μιχάλης: Στὴν ἀνίχνευση βράσε ρύζι. Λαπάδες εἶναι. Μὰ γιά καλὸ καὶ γιά κακὸ...!

Κούλα: Βγαίνω. Πῆρα καὶ πιπέρι σ' ἓνα μικρὸ σακκουλάκι (φεύγει).

Μιχάλης: Ὁραῖα. Κι' ἔχε τὸ νοῦ σου. Μπᾶ! μὲ ταράξανε τὰ νεῦρα ἀπόψε. Ὁ ἔρωτας καὶ τὰ μασκαραλίκια μᾶς φέρανε τίς ἀναποδιές.

Σταύρος: Ὁχι!

Ροδής: Πονᾶς;

Σταύρος: Πολύ. Θαρρῶ ἔχασα αἷμα. Τί θὰ γίνῃ μὲ τὸ γιατρό;

Μιχάλης: Νὰ περάσουν τὰ μεσάνυχτα. Γύρω στὶς δυὸ θὰ μπορέσουμε νὰ σὲ πᾶμε. Νὰ ρίξεις τὴ μπόμπα δὲ φοβήθηκες καὶ γνοιάζεσαι γιά μιὰ σταλιά αἷμα; Μπα...

Ροδής: Νὰ μὴν ἔχεις θραῦσμα μέσα. Τοῦτο δυσκολεύει.

Σταύρος: Γίνεται, Ροδῆ μου; Τ' ἀποφασίσαμε, δὲν εἶναι; Γλυκεῖα εἶναι ἡ ζωὴ βέβαια, μὰ ἀφοῦ μᾶς πήρε τὰ μυαλά ἢ ἰδέα, βράστηνε τὴν γλυκάδα τῆς ζωῆς.

Μιχάλης: Αἴ! ὄχι κι' ἔτσι; Μᾶς χρειάζεται κάθε χέρι. Ξέρεις πόσο δυσκολευόμαστε στὴν ἐπιλογή. Πολλοὶ προσφέρονται. Ποιοὶ μποροῦν ὅμως; Νὰ τὸ λέει κι' ἡ ψυχὴ καὶ τὸ χέρι τους;

Σταύρος: Καὶ ποιούς ἐμπιστευόμαστε;

Μιχάλης: Εἶδες. Ὁ Τραντίνος!

Σταύρος: Θὰ πάῃ τοῦ μακροῦ τούτη ἡ ὑπόθεση;

Μιχάλης: Ποιὸς ξέρει; Μὴ λιποψυχᾶς. Τοῦτες οἱ δουλειές δὲν τελειώνουν στὸ ἀψε-σβῦσε. Ἐξ ἄλλου ἐμεῖς βοηθάμε τὴν πολιτική. Δὲν ἔχουμε τὴν πρωτοβουλία. Ἀσφαλῶς οὔτε τὴν πρόβλεψη (κτυπᾶνε ἑφτά φορές) Ἄνοιξε τῆς Κούλας. Γύρισε ἀπ' ἐδῶ, γύρισε ἀπ' ἐκεῖ ἐμπόδιο τὴν ἔχουμε.

Ροδής: Ἐ! ὄχι κι' ἐμπόδιο. Δεξὶ χέρι τὴν εἴχαμε.

Κούλα: Ἐρευνα. Γρήγορα.

Μιχάλης: Τέλειωσες τὴν δουλειά σου;

Κούλα: Ὅλα. Καὶ πιπέρι στὸ κεφαλόσκαλο (ἀκούεται θόρυβος). Κτύπημα μπαστουνοῦ.

Μιχάλης: Μήπως καὶ μᾶς πήρες στὸ λαϊμό σου, Σταύρο;...

Σταύρος: Ποῦ ἤθελες νὰ πάω μὲ τὸ τραῦμα; Στὴν ἐκκλησία;

Ροδής: Ἀφήστε τώρα τίς προκλήσεις...

Κούλα: (τέσσερις κτύποι) Κτυπᾶ τὸ μπαστούνι πάλι.

Μιχάλης: Ὁ Μάστρος.

Ροδής: Νὰ περιμένουμε ἐπανάληψη (περιμένουν). Δὲν κτυπᾶνε... Πολυὰ πατήματα.

Μιχάλης: Θᾶναι ἢ ἔρευνα.

Κούλα: (γονατιστῆ προσεύχεται) Παναγία μου Δέσποινα (ψιθυριστά) Θεέ μου νὰ μὴν ἔλθῃ ἀπὸ δῶ ὁ Ἀντρέας.

Μιχάλης: Ἀλλοίμονο! ἂν πέσουν πάνω στὸ μπλόκο; Κουτοὶ εἶναι; Ὁχι. Καὶ τὸ κτύπημα τοῦ μάστρου; Ἀπόφαση. Ζητῶ τὴν ἰδέα σας.

Ροδής: Ἄν μᾶς ἀνακαλύψουν;

Μιχάλης: Ναι! Κάλιο νᾶμαστε ἐξηγημένοι κι' ἔτοιμοι.

Ροδής: Νὰ τὰ τινάζουμε ὅλα στὸν ἀέρα.

Κούλα: Χριστός και Παναγία μου! Μή κακομελετάς, άνθρωπε.
 Σταύρος: "Αν παραδοθούμε τί θά μάς κάνουν; Ξύλο; Ξύλο. "Ανάκριση; ανάκριση. Κρεμάλα; "Εδω είναι... είναι ή δυσκολία.
 Ροδής: Γι' αυτό λέω νά τά τινάξουμε όλα. Τουλάχιστο γινόμαστε τό παράδειγμα.
 Μιχάλης: "Εσύ, Κούλα;
 Κούλα: "Ακολουθώ. "Υποτάσσομαι στή μοίρα μας (κλαίει). "Οχι! "Οχι!
 Μιχάλης: Τότε γιατί μου κατέβηκες έδω μέσα στο μνήμα μας.
 Ροδής: Δάγκωσε τή γλώσσα σου, μάστρε. Τά παραλές σήμερα.
 Μιχάλης: "Εδω πόλεμο έχουμε κι' "οχι γλυκάδες. Κι' έδω έγω προστάζω. Αύριο πού θά πάς, άν πάς, στο σπίτι σου, πρόσταζε τόν πατέρα σου με τίς διακόσιες λίρες του.
 Ροδής: Σάς παρακαλώ.
 Σταύρος: Σάς παρακαλώ. "Εξαντλούμαι...
 Ροδής: "Εξαντλείσαι;
 Μιχάλης: "Η μάς έδωσε τίς διακόσιες λίρες για νά εξαγοράση τά καμώματά του;
 Κούλα: "Οχι! λοιπόν! "Οχι!
 Μιχάλης: "Οχι; (προχωρεί άπειλητικός).
 Κούλα: "Οχι για τόν πατέρα μου!
 Ροδής: Σάς παρακαλώ. Ζούμε στην άκρη του γκρεμού. Μή τσακωθήτε. Μπορεί σέ λίγο νάμαστε μπροστά στον Θεό, τόν Κριτή...
 Κούλα: Για τήν ανατίναξη ναί!
 Μιχάλης: "Ετοιμάσε, Ροδή, τό βαρέλλι με τό μπαρούτι και τό φυτίλι. "Εσύ έπρότεινες τό τίναγμα. Θά πρέπει νά τό αναλάβης. "Ο Θεός βοηθός.
 Σταύρος: "Ο Θεός άς μάς συγχωρέση. Με καθαρή συνείδηση πολεμήσαμε.
 Μιχάλης: "Ο Θεός άς μάς συγχωρέση. Στ' όνομα του Πατρός και του Υιού και του "Αγίου Πνεύματος. "Ετοιμο τό φυτίλι;
 Ροδής: "Ετοιμα όλα. "Οχι και νεύρα τήν τελευταία στιγμή. ("Ετοιμάζονται).
 Μιχάλης: Μονάχα άν σπάσουν τήν πόρτα του ύπόγειου και μπούν μέσα θ' άνάψης τό κοντό φυτίλι. Τ' άκούς; Νά πάνε και λίγοι άπ' αυτούς μαζί μας.
 Κούλα: Λιγότεψε ό θόρυβος.
 Σταύρος: Τή γλυτώσαμε, λέω. Τώρα προαίσθηση, γιατί δέ σκέφτηκα τά παιδιά μου. Πάει νά πη πώς ή ψυχή μου είναι σίγουρη για τή σωτηρία μας. (Ένα χτύπημα βροντερό κι' ένα σύριμο).
 Κούλα: "Ο "Αντρέας... (τρέχει).
 Μιχάλης: Περιμένε, Κούλα. Νά περιμένουμε επανάληψη.
 Κούλα: Τρελλάθηκες; Οι στρατιώτες κι' οι σκύλοι είναι γύρω και θά περιμένουμε;
 Μιχάλης: (Βγάζει τό πιστόλι) Μείνε άκίνητη ή σου τ' άδειάζω.
 Κούλα: Μιχάλη... (χτύπημα) Είναι... ό "Αντρέας ό Ζάκος.
 Μιχάλης: "Ο Ζάκος! "Ανοιξε.
 Κούλα: ("Ανοίγει) "Αντρέα (τήν άρπάζει στην άγκαλιά του).
 "Αντρέας: (χλωμός κουρασμένος) Θεέ μου.
 Μιχάλης: Κάθησε ντέ. Νερό;
 Ροδής: Λίγο κονιάκ;
 "Αντρέας: Νερό. "Αέρα.
 Κούλα: Νερό... (τρέχει νά φέρη).
 "Αντρέας: Καλησπέρα σας. Σταύρο; Πληγώθηκες;
 Σταύρος: Γρατζουνιά. "Ο άέρας τής μπόμπας. Χιχί!
 "Αντρέας: Νά ζήσης άδελφέ, και νά μη σου λείψη τό κέφι.
 Κούλα: (του δίνει νερό) Πιές, "Αντρέα μου.
 "Αντρέας: Κούλα! Ποδ βρέθηκες;
 Κούλα: Πιές τώρα. "Υστερα με ρωτάς, "Αντρέα.
 Μιχάλης: Είδες τόν άρχηγό;
 "Αντρέας: Τόν γενικό; "Εδω είναι;
 Μιχάλης: Τόν τοπικό. "Ακούσαμε τά χτυπήματά του χωρίς επανάληψη.
 "Ήταν τήν ώρα τής ξρευνας. Νάχουμε καμμιά άναποδιά;
 "Αντρέας: "Α! μπά! Λύθηκε τό μπλόκο χωρίς νά πιάσουν κανένα. Μονάχα μου φάνηκε στο μισόφωτο πώς είδα τόν Τραντίνο. "Ο Θεός νά με βγάλη ψεύτη.

Σταύρος: Δέν σᾶς τῶπα; Φῶς φανάρι. Εἶναι προδότης.
Μιχάλης: Θὰ εἰδοποιηθῆ ἢ ἀρχηγός. Ἔχουμε στὰ χέρια μας τρία ἐπιβαρυντικά. Ἄλλὰ ὁ χτύπος τοῦ ἀρχηγοῦ;
Ἄντρέας: Νὰ περιμένουμε. Τὸ Βαρώσι εἶναι ἀνάστατο.
Μιχάλης: Ὑποχρεωτικῶς θὰ περιμένουμε. Ἐξάλλου πρέπει νὰ πᾶμε τὸν Σταύρο κάπου γιὰ περιθάλψη. Δέν κάνει νὰ φέρουμε ἐδῶ γιατρό.
Κούλα: Συνῆλθες, Ἄντρέα;
Ἄντρέας: Ἄφου συζητῶ. Ὡστόσο μὲ πνίγει ὁ ἀέρας τῆς πόλης. Τὸ σαμποτάζ καὶ ἡ ρίψη μπόμπας δέν εἶναι τῆς κράσης μου.
Μιχάλης: Εἶναι καὶ παραεῖναι. Τοῦτα κάμνουν τὴν δουλειά. Τὸ βουνὸ εἶναι γιὰ πασατέμπο ἢ γιὰ τοὺς καταζητούμενους. Δέν κερδίζεται ἡ μάχη στήθος μὲ στήθος. Τὸ ξέρεις. Τῶρες χίλιες φορές. Τώρα τί σὲ ἄλλαξε; Ἡ... (κοιτάζει τὴν Κούλα).
Ἄντρέας: Δέν εἶναι αὐτὸ τοῦ συζητῶ.
Μιχάλης: Ἄμὲ, τί;
Ἄντρέας: Πῶς νοιώθω ἐγώ.
Μιχάλης: Μπᾶς καὶ βαρέθηκες, Ἄντρέα, τὴν δράση, καὶ ζητᾶς ἀνάπαυση στὸ ὑπαιθρο;
Ἄντρέας: Μὴν εἶσαι κουτός. Ἐδῶ καλὰ τὴν ἔχω. Στὸ βουνὸ εἶναι σιγούρο πῶς θὰ μπῶ στὴν τάξη τῶν καταζητουμένων. Πέντε χιλιάδες λίρες τὸ κεφάλι μου. Ἐνῶ τώρα δέν ἀξίζει.
Ροδῆς: Παρὰ μιὰ ψεῖρα.
Ἄντρέας: Σωστά. Τί λές, Κούλα;
Κούλα: Δέν μοῦ πέφτει λόγος.
Ἄντρέας: Μὰ ἀστειευόμαστε, Κούλα. Πῶς θὰ σκορπίση ἡ ἔγνοια καὶ ὁ φόβος; Μὲ τ' ἀστεῖο. Ὅλο καρδιοχτύπι κι' ἀναστεναγμούς;
Κούλα: Δὲ συμφωνῶ.
Ἄντρέας: Ἄλλὰ;
Κούλα: Μὲ τὴν πίστη πρὸς τὸν Θεό.
Ἄντρέας: Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρχὴ μας. Ἄλλο ἐκεῖνο ἄλλο τοῦτο (4 κτύποι).
Μιχάλης: Ὁ μάστρος.
Ροδῆς: (πάει κοντά) Θὰ περιμένουμε (σὲ λίγο 4 κτύποι).
Μιχάλης: Τὰ πιστόλια (Ροδῆς ἀνοίγει).
Αὔξεντιου: (μὲ ντύσιμο καλογήρου) Καλησπέρα σας, πρόβατα. Φτηνὰ τὴν γλύτωσα.
Μιχάλης: Πῶ, πῶ! Τί σουλούπι εἶναι τοῦτο; Ὁ Γρηγόρης ἀπὸ τὴ Λύση;
Αὔξεντιου: Τὸ σουλούπι τοῦ παποῦ μου. Ὅταν μὲ πρωτόειδε ὁ πατέρας μὲ τὴν μεταμφίση τούτη κόντεψε νὰ λιγοθυμῆ. Νόμισε πῶς ἔβλεπε τὸ φάντασμα τοῦ πατέρα του, τοῦ παποῦ μου δηλαδή.
Μιχάλης: Καὶ πῶς ἀπὸ δῶ, Γρηγόρη;
Αὔξεντιου: Ἐπείγουσα εἰδοποίηση ἀπὸ τὸ γενικό. Ἄλλὰ παρὰ τριχὰ νὰ μὲ πέρνανε μυρωδιά. Χτύπησα. Τ' ἀκούσετε;
Μιχάλης: Ναι, ναί. Περιμέναμε ἐπανάληψη.
Αὔξεντιου: Εὐτυχῶς. Ἄλλοιῶτα θὰ μᾶς πιάνανε σὰν τοὺς ποντικούς στὴ φάκα.
Μιχάλης: Εἶχε ἡ Κούλα ἀντιληφθῆ τὸ μπλόκο κι' ἔτσι πήραμε τὰ μέτρα μας.
Αὔξεντιου: Καὶ ἐτοιμαστήκετε γιὰ ἀνατίναξη;
Μιχάλης: Δημοκρατικὴ ἀπόφαση.
Αὔξεντιου: Μωρὲ κουράγιο πού τῶχετε! Λοιπόν, οἱ διαταγὲς τοῦ ἀρχηγοῦ ἀλλάζουν τὰ σχέδιά μας. Ὑπάρχει πληροφορία πῶς ἀρχίσαν μεγάλες κινήσεις ἐκκαθαρίσεως στὰ βουνά. Ἀρκετὸς στρατὸς ἀπεσπᾶστηκε ἀπ' τὶς πόλεις. Γιὰ νὰ χαλαρωθῆ ὁ κλοιὸς πού ἄρχισε, πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν ὁμαδικὲς ἐξεγέρσεις στὶς πόλεις. Νὰ ξεσηκωθοῦν τὰ σχολεῖα. Νὰ ρίξετε ὅμως ἀφοβα μπόμπες στοὺς στρατιῶτες ἔστω κι' ἂν ἔχουμε θύματα δικοῦς μας.
Ἄντρέας: Ἀδύνατο, Γρηγόρη. Στὰ τυφλά δὲ ρίχνω μπόμπες.
Αὔξεντιου: Μὰ δέν γίνεται ἄλλοιῶς. Θὰ συλληφθῆ ὁ πυρήνας τῶν βουνῶν.
Ἄντρέας: Ἀδύνατο νὰ τὸ ἀναλάβω ἐγώ. Δέν ἀντιτίθεμαι στὸ σχέδιο. Δέν μπορῶ ὅμως νὰ συνεχίσω τὴν δράση τοῦ σαμποτέρ καὶ τὰ ὅμοια. Μὲ παιδεύει τὸ στήθος μου, μὲ παιδεύει.
Αὔξεντιου: Ἄντρέα!

Ἄντρες: Γιά τὸν ἑαυτό μου ἰσχύουν αὐτά. Δὲν κατηγορῶ τοὺς ἄλλους. Ἐγὼ θέλω νὰ βγῶ στὸ βουνό. Παλληκαρία.

Αὐξεντίου: Δικαίωμά σου.

Μιχάλης: Μὰ εἶναι ὁ καλύτερος στὸν τομέα. Τοῦτος εἶναι ὁ πραγματικός νοῦς.

Αὐξεντίου: Ἔχει δικαίωμα ἐπιλογῆς. Ἀκόμα καὶ νὰ ἀποχωρήσει, ἀρκεῖ νὰ βουλώσει τὸ στόμα του. Δὲν τὸ λέω τὸ τελευταῖο γιὰ σένα, Ἄντρέα. Δί-νω ἀπλῶς ἰδέα τῆς ἐλευθερίας γιὰ τὰ μέλη μας. Ποῦ βέβαια δὲ σημαίνει ἀπει-θαρχία. Ἀπλῶς ἐκλογή δράσεως.

Ἄντρέας: Δὲν μπορῶ νὰ κοιμηθῶ. Βλέπω μπροστά μου ἄθῶα γυναικό-παιδα ποὺ πληγώνονται ἢ σκοτώνονται κατὰ τὴ δράση μου. Ἡ ἀποψή μου εἶναι ἡ παλληκαρία δράση. Καὶ μόνο. Λυπᾶμαι τὰ γυναικόπαδα.

Αὐξεντίου: Ὑπάρχουν θύματα στὸν κάθε ἀγῶνα.

Ἄντρέας: Δὲν θέλω νάμαι ἐγὼ ὁ θύτης. Δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει ἡ συνεί-δησή μου.

Κούλα: Γι' αὐτὸ θέλεις νὰ βγῆς στὸ βουνό;

Ἄντρέας: Ναι. Νὰ πολεμῶ μετ' ἀντίπαλο στρατό. Ὅχι γυναικόπαιδα, ἔστω κι' ἂν τυχαῖα τὰ σκοτώνω. Ξέρω! χρειάζονται κι' αὐτά. Εἶναι ἡ νέα τακτική. Μά...

Αὐξεντίου: Θὰ πᾶς, Ἄντρέα, στὸ βουνό. Ἔχει μιὰ θέση στὶς προκε-χωρημένες ἐνέδρες τῶν δικῶν μας. Ὁ κίνδυνος ὅμως εἶναι πολὺ μεγαλύτερος.

Ἄντρέας: Καὶ τί μ' αὐτό; Δὲν εἶμαι δειλός. Ἀπλῶς ἔχω προσωπικὲς ἀρχές.

Μιχάλης: Δὲ συμφωνῶ ἐγὼ. Ἐδῶ μᾶς ἔταξε ἡ μοῖρα μας. Ἐδῶ θὰ μείνουμε. Ἄν δὲ σκοτώσει αὐτὸς ὁ Ἄντρέας, τὰ γυναικόπαιδα, θὰ τὰ σκοτώσει κάποιος ἄλλος. Τὸ κρίμα βαραίνει σ' ὅλων τὰ κεφάλια. Στὰ κεφάλια μας. Τ' ἀκούς;

Κούλα: Στὰ κεφάλια μας...

Αὐξεντίου: Σωστό. Μὰ ἔχει δικαίωμα ἐκλογῆς, ὁ καθένας. Ἄλλο νὰ πολεμᾷς μετ' τὸ κέφι σου κι' ἄλλο μετ' τὸ φόβο τῆς τύψης. Δὲν εἶναι αὐτό, Ἄντρέα; Ἄντρέας: Ὅχι! Εἶναι ζήτημα προσωπικό. Πέστε ζήτημα φιλοτίμου. Πέστε φιλοδοξία.

Μιχάλης: Τοῦτο εἶναι.

Ἄντρέας: Κι' ὅμως δὲν εἶναι τοῦτο. Ὅταν ρίχνω τὴ μπόμπα δὲν αἰσθάνομαι καλά. Νομίζω πὼς ἁμαρτάνω...

Κούλα: Ὅχι! ὄχι! Ἄντρέα μου.

Μιχάλης: Τάδετε; Τὰ μυρίστηκα ἐγὼ. Πρόσταξα ἡ Κούλα νὰ μείνη στὸ σπίτι. Τίποτε αὐτή. Κι' ὅλοι ἐδῶ νὰ τὴν ὑποστηρίξουν. Μπαγιάτεψε ἡ καρδιά μου, Ροδῆ; Τί λές τώρα;

Ἄντρέας: Ἀδερφέ μου Μιχάλη, μὲ ἀδικεῖς. Μᾶς ἀδικεῖς ὅλους. Δὲ μπορῶ νὰ σκοτώνω γυναικόπαιδα. Τ' ἀκούς; Θέλω μπροστά μου μάχιμους. Τ' ἀκούς; Θέλω ἐχθρὸ μπροστά μου. Τ' ἀκούς; Κι' ὄχι κοριτσάκια καὶ μανάδες. Τ' ἀκούς;

Αὐξεντίου: Ἐχτιμῶ καὶ τῶν δυὸ τὴν ἀποψη. Δὲν ἀδικῶ μήτε τὸν ἕνα, μήτε τὸν ἄλλο. Μιχάλη, θὰ μείνης ἐδῶ στὸ πόστο σου μετ' τὸ δικό σου νόμο, μετ' τὸ δικό σου σχέδιο. Ὁ Ἄντρέας θὰ βγῆ στὸ βουνό. Θὰ εἰδοποιήσω τὸν ἀρχηγὸ μετ' τὴ σύστασή μου. Θὰ φύγουμε κι' ὅλας ἀπόψε Ἄντρέα.

Ἄντρέας: Νὰ φύγουμε!

Κούλα: Χωρίς; Νά! κάτι μιὰ κουβέντα... μιὰ προετοιμασία...

Αὐξεντίου: Ἰσα-ἴσα ἡ ἀγάπη ἢ πραγματικὴ ἀγάπη καὶ μ' ἕνα βλέμμα τὰ λέει ὅλα.

Μιχάλης: Δὲν εἶναι ὥρα γιὰ αἰσθήματα. Τὸ παρατραβήξαμε... λέω!

Αὐξεντίου: Εἶναι πάντοτε ὥρα γιὰ αἰσθήματα, Μιχάλη. Σάμπως ἐμᾶς τὸ αἶσθημα δὲν μᾶς ὀδηγεῖ; Καὶ στὸ βλέμμα τὰ λές ὅλα, Κούλα.

Κούλα: Ἄντρέα... (ψιθυρίζει μαζί του στὸ βάθος).

Αὐξεντίου: Λοιπόν, νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ ὁμάδες δράσεως στὰ σχολεῖα. Κάθε μέρα πρέπει νάχη δυὸ μαθητικὲς παρελάσεις μετ' συγκρούσεις. Βοηθήστε νὰ συλληφθοῦν πολλοὶ ἄθῶοι. Πρέπει νὰ ἐξαφθῇ ὁ κόσμος. Ἄν πληγωθοῦν πολλοί, διαδόστε πὼς πέθαναν καὶ ρίχτε τὸ σύνθημα γιὰ γενικὲς ἀπεργίες. Κατάλαβες, Μιχάλη;

Μιχάλης: Ἀμὲ τί; Τοῦτα εἶναι τὸ στοιχεῖο μου, Γρηγόρη. Ἐμένα μετ' πνίγει ἡ ἀκίνησία. Κι' ἐδῶ, ποῦ τὰ λέμε, ἀνυπομονῶ νὰ κλείσει ἡ ὑπόθεσή μας. Ἐνα τοσοῦτο παιδιὰ ἔχω. Θὰ πῆς: γιὰ τὴ λευτεριά τους πολεμῶ. Βέβαια.

Νὰ δώσω καὶ τὴ ζωὴ μου. Ἄλλὰ καί... νὰ τελειώνουμε.

Ἀξεντίου: Ὠραία. Ἐτοιμοὶ; Λυπᾶμαι γιὰ τὴ θιασύνη μου.

Ἀντρέας: Ἐτοιμοὶ, Γρηγόρη.

Ἀξεντίου: Φεύγω. Θὰ μὲ βρῆς στὸ ὕψωμα δίπλα στὴν χαρουπιὰ. Δὲν θὰ κρατᾶς ὄπλο. Τ' ἀκούς; Μονάχα φακέλλους τῆς δουλειᾶς σου. Γειά σας. Καλὴ τύχη. Καί, Μιχάλη, βάλε τὰ δυνατὰ σου.

Κούλα: Ἀντρέα...

Ἀντρέας: Κούλα... ἡ ἰδέα τώρα μᾶς χωρίζει. Τούτη ὅμως μᾶς ἔνωσε. Τούτη θὰ μᾶς ξαναενώσῃ μὲ τὸ καλὸ. Μόνο οἱ μεγάλες ἰδέες ἐνώνουν τοὺς ἀνθρώπους.

Κούλα: Νὰ προσέχῃς, Ἀντρέα...

Ἀντρέας: Μείνε ἤσυχη. Μονάχα νὰ μὴ δοκιμάσῃς νὰ μὲ συναντήσῃς. Ἄλλοιῶς... θὰ πῶ πῶς δὲν ἔχεις μεγάλη καρδιά.

Κούλα: Θὰ σὲ καρτερῶ, Ἀντρέα. Ὅπως καρτεροῦμε τὰ ὄραϊα ὄνειρα τὸ βράδυ... (ἐνῶ φεύγῃ ὁ Ἀντρέας) ...Ἀντρέα.... Ἀντρέα...!

Ροδῆς: Αὐτὸς πάει ψηλά.

(Αὐλαία)

ΕΙΚΟΝΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

(Δρόμος, θάμνα)

Χαρίλαος: Ώραία φαίνεται απ' ἐδῶ ἡ θάλασσα πέρα στὸ Καραβοστάσι.

Μάρκος: Ἀργησε ὁ Ἀντρέας, Χαρίλαε. Αὐτὸ μὲ ἀνησυχεῖ. Κι' ἄσε τὴν ποίηση.

Χαρίλαος: Κι' εἶναι χαρὰ Θεοῦ τὸ πρωῖνό· κι' ἄς ἔχη τὴν ψυχρίτσα του. Συνήθισα τὸ βουνό. Ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε δὲν εἶμαι γιὰ τὴν πόλη. Δὲ λέω... ἔχει κι' ἡ πόλη τὶς χαρὲς τῆς. Εἶναι πολιτεία χωρὶς χαρὲς; Μὰ πρῶτα πρέπει νὰ ξέρης ποῦ νὰ τὶς βρῆς, καὶ νάχης καὶ λίγο παραδάκι. Ἀλλοιῶτικα σοῦ μένει ἡ ἰδέα τῆς γλύκας. Κι' ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε ἄλλο ἢ γλύκα κι' ἄλλο ἢ ἰδέα τῆς γλύκας. Ἐχουμε καὶ τὶς ἀνάγκες μας βέβαια. Τί κάθουμαι καὶ σοῦ τ' ἀραδιάζω τοῦτὰ ὅλα. Δὲν ἀκούς; Δὲν εἶναι ἡ Λεύκα τόπος, Δράκο. Τουρκία πολλὴ βλέπεις. Οἱ ἐργάτες τοῦ μεταλλείου δὲν εἶναι ὅλοι δικοί μας. Ἐνωῶ ἐνεργὰ δικοί μας. Βέβαια ἡ ψυχὴ τους εἶναι. Μποροῦν;

Μάρκος: Τολμοῦν, Χαρίλαε;

Χαρίλαος: Τὸ λαϊκὸ ρεῦμα εἶναι μαζί μας. Θὰ σιγματιστοῦν γιὰ προδότες βλέπεις. Ὁ ἀγνὸς λαὸς εἶναι μαζί μας.

Μάρκος: Δὲν ἀφίνεις τὴν πολιτικὴ; Πολιτικὴ στὰ κατσάβραχα σημαίνει μισὴ τρέλλα.

Χαρίλαος: Νὰ ποῦμε κάτι πιὸ ζωηρό, νὰ ξεμουδιάσουμε.

Μάρκος: Γιατί ἀργεῖ ὁ Ἀντρέας; Πέρασε τὸ βράδυ χθὲς χωρὶς δράση. ἔξ αἰτίας του. Βλέπεις τίποτα; Κάτι κατρακυλᾷ. (ὁ Χαρίλαος ἀρπάζει τὸ ὄπλο). Ἄσε τὸ ὄπλο καὶ κατέβα τὸ βράχο νὰ δῆς... Ἄ! Ὁ Ἀντρέας. Νάτος!

Ἀντρέας: Καλημέρα.

Μάρκος: Τί τάχεις κατεβασμένα; Δυσάρεστα;

Ἀντρέας: Μοῦ ξέφυγε. Ἄλλα ξμαθα λεπτομέρειες γιὰ τὸ στρατόπεδο τῆς Λεύκας. Φρικτό.

Χρῆστος: (Βγαίνει ἀπὸ τὰ θάμνα) Ἀντρέα; Σὲ ζήτησε χθὲς βράδυ ὁ ἀρχηγός. Τί καλὰ χαμπάρια; Γενικά ἐνωῶ.

Ἀντρέας: Πιάσανε τὸν γιατρό μας τῆς Λεύκας, τὸν Ἡσαΐα.

Χρῆστος: Γιατί;

Ἀντρέας: Ξέρω καὶ γώ; Τοῦ ζήτησε βοήθεια ὁ Ὠτρίσκολ. Τοῦτος ἀρνήθηκε. Ἀποτέλεσμα; Ἐχει συλληφθῆ. Καὶ θὰ τὸν ταραξοῦν. Τοῦτοι δὲν λογαριάζουν κανένα.

Χρῆστος: Τί σχέση ἔχει... ὁ γιατρός;

Ἀντρέας: Γιατρέυει. Τί θὲς ἄλλο; Τὸν ὑποψιάστηκε πὼς κοιτάζει τοὺς ἀρρώστους μας, μᾶς στέλνει φάρμακα... Καθῆκον του κι' ὑποχρέωσή του κι' ὡς γιατροῦ κι' ὡς ἀνθρώπου. Μὰ τὰ σκυλιὰ δὲ γνοιάζονται γι' ἀνθρωπιά. Ἄλλα κάτι θὰ μυρίστηκε ὁ ἀνακριτής, ὁ Ὠτρίσκολ. Ἄ! Βγάλανε σήμερα τὸν Κόκκινο. Τὸν εἶδα πεταχτὰ μιὰ στιγμὴ.

Χρῆστος: Καλὰ εἶναι;

Ἀντρέας: Μισότρελλος. Τὸ βλέμμα του κοιτάει στ' ἄπειρο. Πέρασα δίπλα του καὶ οὔτε μὲ γνώρισε. Καὶ εἶναι τόσο χλωμὸς κι' ἀδύνατος ποῦ νομίζει πὼς θὰ πέση ὥρα τῆς ὥρας. Τοῦβόλα λεφτὰ στὴν τσέπη. Μῆτε ποῦ μ' ἔνοιωσε. Πῶ, πῶ! Ψήλωσε ὁ ἥλιος, παιδιά. Ὁ Μοῦσκος τί γίνεται;

Χρῆστος: Κοιμάται ἀκόμα στὸ κρησφύγετο. Ὅλη νύκτα ἔστησε καρτέρι στὸ στρίψιμο. Πῆγε ἡ νύκτα του στὸ βρόντο. Καὶ εἶχε κάτι νεῦρα! Σὰ νὰ ξενύχτησε στὸ τυπογραφεῖο.

Ἀντρέας: Αἱ παιδιά, πεθύμησα μουσικὴ. Χθὲς βράδυ ἀρπαξε τ' αὐτί μου ἕνα κονσέρτο θαῦμα. Μὰ εἶχα τὴν ἀγωνία μου. Ποῦ νὰ τὸ ἀπολαύσω! Νὰ τὰ κατάφερα νὰ παίρναμε ἕνα ραδιόφωνο τῆς μπαταρίας...

Χρῆστος: Πολυτέλειες ζητᾷς, Ἀντρέα. Ἐδῶ τὰ παίζουμε ὅλα γιὰ ὅλα καὶ ὄχι μουσικὴ καὶ ποίηση. Ὅπλα δὲν ἔχουμε καὶ ὄργανα θὰ φέρουμε;

Ἄντρες: Καὶ κείνο καὶ τοῦτο. Δὲν σὰς μιλά, ἀδέρφια μου, ἢ ὦρα; Σὰν νῆστησε ὁ ἔρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη. Δὲν νοιώθω φθινόπωρο ἐγώ. Ὅλο ἀνοιξή. Εἶναι νὰ αἰσθάνεται ἡ καρδιά, τούτη ἐδῶ!

Χρῆστος: Κόβε το, Ἄντρεα. Ὁ πόθος τῆς ζωῆς γεννᾷ ἀλαφράδα καὶ λιποψυχίες. Ἐμεῖς ταχτήκαμε γιὰ μεγάλες δουλειές. Τοῦτο ὕστερα, ὕστερα τοῦτο.

Ἄντρες: Συμφωνῶ. Πῶς νὰ συμφωνήσῃ ὁμως ἡ καρδιά μὲ τὸ μυαλό; Κι' ὅταν ἔχῃς τέτοια νειότη!

Χαρίλαος: Δίκιο ἔχει ὁ Ἄντρες. Ἐ! Ζάκο δὲν εἶναι ὠραῖο τὸ φθινόπωρο; Οἱ ἄλλοι σοῦ λένε πὼς εἶναι ἐποχὴ θλίψεων.

Ἄντρες: Καὶ ὀδυρμῶν. Ἄστειο πράγμα. Ἡ φύση μιλά συντονισμένη μὲ τὴν καρδιά μας.

Χρῆστος: Δὲ νοιώθω τὰ λόγια σας.

Ἄντρες: Νά! Ἄν ἔχῃς ἀνοιξή στὴν καρδιά, ἀνοιξή εἶναι παντοῦ.

Χαρίλαος: Κι' ἂν νοιώθῃς θλίψη ὅλα τριγύρω σου εἶναι μαῦρα.

Μᾶρκος: Θὰ συνεχίσῃ τοῦτο τὸ βιολί; Ἐμεῖς ἀγωνιοῦμε γιὰ τὸ καθετὶ κι' ἐσεῖς δὲσ' του τὴν ποιήσῃ σας.

Χρῆστος: Νιάτα εἶναι, Δράκο. Νιάτα εἶναι. Ἄν κι' ἐδῶ ποῦ τὰ λέμε ὁ Χαρίλαος κόντεψε τὰ τριάντα. Ἡ τὰ πέρασες, Χαρίλαε; Δὲν μιλάς; Κόλλησες στά... εἰκοσιπέντε; Γεροντοπαλλήκαρο...

Χαρίλαος: Δάγκωσε τὴ γλώσσα σου.

Μᾶρκος: Μ' ἄλλα λόγια νεκρὴ ἢ ψεσινὴ νύχτα. Κι' εἶχα μιὰ ἐλπίδα νὰ πετύχῃς...

Ἄντρες: Θὰ φταίῃ καὶ ἡ ἐποχὴ. Ἡ ἀνοιξή καὶ τὸ φθινόπωρο εἶναι ἐποχὲς ἀλλοπαρμού. Ξεφεύγεις ἀπὸ τὸ γηῖνὸ σου σῶμα...

Χρῆστος: Κρύψου στὸ κρησφύγετο. Καὶ ἄσε τοὺς ἀλλοπαρμούς.

Ἄντρες: Σωστά λές. Νὰ ξεπλώσω λίγο (φεύγει).

Χρῆστος: Τί ἀνεβαίνει; Κάποιος... Κρυφτῆτε.

(Ὁ Κόκκινος μπαίνει χλωμός).

Χρῆστος: Βρὲ ὁ Κόκκινος... (πάει νὰ τὸν χτυπήσῃ στὸν ὄμο).

Κόκκινος: Μὴ... Μὴ μὲ χτυπᾷς στὸν ὄμο, Χριστάκη. Εἶναι λυωμένους ἀπὸ τὶς ξυλιές.

Χρῆστος: Θέλεις τσιγάρο;

Κόκκινος: Ἄν μοῦ κρατᾷς τὸν τσιγάρο...

Χρῆστος: Γιατί;

Κόκκινος: (δείχνει τὰ νύχια του) Γιὰ τοῦτο. Βλέπεις; Νά! μοῦ τὰ τρυπήσανε τὰ νύχια.

Χρῆστος: Σοῦ τὰ τρυπήσανε;

Κόκκινος: Μὲ ζεστὰ βελόνια. Εἶναι τόσες μέρες καὶ δυσκολεύομαι. Νομίζαν πὼς τὰ νύχια μου μιᾶνε; Καὶ τὰ τυραννοῦσανε νὰ ποῦν;

Χρῆστος: Χαρίλαε! Σκαρφάλωσε στὸ βράχο καὶ κοίταξε μήπως παρακολουθοῦν τὸν Κόκκينو. Γιὰ ποῦ τῶθαλες, ἐσὺ Κόκκινε;

Κόκκινος: Γιὰ τὸ κρησφύγετο τῶν Σπηλιῶν. Δὲν με σηκώνει πιά ἡ πόλη. Θὰ τρελλαθῶ. Ἄν μὲ ξαναπιᾶσουν, δὲν... θὰ βαστάξω.

Χρῆστος: Μά, ρε παιδί μου, μὲ τέτοια χέρια, τί δουλειὰ θὰ βγάλῃς; Κι' ἂν σὲ παρακολουθοῦν; Θὰ τοὺς θάψῃς ὅλους ἐκεῖ πάνω. (Λίγη παύση).

Κόκκινος: Ἐχω ἓνα βάρος στὴ συνείδησή μου.

Ἄντρες: Χρῆστο... (ἀπὸ μέσα).

Χρῆστος: Ἐλα ὄξω. Ὁ Κόκκινος εἶναι. Ὁ τρελλός σου.

Ἄντρες: (μπαίνει) Κόκκινε.

Κόκκινος: Δὲν ἔχεις παράπονο. Ἐχω ὑποκριθῆ στὴν ἐντέλεια.

Ἄντρες: Τὸν παλασό;

Κόκκινος: Καὶ ὁμως τὰ νεῦρα μου εἶναι χάλια. Κεῖνο ποῦ ταραζάνα, ὁμως εἶναι τὸν Τρίκκη. Ἄν βγῆ μ' ἓνα δράμι μυαλό θάχῃ εὐχὴ ἀπὸ τὴν μάνα του. Φοβάμαι μήπως τοῦ ξέφυγε τίποτα...!

Ἄντρες: Ἐσὺ;

Κόκκινος: Ἀναγκάστηκα. Ἄλλὰ ἀθώους.

Ἄντρες: Δὲν εἶναι ἔντιμο.

Κόκκινος: Αὐτὴ εἶναι ἡ τύχη μου. Τοῦτο μὲ βασανίζει περισσότερο ἀπὸ τὰ βάσανά μου ἐκεῖ. Ἄλλὰ δὲν ἄντεξα. Εἶπα νὰ πῶ μερικοὺς ἀθώους ποῦ στὸ κάτω κάτω δὲν θὰ βροῦν τίποτα σπίτι τους. Νὰ γλυτώσω πιά ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ νυκτερινὴ ἀνάκριση. Δὲν ἄντεξα. Δὲν ἄντεξα.

Ἄντρες: Χθὲς βράδυ ὁ Τρίκκης φώναζε. Ξεχώρισα τὴ φωνὴ του.

Κόκκινος: Νά! Τὸν βασανίσανε φοβερά.

Ἄντρεάς: Γι' αὐτὸ ἦταν ἀνάστατο τὸ στρατόπεδο! Ἀλλοιώτικα θὰ τὸ ἀνατίναζα. Εἶχα τοποθετήσει στὴν ἐντέλεια τὶς μπόμπες, μὰ τὴν τελευταία στιγμὴ δὲν μπόρεσα νὰ τὶς ἀνάψω. Πάω μέσα νὰ κοιμηθῶ ἐγώ. Ξεθεώθηκα στὴ νύστα.
"Ἐλα, κί' ἐσύ Κόκκινε (φεύγουν οἱ δύο):

Αὐξεντίου: (μπαίνει σὰν καλόγερος) Παιδιά μου. Στὴ φάκα θὰ σὰς πιάσουν μὲ τὸν νοῦ ποῦ πᾶτε. Τρῦπωσα ὡς ἐδῶ καὶ μυρωδιὰ δὲν πήρετε.

Χρῆστος: Αὐξεντίου!

Αὐξεντίου: Νὰ ρουφᾶς τὴ γλῶσσα σου. Γύρω εἶναι κυνηγοί, χωρομέτρες, κυβερνητικοὶ γιὰ δημόσιες ὑπηρεσίες, κί' ὅμως παρακολουθοῦν. Ζητᾶνε νὰ βροῦν κρησφύγετα. Νὰ δοῦνε κινήσεις δικῶν μας. Ὁ στρατὸς θὰ μπλοκάρῃ τοῦτα τὰ δάση. Σαρωτικὴ ἔρευνα λένε. Ποῦ πᾶει νὰ πῆ σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ νὰ ἀνακατέψουν τὸ πᾶν.

Χρῆστος: Στὶς πόλεις τί γίνεται;

Αὐξεντίου: Καλὰ τὸ πᾶν. Ὑπάρχει σύμπνοια. Καὶ ὁ κόσμος μᾶς ἔχει ἐμπιστοσύνη. Τὰ τωρινὰ εἶναι νὰ γλυτώσης τὶς συνδυασμένες ἐπιχειρήσεις.

Ἦρθε ὁ Ἄντρεάς;

Χρῆστος: Κοιμᾶται. Κοιμᾶται στὸ κρησφύγετο.

Αὐξεντίου: Κοίταξε! στήσε γύρω φρουρές.

Χρῆστος: Παιδιά. Πιάστε φρουρές τριγύρω. Ἐχομε συμβούλιο. Καὶ ὅπλα;

Αὐξεντίου: Μὲ τὰ ὅπλα. Ἀκούσαμε πυρὰ πρὸς τὸ μέρος τῶν Σπηλιῶν. Χάσαμε ὅμως τὴν σύνδεση πρῶτ-πρῶτ. Στὸ μεταξύ ἔφυγα. Δὲν ξέρω τί νέα πήρανε στὸ ἀρχηγεῖο.

Χρῆστος: Εἶναι πολλὴ ἡσυχία ἐδῶ. Ὁ Μοῦσκος ἔστησε καρτέρι ὅλη νύχτα. Μῆτε κουνούπι δὲν πέρασε.

Αὐξεντίου: Αὐτὸ εἶναι. Τραβᾶνε πρὸς τὰ Σπήλια. Ἀφήσανε ἀπὸ τὴν φυλακὴ νὰ ξεφύγῃ ἕνας δικός μας. Φαίνεται πὼς τὸν παρακολουθοῦσαν. Ἦταν τόσο χοντροκομμένη φυγὴ, καὶ ἀκριβῶς τοῦτο τὸ παιδί, θαρρῶ εἶναι τοῦ τοιμέα πέρα στὰ Σπήλια. Ἄντρεά.

Ἄντρεάς: (Μπαίνοντας) ὦ! γειά σου. Πῶς ἀπεδῶ;

Αὐξεντίου: Γενικὴ ἀλλαγὴ θέσεων. Ὁ Μοῦσκος τί κάνει;

Ἄντρεάς: Ροχαλίζει. Μῆτε χαμπάρι μὲ πήρε. Εἶναι ἐδῶ κί' ὁ Κόκκινος.

Αὐξεντίου: Παιὸς Κόκκινος;

Ἄντρεάς: Ποῦ ἀνακρίνανε στὸ στρατόπεδο τοῦ Ὀτρίσκο. Παλαθῶσανε τὸ παιδί.

Αὐξεντίου: Νὰ τὸν στείλετε σπίτι του. Πρέπει νὰ ἡσυχάσῃ κανένα τρίμηνο. Δὲν θ' ἀντέξῃ στὴν τακτικὴ τῶν μετακινήσεων. Τώρα εἶναι ποῦ χρειάζονται πόδια καὶ ἀντοχή.

Ἄντρεάς: Γιατί;

Αὐξεντίου: Συνδυασμένες ἐπιχειρήσεις στρατιωτικῆς φύσεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαταγὴ τοῦ στρατηγεῖου. Θέλουν νὰ πιάσουν ἀρκετοὺς γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν ψυχολογικῶς τοὺς ὄρους τους στὸν Ἀρχιεπίσκοπο. Δὲν τρώει βέβαια κάστανα, μὰ... ἄνθρωπος εἶναι.

Ἄντρεάς: Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ πολιτικὴ εἴπαμε. Ἐμεῖς εἴμαστε πολεμιστές.

Αὐξεντίου: Μὰ ὄχι νὰ φᾶμε χυλόπιττα ἀπὸ τὸν ἐχθρό.

Μοῦσκος: (Μπαίνει) ὦ! Ὑψηλὲς ἐπισκέψεις.

Αὐξεντίου: Ξύπνησες;

Μοῦσκος: Ὅπως βλέπεις. Τζίφος ὅμως.

Αὐξεντίου: Χθὲς βράδυ;

Μοῦσκος: Ἀπὸ 15 ἡμερῶν.

Ἄντρεάς: Ἄναποδιές.

Μοῦσκος: Πεθύμησα τὴν πόλη, τὸ τυπογραφεῖο.

Αὐξεντίου: Ἰσα τώρα ποῦ πρέπει νὰ εἶσαι πιὸ σβέλτος;

Μοῦσκος: Γιατί;

Αὐξεντίου: Ἐπιχειρήσεις σαρωτικῆς φύσεως.

Μοῦσκος: Δόξα σοὶ ὁ Θεός. Σκουριάσανε οἱ κλειδῶσεις μας. Μόνο ποῦ ἔνα στὲν ἔχω κί' ἕνα σαράβαλο δίκανο. Μὲ χειροβομβίδες δὲ γίνεται μάχη.

Αὐξεντίου: Δὲν εἶναι ἀπὸ ἐμᾶς οἱ ἐπιχειρήσεις.

Μοῦσκος: Ἀπὸ ποιὸν τότε;

Αὐξεντίου: Ἀπὸ τὸν ἐχθρό.

Μοῦσκος: Κί' ἐμεῖς;

Αὐξεντίου: Διαρκῶς μετακινήσεις νὰ διασώσουμε τὶς δυνάμεις μας.

Θὰ θυσιάζεται πάντοτε ἕνας ἐθελοντικῶς νὰ καλύπτῃ τὴν ὑποχώρηση.

Μοῦσκος: Κατάλαβα. Πάλι νὰ γίνουμε κασικία καὶ μ' ἕνα μόνο στέν.

Ἀντρέας: Μὲ πόσους τὸ μπλόκο;

Ἀξεντίου: Δέκα χιλιάδες λένε ἐπισήμως. Ἐπὶ πλέον ἐλικόπτερα καὶ δυνάμεις θαλάσσης.

Ἀντρέας: Ἄσ' τὸ καλό. Χρειαίεται ἀντιπερισπασμὸς σὲ πολλὰ σημεία.

Ἀξεντίου: Γι' αὐτὸ κατεβαίνω. Νὰ τὰ ἐτοιμάσω.

Μοῦσκος: Κι' ἐμεῖς; Κυνηγοὶ στὸ βουνό! Καὶ τοῦτο τὸ λέμε παλληκαριά.

Ἀξεντίου: Θάχετε δουλειὰ πολλὴ ἐδῶ. Κάθε μέρα πρέπει νὰ στήνετε ἐνέδρα. Ἀπὸ ἐδῶ θ' ἀνέβῃ μιὰ φάλαγγα.

Μοῦσκος: Δόξα σοι ὁ Θεός. Θὰ ξεμουδιάσουμε. Μὲ τὸ σταγονόμετρο τὰ λές.

Ἀξεντίου: Ἄσε τοὺς παλληκαρισμοὺς. Χρειαίεται φρόνηση ἐδῶ. Λοιπὸν;

Ἀντρέας: Ποιὰ φάλαγγα θὰ περάσῃ; Τοῦ τακτικοῦ;

Ἀξεντίου: Δὲν ξέρω. Πάλιν σ' ἔπιασε ἡ λύπηση γιὰ τοὺς νεαροὺς ποὺ κάνουνε θητεία; Ἐχθρὸς εἶναι καὶ τοῦτοι. Νεαροὶ εἶναι, δὲν λέω, μὰ κι' οἱ δικοί μας νέοι δὲν εἶναι;

Ἀντρέας: Ἄθῶα παιδιά. Ἴσως μερικοὶ νᾶναι καὶ φίλοι μας καὶ ψυχικῶς καὶ πολιτικῶς. Ἐνῶ οἱ ἐθελοντὲς μόνον τοὺς διαλέγουν τὴν τύχη τους. Πλερώνονται νὰ σκοτώσουν καὶ νὰ σκοτωθοῦν. Γιατί; Γιὰ ἕνα μισθό. Μισθοφόροι.

Ἀξεντίου: Ἄσε τώρα τοὺς αἰσθηματισμοὺς. Γιὰ ἄκου, Μοῦσκο. Τώρα δουλειὰ. Ξηγηθήκαμε. Ἡ μετακίνηση νὰ γίνεταί πρὸς τὶς πόλεις. Ὅχι στὸν Πενταδάκτυλο. Ἐκεῖ θὰ ξεκινήσῃ στρατιωτικὴ ἔρευνα τὴν ἄλλῃ ἐβδομάδα. Ἐτσι λένε οἱ πράκτορες μας. Ὁ σύνδεσμος θάνατι στὸν Ξερό. Ἐχετε γειά. Καλὴ ἐπιτυχία.

Ἀντρέας: Στὸ καλό, παπουλλῆ. Πᾶρε καὶ χορταράκια τοῦ βουνοῦ.

Ἀξεντίου: Ἄμε στὸ καλό, πρωῖ-πρωῖ (γελάει ὡς φεύγει).

Μοῦσκος: Ἄντε στὸ γεφύρι τώρα. Χρῆστο θὰ μείνῃ ἐδῶ. Ἄν συμβῆ τίποτε νὰ διώξῃς τὸν Κόκκινο. Ἐσὺ Ἀντρέα, ὁ Χαρίλαος καὶ ὁ Μάρκος μαζί μου. Πᾶρε χειροβομβίδες κι' ὁ Θεὸς βοηθός.

Χρῆστος: Φασαρία...

Ἀντρέας: Ἐλα, Χαρίλαε... (φεύγουν).

Μοῦσκος: Βρὲ Χρῆστο. Δὲν μοῦ μυρίζει καλὰ ὁ ἀέρας σήμερα. Θὰ φάω κελεπούρι. Ἄσε νὰ δῆς. Μ' ἕνα σπάρο τὴν ἀπραξία μιᾶς δεκαπενθημερίας.

Χρῆστος: Τάραξε ἀπὸ τὴ θέση σου, εὐλογημένε. Ἡ περιφάνεια δὲν εἶναι καλὸ πράμα. Οὔτε οἱ προφητείες δόξας γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου.

Μοῦσκος: Δὲν προφητεύω δόξες. Λέω τὸν πόθο μου. Ἐχεις προλήψεις ἐσὺ, Χρῆστο.

Χρῆστος: Μᾶλλον νοῦ.

Μοῦσκος: Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὸν διαφυλάει σῶον καὶ ἀβλαβῆ (γελά). Ἄν εἶχαμε καὶ μεῖς νοῦ σὰν τοὺς ἐμπόρους θάμαστε στὶς δουλειές μας. Μὰ ἡ Πατριδα δὲν χρειάζεται νοῦ, δηλαδή σὲ τέτοιες περιστάσεις. Θέλει τρελλοὺς σὰν ἐμᾶς.

Χρῆστος: Ἐδῶ συμφωνῶ. Τέτοιαν τρέλλα θέλω νᾶχω κι' ἐγώ.

Ἀντρέας: (ποῦ ἔρχεται μὲ τὸν Χαρίλαο κρατῶντας ὄπλα) Πάψετε νὰ συζητᾶτε γιὰ τὴ συμβολὴ σας στὸ ξεσήκωμα. Ἡ Πατριδα χρειάζεται ὄλους.

Μοῦσκος: Μπορεῖ. Ἐσὺ εἶσαι ὁ γραμματισμένος μας. Κάτι ξέρεις ἀπὸ αὐτά. Ἐμπρὸς τώρα μὲ τὴν βοήθεια τῆς Παναγιάς.

Χρῆστος: Στὴν εὐχή της.

Ἀντρέας: Ἄμην (φεύγουν).

Κόκκινος: (Μπαίνοντας) Τί γίνεται; Θάχουμε καμμιά μάχη;

Χρῆστος: Βάλε τὸ χέρι σου, Παναγιά μου. Μυρίζουμαι ἄσχημο τὸν ἀγέρα. Ἄ! τοῦ λόγου σου; Ποῦ βρέθηκες, βρὲ παιδάκι μου, κι' ἐσὺ ἐδῶ στὸ μερτικό μου. Δὲ μὲ φτάνει πῶχω τὴν ἀγωνία τῶν δικῶν μου παιδιῶν... Ἐνα τσοῦρμιο τάχω.

Κόκκινος: Κάπου, κύρ - Χρῆστο, θάπρεπε νὰ πάω. Ὡστε θὰ χτυπηθοῦμε σήμερα;

Χρῆστος: Ἄ! καὶ πῆγε ὁ νοῦς μου ἄλλοῦ... (γυρνᾷ καὶ κοιτᾷ πρὸς τὰ πέρα). Ἄ! Πλησιάζουν. Κοιτάξεις; Ἐνα αὐτοκίνητο. Βρὲ τὸ δαιμονισμένο. Πλησιάζανε (ἀκούονται πυροβολισμοί).

Κόκκινος: Ἄναψε ἡ μάχη. Βοήθησε, Παναγιά μου.

Χρῆστος: Πέτυχε ἡ ἐνέδρα. Θὰ στέκω ἐδῶ νὰ παραφυλάω στὸ βράχο. Λίγα μέτρα εἶναι τὸ γεφύρι. (Προχωρεῖ λίγο πιὸ ξέω).

Κόκκινος: Θεέ μου, νὰ πέτυχε. Νὰ πληρωθῆ με αἷμα τὸ αἷμα μου.

Χρῆστος: (ἀπὸ ξέω). Ἐναποδογυρίστηκε ἕνα στρατιωτικὸ τζίπ. Νά, ὁ Μούσκος κατεβαίνει στὸ δρόμο. Πῶς; Ἀκολουθεῖ κι' ὁ Ἀντρέας κι' ὁ Χαρίλαος (πυροβολισμοί). Ἄχ! ἔπεσε ὁ Μούσκος. (Μπαίνει) Γρηγόρα, Κόκκινε, στὸ κρησφύγετο. Ὁ ἀξιωματικὸς τοὺς πῆρε κατὰ πόδι. Κρύψου.

Μάρκος: (Μπαίνει καὶ κρατᾷ μιὰ χειροβομβίδα) Τρέχτε στὸ κρησφύγετο. Τὴν πάθαμε σήμερα. Ἡ ἀφοβία τοῦ Μούσκου παρατράβηξε (μπαίνει στοὺς βράχους, ἀκούονται πυροβολισμοί).

Χρῆστος: Παναγία μου, σῶσε τὰ παιδιά. Φύγε, Κόκκινε. Πῶ, πῶ!

Κόκκινος: Θὰ μῶ στὸ κρησφύγετο. Δὲ μπορῶ νὰ τραβήξω κατὰ τὸν Ξερό.

Μάρκος: Βρέ, φύγε ἀπὸ ἔδω κι' ὁ ἐγγλέζος τοὺς κυνηγᾷ (φεύγουν ὄλοι). (Μπαίνει ὁ Ἀντρέας καὶ ὁ Χαρίλαος).

Ἀξιωματικὸς: (Μπαίνοντας) Ἄλτ. Θὰ σᾶς ξεκάνω.

Ἀντρέας: Στάσου, Χαρίλαε. Ψήλωσε τὰ χέρια.

Χαρίλαος: Ὁ Θεὸς βοηθὸς καὶ ἡ Πατρίδα δεξιὰ.

Ἀντρέας: Ἀμήν. Θάρρος, ἀδελφέ μου.

Ἀξιωματικὸς: Σᾶς συλλαμβάνω ἐν ὀνόματι τῆς βασιλίσσης. Προχωρεῖτε πρὸς τὸν ἀμαξητό.

Ἀντρέας: Καὶ ὁ πληγωμένος;

Ἀξιωματικὸς: Πληγωμένος εἶναι κι' ὁ δικός μου στρατιώτης, καὶ ὅμως θὰ τὸν ἀφίσω ἐκεῖ. Πρέπει ἐσᾶς νὰ περιμαζέψω.

Ἀντρέας: Μὰ ὁ στοιχειώδης ἀνθρωπισμὸς λέει νὰ δίνουμε τὴν βοήθειά μας σ' ἕνα πληγωμένο.

Ἀξιωματικὸς: Ὅταν εἶναι ἐγκληματίας δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν ἀνθρωπισμὸς.

Ἀντρέας: Ἐνας ποὺ πολεμᾷ γιὰ τὴν λευτεριά του εἶναι ἐγκληματίας;

Ἀξιωματικὸς: Δὲν με ἐνδιαφέρει γιὰ ποιὸ πρᾶμμα πολεμᾷ. Ξέρω πῶς δὲ σέβεται τὸ νόμο.

Ἀντρέας: Καὶ τὸ σέβεται ἐσὺ τὸν ἀνθρώπινο καὶ θεῖο νόμον ἐγκαταλείποντας ἕνα πληγωμένο; Εἶτε φίλος εἶτε ἐχθρὸς, ὁ πληγωμένος εἶναι πληγωμένος.

Ἀξιωματικὸς: Θὰ προχωρήσης; Ἡ θὰ σοῦ φυτέψω μιὰ φοῦχτα σφαίρες;

Ἀντρέας: (ἀνοίγει τὸ στήθος του) Φύτεψέ τις ἐν σοῦ γουστάρη.

Ἀξιωματικὸς: Μοῦ χρειάζεσαι (τοῦ ρίχνει μιὰ στὸ πόδι).

Ἀντρέας: Παναγία μου.

Ἀξιωματικὸς: Στὸ ψαχνὸ εἶναι. Θὰ πᾶμε κούτσα-κούτσα ἀφοῦ δὲν σ' ἀρέσει νὰ πᾶς ἀνθρωπινά. Στὸ κάτω-κάτω τὸ χρέος μου ἐκτελῶ σὰν στρατιώτης.

Ἀντρέας: Σὰν ἄνθρωπος ὅμως; Τούτη ἡ γῆ ἀνθρώπους θέλει καὶ ὄχι ἀλύγιστους στρατιώτες μ' ἕνα μισθᾶριο καὶ μιὰ σειρά γυαλισμένα μετάλλια.

Ἀξιωματικὸς: Προχωρεῖς, ἢ ὄχι;

Χαρίλαος: Μάζεψε τὴ γλώσσα σου, Ἀντρέα. Ἐχει ὁ Θεὸς τὴν ἔγνοια μας καὶ ἔχει καὶ γι' αὐτοὺς τὸ σχέδιό του.

Ἀξιωματικὸς: Ὡς ἀξιωματικὸς ὀφείλω νὰ κάνω τὸ καθήκον μου ἐναντι τῆς δικῆς μου Πατρίδος.

Ἀντρέας: Δὲ σὲ κατηγορήσαμε, ἄνθρωπε. Πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ καθήκον. Γι' αὐτὸ κι' ἐμεῖς ἔχουμε ψηλὰ τὸ μέτωπο. Ὑπηρετήσαμε πιστὰ τὴν Πατρίδα μας.

Ἀξιωματικὸς: Χωρὶς περίσκεψη.

Ἀντρέας: Εἶχαμε τὴν τόλμη.

Ἀξιωματικὸς: Δὲν εἶναι ἀρκετό.

Ἀντρέας: Κι' ἔχουμε τὴν πίστη.

Ἀξιωματικὸς: Αὐτὸ τὸ ἐκτιμῶ. Προχωρεῖστε με ψηλὰ τὰ χέρια.

Ἀντρέας: Ἐχεις τὸν λόγο μας πῶς δὲ θὰ προσπαθήσουμε νὰ τὸ σκάσουμε. Ἐξ ἄλλου τὸ ποδᾶρι μου;

Ἀξιωματικὸς: Τὸ δέχομαι. Εἶσατε λίγο τίμιοι. Περπατᾶτε με κάτω τὰ χέρια. Ὁ Θεὸς ἄς μᾶς συγχωρήσῃ ὅλους.

Ἀντρέας καὶ Μιχάλης: Ὁ κλέφτης ξεσπαθώνει, ξεσπαθώνει... (τραγουδώντας σθύνει ἡ φωνή τους).

Χρῆστος: Μὴ βγῆτε (προχωρεῖ, κοιτάζει ἀπὸ τὸ βράχο, ξαναμπαίνει), Ἐλάτε.

Μάρκος: Τί γίνεται;

Χρῆστος: Πᾶνε τὰ παιδιά, Δρόκο μου.

Μάρκος: Νομίσαμε πώς τούς ξεκάναμε. Κατέβηκαν οί άλλοι ἄοπλοι τὸν ἀμαξητὸ νὰ μαζέψουν τὸν ὄπλισμό τῶν σκοτωμένων. Τοῦτος ὁ ἀξιωματικὸς μᾶς ἦν ἔστησε στὴν ἐντέλεια. Ὁ Μοῦσκος, ὁ Θεὸς νὰ τὸν μακαρίση, πήγε ἀμετάλαβος. Κι' ἦταν γενναῖο παιδί.

Χρῆστος: Τώρα δρόμο ὄλοι μας. Θάρθη στρατὸς γιὰ ἔρευνα ἐδωπέρα.

Μάρκος: Κι' εἶχε ἕνα πάθος σήμερα ὁ εὐλογημένος. Θαρροῦσε πὼς θ' ἀφάνιζε τὸν ἐχθρό. Μεθοῦσε ἀπὸ τὴν εὐτυχία, κι' ἤθελε καὶ λάφυρα. Καὶ τὸν χάνουμε. Εἶναι φοβερό.

Χρῆστος: Δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ μοιρολόγια. Χρειάζονται κι' αὐτὰ μερικὲς φορές. Τοῦτος ὁ ἥρωϊκὸς θάνατος, ὁ παλληκαρίσιος, θὰ ξεσηκώση τὴν φυλή μας. Θὰ δῆς φωτιές ποῦ θὰ ἀνάψουν. Καὶ τώρα, Μάρκο, δρόμο στὸ δάσος. Καὶ ἐσύ, Κόκκινε, κουνήσου.

Κόκκινος: Καὶ τὸν νεκρὸ ποιὸς θὰ τὸν περιμαζέψη;

Χρῆστος: Τὸν προστατεύει ὁ Θεός. Ἐξ ἄλλου ἢ ψυχὴ του εἶναι ἐκεῖ ἀπάνω στοὺς οὐρανοὺς.

Ὅλοι: Αἰωνία του ἡ μνήμη.

(Α ὕ λ α ι α)

EIKONA TRITH

(Διάδρομος. Δίπλα κελί (με κάγκελα ως κάτω) λίγο λοξά. Στο βάθος του κελιού παράθυρο, που βλέπει έξω. Ανοίγει ή σκηνή. Ο Αντρέας στο κελί του διαβάζει. Στο διάδρομο δυο στρατιώτες μιλάνε).

- Α' Στρατιώτης: Τὴν ἐτοιμάζουν; Τὴν κρεμάλα, Τζών;
- Β' Στρατιώτης: Στήθηκε κιόλας.
- Α' Στρατιώτης: Ὡστε καθαρίζουν δικούς μας κάθε μέρα! Κι' ἐμεῖς τοὺς φυλάμε ἐδῶ στὶς φυλακὲς ζωντανούς. Νὰ τοῦ ριζῶ μιὰ; Αὐτοῦ τοῦ Ζάκου...
- Β' Στρατιώτης: Μὰς κρύβουν τὶς ἀπώλειες. Ἀλλὰ κυκλοφοροῦν φυλλάδια στὴν γλῶσσα μας. Λένε ἀπίστευτα πράγματα.
- Α' Στρατιώτης: Προπαγάνδα.
- Β' Στρατιώτης: Δὲν λέω... Ἀλλὰ καὶ κάποια ἀλήθεια ὑπάρχει.
- Α' Στρατιώτης: Νὰ σηκώσουν κεφάλι κι' οἱ κουραμπιέδες! Οἱ ἰθαγενεῖς!
- Β' Στρατιώτης: Αἴ! ὄχι κι' ἔτσι! Ὁ καθένας ἔχει δικαίωμα "Ἀνθρώπος εἶναι.
- Α' Στρατιώτης: Δικαίωμα; Σὲ φαρμακώσανε οἱ ιδέες τῶν ἐργατικῶν. Δὲν θὰ τὸ διαλύσουμε τὸ ἱμῆριο. Τ' ἀκοῦς; Αἰῶνες τῶχουμε καὶ θὰ τῶχουμε.
- Β' Στρατιώτης: Σάμπως ἐγὼ θέλω νὰ διαλυθῆ; Νὰ σωθῆ ὅμως. Νὰ πῶς σκέφτομαι.
- Α' Στρατιώτης: Λιποψυχεῖς. Σ' ἔφαγε ἡ προπαγάνδα καὶ ἡ σκωτσέζικη ἀνταρσία. Τοὺς ἔχουν ὅμως στὰ συρματοπλέγματα. Τί νὰ σοῦ κάνη πού εἶναι τῆς θητείας. Ἀλλοιώτικα θὰ τοὺς τουφεκίζανε. Τί κάνει ὁ λεγάμενος;
- Β' Στρατιώτης: (κοιτᾷ ἀπὸ τὸ παραθυράκι τῆς πόρτας) Διαβάζει.
- Α' Στρατιώτης: Ἐμ! τί ἴθελα. Μὲ τὸ στὲν νὰ καθαρίζη δικούς μας; Τὸν ἔχουν ξέρεῖς γιὰ τεχνίτη. Δὲν ἀστοχοῦσε στὶς μπόμπες. Ἔκανε τοῦτος ζημιὰ...! Λένε πῶς εἶναι τὸ δεξὶ χέρι τῆς ἐμφύχωσης. Ἴσως ἀκόμα νᾶναι ἀπὸ κείνους πού στρατολογοῦσαν. Ἐχει τόσην πειστικότητα στὴν ὀμίλια του. Λὲς νᾶγραφε καὶ τὰ φυλλάδια;
- Β' Στρατιώτης: Δὲν ἀποκλείεται. Εἶναι καλὸ παιδί, ὅμως. Ἡ ἔκφρασή του...
- Α' Στρατιώτης: Τὸ καλὸ του στὸ καλάθι (συνεχίζουν κουβέντα).
- Δεσμοφύλακας: Ξεκουράσου λίγο, Ζάκο. Θέλεις νὰ παίξουμε χαρτιά;
- Ἀντρέας: Δὲν ξέρω, κύριε δεσμοφύλακα.
- Δεσμοφύλακας: Δὲν ξέρεῖς; Καὶ πῶς σκότῶνες στὸν ἔξω κόσμο τὶς ὥρες σου;
- Ἀντρέας: Διάβαζα.
- Δεσμοφύλακας: Διάβαζες; Καὶ δὲν κουραζόσουν;
- Ἀντρέας: Ἄκουα μουσική, ὅταν μὲ κούραζε τὸ βιβλίο.
- Δεσμοφύλακας: Ἄκουες μουσική; Ἐ! αἰσθηματάκια;
- Ἀντρέας: Τὰ συνηθισμένα τῆς ἡλικίας.
- Δεσμοφύλακας: Κάτι εἶναι κι' αὐτό.
- Ἀνακριτῆς: (πρὸς τὸν στρατιώτη) Ἦσυχία, Τζών;
- Α' Στρατιώτης: Πολλή, κύριε ἀνακριτῆ.
- Ἀνακριτῆς: Ἀνοίχτε (ἀνοίγουν) Γειά χαρά. Τί γίνεσαι, Ἀντρέα;
- Ἀντρέας: Τακτικότητα. Σὰν τὸ ρολοῖ, κύριε ἀνακριτῆ.
- Ἀνακριτῆς: Δηλαδή; (Φεύγει ὁ δεσμοφύλακας).
- Ἀντρέας: Ἐχει ρώτημα ἢ κλεισοῦρα;
- Ἀνακριτῆς: Ἰσα-ἴσα. Αὐτὴ βοηθᾷ στὴν συγκέντρωση καὶ λέει πόσο γλυκεῖά εἶναι ἡ ζωὴ. Τί ὄραῖο πράγμα τὰ νειάτα. Ταξίδεψες ποτέ σου;
- Ἀντρέας: Μὲ τὴ φαντασία παντοῦ.
- Ἀνακριτῆς: Ὅχι, νοερά. Στὴν Εὐρώπη παραδείγματος χάριν. Σὲ φαντάζομαι φοιτητὴ μ' ἓνα λαμπρὸ μέλλον. Τί νὰ πῶ! Ἡ φοιτητικὴ ζωὴ εἶναι ὁ στόλος τῆς ζωῆς. Μὲ τὴν ἀνάμνησή της δικαιῶνεις ὅλη τὴν ἐπίγειά σου πορεία καὶ τὴν πίκρα τοῦ καθημερινοῦ βίου. Θάθελες νὰ τὴ ζήσης;

Ἀντρέας: Ἦταν κάποτε τ' ὄνειρό μου.
Ἀνακριτής: Γιατί κάποτε; Ἀφοῦ καί τώρα μπορείς νά τὸ ἀπολαύσης.
Ἀντρέας: Ξεχνῶς πὼς εἶμαι... μελλοθάνατος;
Ἀνακριτής: Μπᾶ! μιὰ βοηθητικὴ πληροφορία κερδίζεις τὴ ζωὴ. Μὲ ἄλλη ἀποφυλακίζεσαι. Ἡ μάλλον μένεις ὑπὸ προστατευτικὴν κράτησιν. Ὑστερα σὲ πᾶμε στὸ Λονδίνο τάχα νά ἐκτίσης στίς ἐκεῖ φυλακὲς τὴν ποιή σου. Καί ἐκεῖ ἀπολύεσαι, καί φτιάχνεις τὴν δική σου ζωὴ μὲ κάτι χιλιάδες στὴν Τράπεζα καί λοιπά, καί λοιπά.

Ἀντρέας: Τί ξέρω νά πῶ, κύριε ἀνακριτή;
Ἀνακριτής: Τοὺς συντρόφους σου. Τὴν σύνθεσιν τῆς ὀργανώσεως, τὰ κρησφύγετα. Λίγα πράγματα. Χάραζε ἐσὺ καί τὰ συμπληρώνω ἐγώ.

Ἀντρέας: Πολὺ φτηνὸ ἐμπόρευμα θεωρεῖτε, κύριε, τὴν τιμὴ.

Ἀνακριτής: Φτηνὸ εἶναι τ' ἀντάλλαγμα; Ζωὴ ἐξασφαλισμένη!

Ἀντρέας: Ὑποτιμᾶτε τὴν τιμὴ.

Ἀνακριτής: Ὁμολογῶ πὼς δύσκολα παρακολουθῶ τὴν σκέψιν σας. Ὑποθέσω πὼς ὁ ἀγὼνας σας ἔχει ἀγνά ἐλατήρια. Ἐχει ἐκτραπή ὅμως ἀπὸ τὴν νόμιμην ὁδόν. Ἐγκληματίσετε καί τώρα ὑποκύπτετε ὑπὸ τὴν κοινὴν περιφρόνησιν. Ἐξ ἄλλου εἶναι ζήτημα ἡμερῶν ἡ ἐκμηδένισιν τῶν πυρήνων σας. Γιατί, λοιπόν, νά μὴ ἐκμεταλλεῖται τις τελευταῖες αὐτὲς στιγμὲς γιὰ δική σου σωτηρίαν;

Ἀντρέας: Ἄλλοίμονο ἂν τέλειωναν οἱ ἀγῶνες τῶν λαῶν.

Ἀνακριτής: Τί ξέρεις γιὰ τὴν Κούλα; Νά! ἡ μικρούλα μὲ τὰ μεγάλα ἐκφραστικὰ μάτια. Κάποιο εἰδύλλιο ἔχετε. Ἐ!;

Ἀντρέας: Σᾶς βεβαιῶνω πὼς τώρα ἀκοῖω τοῦτο τὸ ὄνομα.

Ἀνακριτής: Καί ὅμως εἶναι δική μας. Βῆμα μὲ βῆμα σὲ παρακολουθοῦσε. Ἐδῶ εἶναι ὁ φάκελλος τῶν ἐκθέσεων γιὰ ὅλες σου τίς κινήσεις. Νά ἡ ὑπογραφή της. (τοῦ δείχνει ἔγγραφα μὲ ὑπογραφή). Κοίτα.

Ἀντρέας: Δὲν ὑπάρχει λόγος. Ἀφοῦ δὲν ξέρω τέτοιο ὑποκείμενο.

Ἀνακριτής: Γιατί ὑποκείμενο κι' ὄχι τέτοια δεσποινίδα;

Ἀντρέας: Γιατί θεωρῶ κατώτερης πάστας τὸν κάθε κατάσκοπο καί καταδότη, εἴτε ἀλήθεια λέει, εἴτε ψέματα.

Ἀνακριτής: (μὲ ἐνθουσιασμό) Κι' αὐτοὺς ποὺ καταφέρετε καί τοποθετῆσετε στίς τάξεις μας;

Ἀντρέας: Πρῶτα δὲν ἔχω ἰδέα γιὰ τοῦτα ὅλα. Δεύτερο, κατάσκοποι εἶναι τοῦτα ἢ... πολεμιστὲς; Διαφορὰ τεραστίαν.

Ἀνακριτής: Ποῦ δὲν τὴν ἐνοῶ. Πάντως ὁ Κυβερνήτης δὲν θά ὑποχωρήσῃ στίς παρακλήσεις τῶν δικηγόρων σου. Ὁ νόμος θά ἀκολουθήσῃ τὴν φυσικὴν του πορείαν.

Ἀντρέας: Ὅχι ὁ νόμος. Ὁ νόμος σας.

Ἀνακριτής: Ποιὰ ἡ διαφορὰ;

Ἀντρέας: Ὁ νόμος σας φτιάχτηκε καλὰ γιὰ τὴν ὑπερίσχυσίν σας. Ὅχι τοῦ διεθνῶς ὁμολογουμένου δικαίου. Ἐνῶ ὁ νόμος φτιάχεται ἀπὸ ὅλους γιὰ ὅλους καί σύμφωνα μὲ τὸ διεθνῶς ὁμολογούμενον δίκαιο ὄλων. Ἐ;

Ἀνακριτής: Φιλοσοφεῖς εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου.

Ἀντρέας: Τὸ δικό σας; Βασάνισμα τοῦ μελλοθανάτου.

Ἀνακριτής: Ποιὸς σᾶς χρηματοδοτεῖ;

Ἀντρέας: Τοὺς μελλοθανάτους; Ἡ πίστιν γιὰ μιὰ λεύτερην, ἔντιμην ζωὴν.

Ἀνακριτής: Ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα σας. Φόνος, φοβερισμός, ἔμπρησμός.

Ἀντρέας: Ὁ Θεὸς εἶναι πολυεὐσπλαχνος.

Ἀνακριτής: Ἄν ἐπανορθώσῃ ἕνας τὸ λάθος του.

Ἀντρέας: Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ ἐν γνώσει τους θυσιάζουν τὴν τῶριν καί τὴν μελλοντικὴν ζωὴν γιὰ σωτηρίαν τῶν συνανθρώπων τους.

Ἀνακριτής: Δὲν τὸ καταλαβαίνω. Πάντως ὡς τὴν τελευταίαν στιγμὴν θά εἶμαι στὴν διάθεσίν σου. Μιὰ χρήσιμη ὁμολογία σου σὲ σώζει μὲ τὸ φάκελλο αὐτό. Ἐδῶ εἶναι ἡ μετατροπὴ τῆς ποιῆς σου. Μὲ ὑπογραφή. Θέλεις νά δῆς;

Ἀντρέας: Περιττό. Τὴν καταδικὴν μου τὴν ὑπόγραφα πιά κι' ἐγώ. (μόλις βγαίνει ὁ ἀνακριτής, ἔξω εἶναι μονάχα ὁ ἕνας στρατιώτης. Μπαίνει ὁ δεσμοφύλακας. Ἀπὸ τὸ παράθυρο φωτισμένη κουνιέται μιὰ θηλειά). Ἄ!

Δεσμοφύλακας: Τί συμβαίνει;

Ἀντρέας: Κοίταξε τὸ παιγνίδι τῶν εὐγενῶν στρατιωτῶν! Μοῦ δείχνουν θηλειὰ ἀπ' τὸ παραθυράκι.

Δεσμοφύλακας: Κουράγιο, παιδί μου. Ἐσὺ γνωρίζεις πιά τὸν Θεόν. Μὴν πέσης χαμηλά.

Ἄντρες: Τί φταίνει οἱ ἄνθρωποι! Ἀφοῦ δέχονται μ' ἕνα μισθάριο νά σκοτώσουν καί νά σκοτώνονται. Γιά τὸ ἱμῆριο; Καραμέλλα. Τοῦτοι εἶναι γιά ἕνα ξεροκόμματο ψωμί. Γιά καμμιά ἰδέα.

Δεσμοφύλακας: Ἐχω ἕνα μήνυμα γιά σένα, Ἄντρεά.

Ἄντρες: Μὴ ξεχνᾶς πὼς εἶσαι Ἕλληνας. Καί πὼς ἕνα κομμάτι τοῦ κορμιοῦ μου εἶναι γιά τὴν ἀπελευθέρωση ἢ ἐσένα ἢ τῶν παιδιῶν σου.

Δεσμοφύλακας: Σιγότερα. Μήνυμα χωρὶς ἀπάντηση. Ἡ Κούλα εἰδοποίησε πὼς κι' ὅταν πεθάνης θά σ' ἀγαπᾶ. Θά διαλέξῃ κάποιο ἄσχημο μνῆμα κάπου νὰ τὸ γεμίξῃ κάθε μέρα λουλούδια (δακρῶζει).

Ἄντρες: Σ' εὐχαριστῶ, καλέ μου ἄνθρωπε (ἀκούεται τουφεκιά καί σφαίρα περνᾶ ἀπὸ τὸ παράθυρο).

Δεσμοφύλακας: Ἀμάν! σφηνώθηκε στὸν τοῖχο. Σκύψε, παιδί μου (κτυπᾶ τὴν πόρτα).

Β' Στρατιώτης: Τί εἶναι;

Δεσμοφύλακας: Πυροβολᾶνε ἀπὸ τὸν φεγγίτη.

Β' Στρατιώτης: Εἶναι ἄσκησι. Μὴν ἀνησυχῆτε.

Α' Στρατιώτης: (Μπαίνει γελῶντας) Δὲν τὸν βρῆκα. Τράθηξε πιὸ πέρα τὸ κεφάλι του. Ἀκοῦς; Ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ τοῦ δοθῇ χάρη. Τὸ αἷμα τῶν δικῶν μας τρέχει καί αὐτοὶ γιά ὑψηλοῦς πολιτικούς λόγους νὰ τοῦ δώσουν χάρη. Τοῦ κρέμασα μιὰ θηλειά... θαῦμα! Ἀπ' τὸ παράθυρο, καλέ.

Β' Στρατιώτης: Δὲν κάνει, καυμένε Τζών. Εἶναι ἀστεία γιά τέτοιες ὧρες;

Δεσμοφύλακας: Ἐλα πιὸ κοντά, παιδί μου. Νά πάρε τὸ Εὐαγγέλιό σου. Τούτη εἶναι ἡ ἐλπίδα ὀλονῶν μας.

Α' Στρατιώτης: Βέβαια. Σκωτσέζος εἶσαι. Λυπᾶσαι δυὸ δράμια μολύβι τῆς σφαίρας καί μιὰ ὄργυα σχοινὶ πού ἔκαμα τὴν θηλειά. Καί θά πληρῶσῃ ἡ κατάξερή σου χώρα λίγο φόρο! Πφ!

Β' Στρατιώτης: Δὲν λείει τίποτε τὸ ἀστεῖο σου. Τὸ πολυγλύψανε καί σάλιωσε βρωμερά.

Α' Στρατιώτης: Ἐσὺ ἂν καθόσουν δυὸ μῆνες ἐδῶ θά γινόσουν Κύπριος. Στὸ διάολο τὰ λαρύγγια τῶν Ἑγγλέζων. Ἔ; Δυὸ δράκες σκωτσέζοι εἶσατε καί θά μᾶς πῆτε ποῖο εἶναι τὸ σωστό.

Β' Στρατιώτης: Κράτηξε τὴ λύσσα σου, Τζών. Ἡ ἀνθρωπιά δὲν ξέρει ἀπὸ φυλές καί ἔθνη.

Α' Στρατιώτης: Βέβαια. Οἱ Σκωτσέζοι κι' οἱ Κύπριοι ἔχουν ἀνθρωπιά.

Β' Στρατιώτης: Γιατί δὲ θέλουμε τὴν ἀδικία;

Α' Στρατιώτης: Βρὲ σύ, στενόμυαλε, τσιφούτη,, πὼς θά ζούσαμε χωρίς... ἰθαγενεῖς;

Β' Στρατιώτης: Νά δουλεύουμε.

Α' Στρατιώτης: Ποῦ;

Β' Στρατιώτης: Στὸν τόπο μας, στὴ θάλασσα, ὅπου βροῦμε δουλειά.

Α' Στρατιώτης: Εἶσαι ἠλίθιος.

Β' Στρατιώτης: (Σηκώνει τὸ ὄπλο) Θά κρατήσης τὴ γλῶσσα σου ἢ νὰ σὲ χτενίσω μὲ τὸ στέν;

Α' Στρατιώτης: Γιά δοκίμασε...

Ἀνακριτής: (γυρίζει γρήγορα) Ἄνοιξε.

Α' Στρατιώτης: Πάλιν, κύριε ἀνακριτή;

Ἀνακριτής: (Μπαίνει, βλέπει τὴν θηλειά) Τί εἶναι τούτη ἢ θηλειά στὸ φεγγίτη τοῦ κελιοῦ;

Ἄντρες: Χαιρετισμὸς τῶν ἀγγέλων πρὸς ἕνα μελλοθάνατο, κύριε, ἀνακριτή.

Ἀνακριτής: (πρὸς τὸν στρατιώτη) Εἶναι βρωμιά. Νά κατεβάσετε ἀμέσως καί νά γίνουν ἀνακρίσεις.

Δεσμοφύλακας: Καί οἱ πυροβολισμοί;

Ἀνακριτής: Τοὺς ἀκούσαμε. Τί σὲ νοιάζει, ἐσένα δεσμοφύλακα;

Δεσμοφύλακας: Ἀφοῦ θά μὲ καθαρίζανε κι' ἐμένα, κύριε ἀνακριτή. Νά τίς σφαῖρες στὸν τοῖχο.

Ἀνακριτής: Θά τὸ ἐξετάσω. Ἄντρεά, τί ξέρεις γιά τὴν ὑπόθεση τοῦ Κρήμερ.

Ἄντρες: Ποιὸς εἶναι ὁ Κρήμερ;

Ἀνακριτής: Ἐνας γέρος συνταξιούχος 85 χρονῶν πού περνᾶ τὰ τέλη τοῦ βίου του στὴν Κερήνεια.

Ἄντρες: Μοῦ εἶναι τελείως ἄγνωστος.

Ἀνακριτής: Διάβασε τοῦτο τὸ φυλλάδιο τῆς ὀργάνωσής σου.
Ἀντρέας: (τὸ διαβάζει. Στενοχωριέται). Ἀδύνατο. Δὲν τὸ δέχομαι.
Τὸν δικηγόρο μου παρακαλῶ. Ἔχω νὰ κάμω μιὰν ὑπεύθυνη δήλωση ἐνώπιον μαρτύρων.

Ἀνακριτής: Ὁ δικηγόρος σου εἶναι ἐδῶ. (χτυπᾷ τὴν πόρτα).

Α' Στρατιώτης: Διατάξετε, κύριε ἀνακριτή.

Ἀνακριτής: Νὰ ὀδηγηθῆ ἐδῶ ὁ δικηγόρος τοῦ θανατοποινίτη.

Α' Στρατιώτης: Ἀμέσως (κλείει καὶ φεύγει πρὸς τὰ ἔξω).

Ἀντρέας: Εἶναι ἀκατανόητο. Κηλιδώνουν τὴν μνήμη μου χωρὶς τὴν συγκατάθεσή μου.

Ἀνακριτής: Θὰ μπορούσες νὰ τὸ ἐκμεταλλευτῆς αὐτό;

Ἀντρέας: Μὲ τὸν δικό σας τρόπο; Τόσον πολὺ μᾶς ὑποτιμᾶτε;

Ἀνακριτής: Μὲ ποιὸν τότε τρόπο;

Ἀντρέας: Μὲ τὸν τρόπο τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Θὰ κάνω ἔκκληση νὰ ἐλευθερωθῆ. Δὲν θέλω γιὰ τὸν θάνατό μου ἀντίποινα. Θέλω λευκότατο θάνατο, ὅπως ἔχω ζήσει λευκότατος.

Ἀνακριτής: (Διστάζει πρὸς στιγμή) Σᾶς ὑπόσχομαι νὰ μὴ σᾶς ἀνακρίνω ξανά. Σὲ πέντε λεπτά θὰ φύγω ἀπὸ τὶς φυλακὲς πρὸς ἀγνωστὴ κατεύθυνση.

Ἀντρέας: Εὐχαριστῶ. (Φωνές: προδότη, ἔξω σκυλί... ἐνῶ φαίνεται ὁ δικηγόρος μὲ τοὺς δυὸ στρατιῶτες).

Μιά φωνή: Ὁ δικηγόρος εἶναι.

Ὅλοι: Ὁ δικηγόρος. (χειροκροτήματα).

Ἀνακριτής: Τί συμβαίνει;

Δεσμοφύλακας: Οἱ κατάδικοι εἶναι ἐναντίον μας.

Ἀνακριτής: Οἱ βαρυποινίτες κοινῶν ἐγκλημάτων;

Δεσμοφύλακας: Ἕλληνες εἶναι κι' αὐτοὶ κι' ἄς ἔχουν κοινὰ ἐγκλήματα στὸν λαϊμό τους.

Δικηγόρος: Καλησπέρα, Ζάκο.

Ἀντρέας: Κύριε συνήγορε, θέλω μιὰ τελευταία χάρη. Μόλις πρὸ ὀλίγου ἔχω μάθει, πὼς οἱ πατριῶτες ἔχουν ἀπαγάγει κάποιον γέρο Κρήμερ ὡς ὄμηρο. Ἐλευθέρως δηλῶ ὅτι δὲν δέχομαι νὰ κρατηθῆ ἢ νὰ ἐκτελεσθῆ γιὰ μένα κανεὶς. Πολὺ περισσότερο ἕνας γέρος. Ἐκλιπαρῶ λοιπὸν τὴν Ὄργάνωση ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερο τὸν ἄνθρωπον αὐτό. Καὶ τοῦ ζητῶ συγγνώμη ἂν χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἔγιναι πρόξενος ἐνοχλήσεώς του.

Δικηγόρος: Θὰ τὸ μεταδώσω ἀμέσως ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο.

Ἀνακριτής: Σὲ συγχαίρω, Ἀντρέα. Λυποῦμαι πού ἡ θέση μου δὲ μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐκφραστῶ πρὸ ἐλευθέρου. (Στὸ μεταξὺ κάθεται ὁ Ἀντρέας. Τὸν χτυποῦν στὸν ὦμο).

Β' Στρατιώτης: Τᾶκουσες;

Α' Στρατιώτης: Ναι, τὰ πράγματα ἀλλάζουν, Τζών.

Β' Στρατιώτης: Δηλαδή;

Α' Στρατιώτης: Κάποιο δίκαιο ἔχουν οἱ ἄνθρωποι. Τὰ αἰσθηματά τους δὲν εἶναι τοῦτα τὰ καθημερινά.

Β' Στρατιώτης: Αὐτὴ τὴν ἀποψη εἶχα πάντα.

Α' Στρατιώτης: Γιὰ νὰ συγχωρεθῶ θὰ δώσω στὸν μελλοθάνατο μιὰ συγκίνηση. Καὶ ἄς μὲ φυλακίσουν. (φεύγει).

Δικηγόρος: Θὰ κάνω τὸ ἔγγραφο καὶ θὰ τὸ δώσω στὸν διευθυντὴ γιὰ τὸν ραδιοφωνικὸ σταθμὸ καὶ τὸν Τύπο. Θὰ γυρίσω σὲ λίγα λεπτά γιὰ τὴν αἴτηση χάριτος.

Ἀντρέας: Προτιμῶ νὰ μὴ γίνῃ. Πιθανὸν νὰ συνταυτισθῆ μὲ τὸ ἐπεισόδιο.

Ἀνακριτής: Πιστοποιῶ προσωπικῶς πὼς δὲν ἔχουν καμμιά σχέση.

Ἀντρέας: Καὶ ὁ Τύπος τῆς χώρας σου; Ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης τῶν Ἀγγλων;

Ἀνακριτής: Γι' αὐτὰ δὲ μπορῶ νὰ ἐγγυηθῶ.

Δικηγόρος: Τώρα ἐπείγει ἡ ἔκκλησή σου. Πᾶμε, κύριε ἀνακριτή;

Ἀνακριτής: Πᾶμε, (χειραψία) Θὰ σὲ θυμᾶμαι πάντα, Ἀντρέα Ζάκο.

Ἀντρέας: Σᾶς συγχωρῶ, κύριε ἀνακριτή, γιὰ ὅλες τίς... ἀνακρίσεις σας.

Ἀνακριτής: Τὸ ἐκτιμῶ αὐτό (κτυποῦν τὴν πόρτα. Βγαίνουν, φεύγουν, ἐνῶ ἀνυψώνεται μιὰ μικρὴ σημαία Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸν φεγγίτη).

Ἀντρέας: Ὀνειρεύομαι, ἢ τρελλάθηκα;

Δεσμοφύλακας: Σημαία. Ἡ Σημαία μας. Ποιὸς τὴν κρέμασε στὸν φεγγίτη;

Ἀντρέας: ὦ, ἀγγελικὸ πανί, ἐμβλημα ἐξαισιο τῆς φυλῆς τῶν Ἑλλήνων.

Ποιό χέρι σέ κρέμασε στις ύστατές μου ώρες; Εύλογημένο νάσαι στὸν αἰῶνα. Δίδαξε στοὺς ἀνθρώπους πόσο γλυκεῖα εἶν' ἡ λευτεριά. Πόσον ὁ πόθος της Θεοῦ δημιουργεῖ ἐμᾶς τὰ ταπεινά θντα ἐνὸς ἀπόμακρου περιφρονημένου νησιοῦ. Χαίρει (κατεβαίνει ἢ σημαία, γονατᾶ καὶ προσεύχεται, ὁ δεσμοφύλακας εἶναι ὄρθιος σὲ προσοχή. Ἄπὸ τὸ παραθυράκι τοὺς κοιτάζει ὁ Β' Στρατιώτης).

Α' Στρατιώτης: (γυρνώντας) Ἐ! Τζών. Τοῦ κρέμασα μιὰ σημαία δική τους. Τὴν περιμάζεψα τελευταία ὅταν ὀρμήσαμε σ' ἕνα σχολεῖο.

Β' Στρατιώτης: (κλείοντας τὸ παραθυράκι) Συγχωρέθηκες. Σ' ἐκτιμῶ σὰν ἄνθρωπο. Δόσε μου τὸ χέρι σου κι' ἄς εἶσαι ἐσὺ Ἐγγλέζος κι' ἐγὼ Σκωτσέζος (χειραψία).

Α' Στρατιώτης: Τὸν εὐχαρίστησα;

Β' Στρατιώτης: Τοῦ χάρισες γιὰ μιὰ στιγμή τὸν παράδεισο.

Α' Στρατιώτης: Γιατί δὲ μερώνουμε ἀναμεταξύ μας οἱ ἄνθρωποι; Ἡ γῆ μᾶς χωρεῖ ὅλους.

Β' Στρατιώτης: Αὐτὸ σκέφτομαι κι' ἐγώ. Ἐμεῖς ἀγαπᾶμε τὴν ἐλευθερία. Γιατί δὲ δίνουμε τὴν ἐλευθερία καὶ στοὺς ἄλλους;

Α' Στρατιώτης: Γιὰ νὰ μᾶς σεβαστοῦν κι' αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους.

Ἀντρέας: Ἐχει ἡ ψυχὴ μου λυτρωθῆ. Ἀγαπητέ μου ἄνθρωπε, φίλε δεσμοφύλακα, θὰ μπορούσα νάχω γιὰ ὑστατή μου εὐχαρίστηση λίγη μουσική;

Δεσμοφύλακας: Θὰ εἰδοποιήσω, Ἀντρέα.

Ἀντρέας: Δὲν τῶξερα, πὼς μπορεῖ νὰ βρῆ ἡ ψυχὴ τόση γαλήνη. Τάχα χωρεῖ στὸν χώρο της τοῦτο τ' ὠραῖο αἶσθημα τῆς εἰρήνης; (ἐμφανίζεται ὁ δικηγόρος μ' ἕνα ἀξιωματικό). Ἐχω τὴν αἴσθησι πὼς δὲν ἔχω ζήσει ποτέ μου σ' αὐτὴ τὴ γῆ. Ὁμολογῶ, ἀγαπούσα τὴ γῆ, τὴ γῆ μας, μὰ πόσο, Θεέ μου, τὴν ἐέχασα! Εἶναι ἕνα μακρυνὸ ὄνειρο, τόσο μακρυνό!

Δικηγόρος: (μπαίνοντας μὲ τὸν ἀξιωματικό) Ἀγαπητέ Ἀντρέα...

Ἀντρέας: Ἐχω κόψει κάθε σύνδεσμο μὲ αὐτὸν τὸν κόσμο. Ἀφήστε με.

Δικηγόρος: Ὁφείλω νὰ σοῦ ἀνακοινώσω, πὼς χωρὶς νὰ τὸ ξέρης ὑπόβαλα αἴτησιν χάριτος πρὸς τὸν Κυβερνήτη. Δυστυχῶς ἡ ἐπίσημος ἀπάντησι εἶναι: Ὁ νόμος θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορεία του.

Ἀξιωματικός: Ποιὰ εἶναι ἡ τελευταία σου ἐπιθυμία;

Ἀντρέας: Μουσική. Ἡ «Ἡρωϊκὴ Συμφωνία» τοῦ Μπετόβεν.

Ἀξιωματικός: Ἀμέσως.

Δικηγόρος: (χειραψία) Ὁ Θεὸς μαζί σου, Ἀντρέα.

Ἀντρέας: Ἀνήκω πιά στὸν Θεό. Νάχετε θάρρος.

Δικηγόρος: Οἱ δικοί σου. Περιμένουν ἔξω.

Ἀντρέας: Ἡ μάνα; Ὁ πατέρας; Ἡ ἀδελφή; Ἄ! ὄχι ἐαυτέ μου. Ἀνήκεις πιά ἄλλοῦ. (Ἄπὸ τὸ βάθος φανερώνονται — ἡ μάνα, ὁ πατέρας, ὁ ἀδελφός καὶ ἡ ἀδελφή).

Ἀξιωματικός: Σὲ δυὸ λεπτὰ θὰ τοὺς συναντήσης στὸ διάδρομο (φεύγουν, ὁ Α' στρατιώτης ἀνοίγει).

Α' Στρατιώτης: Ἐλάτε ἔξω, κύριε. Θάρρος καὶ ὁ Θεὸς βοηθός. Οἱ γονιοί σου.

Ἀντρέας: (βγαίνει) Κρατήστε τὰ δάκρυά σας, ἀνῆκω πιά στὸν οὐρανό. Κάθε σας θρήνος θὰ ταραξῆ τὴν γαλήνη τοῦ ἀγαπητοῦ σας νεκροῦ. Μάνα; Σ' εὐχαριστῶ γιὰ ὅλα. Ὁ ἀδελφός μου θὰ σταθῆ στὸ πλάι σου, θὰ σοῦ κλείσῃ τὰ μάτια. Πατέρα! ψηλά τὸ μέτωπο. Ὁ γιός σου δὲν εἶναι ἐγκληματίας. Εἶναι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδας. Ἀδελφοῦλα μου! νὰ φιλήσουν ὅλοι οἱ Ἑλληνας τὰ στέφανά σου. Ἀδελφέ μου! τώρα ἐσὺ θάσαι ὁ πρωτότοκος. Τὸν νοῦ σου γιὰ τὴν ἀδελφή. Χαίρετε, χαίρετε (πάει πίσω, ὅλοι στέκουν ἀποσβολωμένοι. Μπαίνει στὸ κελὶ καὶ τὸ κλείουν).

Πατέρας: Ζήτη ἡ Ἑλλάδα, παιδί μου.

Φωνές: (ἀπὸ τὰ κελιά) Ἐνωσι. Ζήτη ἡ Ἑλλάδα (κτυπήματα παντοῦ). Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη... (φεύγουν οἱ γονιοί, ξαφνικά ἀκούεται μιὰ φωνή).

Φωνή: Ὁ ἱερέας, σιωπή. (Ὅλοι σταματοῦν).

Ἀξιωματικός: (Μπαίνει στὸ διάδρομο. Τοῦ ἀνοίγουν) Ἀντρέα. Ἡ ἠρωϊκὴ συμφωνία. Ὁ ἱερέας σὲ περιμένει στὸν διάδρομο πίσω. Σὲ μιὰ ὥρα θὰ γίνῃ ἡ ἐκτέλεσή σου.

Ἀντρέας: Εὐχαριστῶ. Ἡ ἠρωϊκή...

Δεσμοφύλακας: Νὰ σᾶς βοηθήσω... (Βάζει τὴν πλάκα στὸ γραμμοφῶνο).

Ἀντρέας: Ἄ! Ὁ ἱερέας. Ἀγαπητέ μου ἄνθρωπε, βάλε τὸ γραμμοφῶνο ν' ἀκούω καὶ στὴν ἐξομολόγησή μου τὴν θεία τούτη μουσική. (Βγαίνει ἀκο-

λουθῶντας τὸν ἀξιωματικό. Χάνεται στὸ βάθος. Ἀρχίζει ἡ μουσική. Ὁ δεσμοφύλακας κάθεται κρατώντας τὸ κεφάλι του).

Α' Στρατιώτης: Πνίγομαι, Τζών.

Β' Στρατιώτης: Θὰ πνιγώμαστε γιὰ πάντα.

Α' Στρατιώτης: Κάτι στραβὸ ὑπάρχει στὶς ἀπόψεις μας.

Β' Στρατιώτης: Διχασμὸς στὶς ἀντιλήψεις. Καλύτερα, ἀσυνέπεια.

Α' Στρατιώτης: Τί φταίμε ἐμεῖς ὅμως οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι; Οἱ στρατιῶτες;

Β' Στρατιώτης: Φταίμε, ὅταν δὲν κάμνουμε καλὴ χρῆση τῆς ψήφου μας.

Α' Στρατιώτης: Μικρὴ δύναμη.

Β' Στρατιώτης: Ἔνας-ἕνας, ναί. Ὅλοι οἱ ψῆφοι; Τοῦτοι δίνουν τὴν ἐξουσία στοὺς λίγους. Στὸς ἀντιπροσώπους μας.

Φωνὴ Ἱερέα: Ἀμήν (ἀπὸ μέσα).

Ἀντρέας: Ἀμήν (ἀπὸ μέσα).

Φωνές: Μετὰ τῶν ἁγίων κατὰταξων Κύριε... (μετὰ φανερώνεται ὁ Ἀντρέας μὲ συνοδεία ἀξιωματικοῦ).

Ἀντρέας: Σταματᾶτε (σιωπὴ). Ἡ ἰδέα δὲν πεθαίνει. Δὲν θέλω νεκρῶσιμες ἀκολουθίες. Θέλω πανηγυρισμοὺς (προχωρεῖ θαρρετὰ καὶ μπαίνει στὸ κελί).

Δεσμοφύλακας: Εἶσα πιά καθαρὸς καὶ ἔτοιμος;

Ἀντρέας: Ἦμουν πάντα. Γι' αὐτὸ ἐκοινωνήσα μὲ ἴσχυη τὴν συνειδησή μου. Τοῦτο τὸ γράμμα δόσε το στὸν ἀδελφὸ μου. Δὲν ἤθελα πρὶν πεθάνω νὰ τὸ διαβάσῃ. Ἄκουσέ το. Ἄν τύχη καὶ σοῦ τὸ πάρουν μετὰδοσε τὸ νόημα τῶν λόγων μου... (τὸ διαβάζει).

Κον Γεώργιον Ζάκον

Σκουριώτισσα

Κεντρικὰ Φυλακὰ

8.8.1956

Ἀγαπητὲ ἀδελφέ,

Ὅταν θὰ πάρῃς τὸ γράμμα μου αὐτὸ θὰ ἔχω φύγει γιὰ πάντα. (Ἐπάρχει κανεὶς ποῦ θὰ μείνῃ;)

Ἡ ὥρα τοῦ θανάτου πλησιάζει μὰ στὴν ψυχὴ μας φωλιάζει ἡ ἡρεμία. Τὴ στιγμή αὐτὴ ἀκοῦμε τὴν Ἡρωϊκὴ Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν. Στὴ θέση ποῦ βρισκόμαστε τώρα οὔτε μὲ τὸ μικροσκόπιο δὲν μπορούμε ν' ἀνακαλύψουμε, ποῦ ὑπάρχει τραγωδία στὸ θάνατο. Τότε μόνο θὰ αἰσθανόμουν αὐτὴν λύπη, ἂν ἤξερα ὅτι θὰ μπορούσα νὰ μείνω γιὰ πάντα νέος κι' ἀθάνατος ἂν ἀπέφευγα τὴν ἐκτέλεση. Νομίζω ὅμως ὅτι μόνο μὲ τὴν ἐκτέλεση θὰ μπορέσω νὰ μείνω πάντα νέος κι' ἀθάνατος. Δὲ βλέπω πιδὸ κατάλληλη περίσταση ἀπὸ τὴν τωρινὴ γιὰ νὰ τὸ κάνω.

Δίνε θάρρος στὴν οἰκογένεια. Προσπάθησε νὰ παρηγορήσῃς τὴ μητέρα μας. Ὁ πρῶτος τῆς γιουὸς ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς θὰ εἶσαι ἐσὺ καὶ ὄχι ἐγώ.

Σ ἐ φιλω

ὁ ἀδελφός σου, Ἀντρέας.

(Σκοτεινιάζει ὁ διάδρομος. Τὸ κελί μισοφωτίζεται. Ἀκούονται ρυθμικὰ πατήματα).

Μιὰ φωνή: Τὸν πᾶνε. Κουράγιο, Ἀντρέα. (φαίνεται ἡ μορφή τοῦ Ἀντρέα μονάχα. Ὑστερα χάνεται).

Φωνές: Ἐνωσις, Ἐνωσις (ξαφνικὰ σιωπὴ).

Ἀντρέας: Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη τοῦ σπαθιοῦ... (ἀπομακρύνεται ἡ φωνὴ του. Ἡ ἠρωϊκὴ συμφωνία συνοδεύεται μὲ τὰ ρυθμικὰ «Ἐνωση». Ξαφνικὰ, ἀκούεται ἕνας κρότος τῆς καταπακτῆς. Παύουν ὅλα).

Φωνὴ: ΝΕΝΙΚΗΚΕ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ.

(Αὐλαία)

— Τ Ε Λ Ο Σ —

«ΛΥΡΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Διμηνιαίες αὐτοτελείς ἐκδόσεις

Λήδρας 114 ἢ περιοδικὸ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Ἔχουν κυκλοφορήσει οἱ ἐξῆς ἐκδόσεις:

1958

1. Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ Η ΜΑΝΑ
2. ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
3. ΠΡΙΣΜΑΤΙΚΟΣ ΟΚΤΩΒΡΗΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
4. ΠΕΝΤΕ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Λ. Μαλένη)
5. ΣΤΙΓΜΕΣ (τοῦ κ. Κ. Μόντη)
6. ΕΥΔΗΜΟΣ Ο ΚΥΠΡΙΟΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1959

7. ΔΕΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Α. Παναρέτου)
8. ΟΚΤΩ ΑΡΘΡΑ (τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι)
9. ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ (τοῦ κ. Α. Περνάρη)
10. ΚΑΝΑΚΗΣ, Ο ΚΥΠΡΙΩΤΗΣ ΚΟΥΡΣΑΡΟΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
11. ΤΡΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Ι. Κυθρεώτη)
12. ΠΑΘΟΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΛΕΥΤΕΡΟ ΟΥΡΑΝΟ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1960

13. Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
14. ΠΡΟΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ (τοῦ κ. Θ. Σοφοκλέους)
15. ΗΤΑΝ ΟΛΟΙ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΙΟΙ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
16. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΩΝ ΣΤΙΓΜΩΝ (τοῦ κ. Κ. Μόντη)
17. ΣΧΕΔΙΑ (τοῦ κ. Ἐλ. Οἰκονόμου)
18. ΤΟ ΚΡΗΣΦΥΓΕΤΟ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1961

19. ΣΩΚΡΑΤΗΣ (τοῦ κ. Ἰ. Α. Περνάρη)
20. Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ (τοῦ κ. Ἰ. Α. Κρέστο)
21. ΕΤΣΙ ΑΡΧΙΣΕ Η ΚΥΡΙΑΚΗ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
22. Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
23. ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΖΙΟΥ
ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
24. ΕΝΝΙΑ ΠΙΚΡΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΛΕΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1962

25. ΟΙ ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ ΜΙΑΣ ΗΡΩΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
26. ΟΚΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ (τοῦ κ. Φρ. Βράχα)
27. ΜΝΗΜΕΣ ΣΤΗ ΝΥΚΤΑ (τῆς δος Εἰρ. Παναγῆ)
28. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΟΓΟΥ (τοῦ κ. Δημ. Γιάκου)
29. ΕΛΕΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
30. Ο ΚΑΝΑΡΗΣ ΣΤΗ ΛΑΠΗΘΟ — ΑΝΑΣΤΑΣΗ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1963

31. ΤΕΣΣΕΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Σπ. Παπαγεωργίου)
32. ΔΥΟ ΙΣΠΑΝΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ (Χιμένεθ καὶ Λόρκα)
33. ΔΥΟ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ (τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη)
34. ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΝΙΚΕΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
35. ΤΑ ΔΥΟ ΒΟΥΝΑ (τοῦ κ. Π. Μηχανικοῦ)
36. Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ —
ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ:-

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Λεωφόρος Μακαρίου Γ' άρ. 37, Τηλ. 76236/7
Ταχ. Κιβ. 1352 — Τηλεγρ. "PANCYPRIAN".

ΓΡΑΦΕΙΑ:-

ΛΕΜΕΣΟΣ: Άκίνητον Σπ. Παυλίδη (1ος όροφος),
όδος Άγίου Άνδρέου, Τηλ. 4000.

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ: Γωνία Σταδίου & Έλευθερίας
(πρώην Λύκειον), Τηλ. 3292.

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ:

- ΖΩΗΣ
 - ΠΥΡΟΣ
 - ΒΙΑΙΟΠΡΑΓΙΩΝ & ΚΑΚΟΒΟΥΛΟΥ ΠΡΑΞΕΩΣ
 - ΚΛΟΠΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
 - ΘΑΛΑΣΣΗΣ
 - ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
 - ΘΡΑΥΣΕΩΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ
 - ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
- κ.λ.π.

Πλήρως κατηρτισμένοι Έκπρόσωποι τής Έταιρείας θά
είναι εις τήν διάθεσιν του κοινου δια πάσαν ασφαλιστικήν
έργασίαν, ειδικάς τεχνικάς μελέτας και συναφείς υπηρεσίας,
συμβουλάς επί Ασφαλιστικων προβλημάτων κ.λ.π.